

Ioan Bocuz

UNIREA BUCOVINEI CU ROMANIA

(ASPECTE MILITARE)

11 NOEMBRIE 1924

*delegatul Huny
Andronic pentru tot
peu pt. Bucovina*

IOAN COCUZ

IOAN

28.11.1997

UNIREA BUCOVINEI CU ROMÂNIA (ASPECTE MILITARE)

**EDITURA „SUCEAVA”
1997**

Coperta I și a IV-a: Monumentul UNIRII din Cernăuți

**Lucrare apărută sub patronajul
FUNDAȚIEI CULTURALE
A
BUCOVINEI
(Președinte: ing. ec. DUMITRU CUCU)**

Consilier editorial: NICOLAE CÂRLAN

„Unitatea națională fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari, care întrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului, spre a o manifesta lumii. Pentru dânsa ei trăiră, munciră, suferiră și muriră.”

Nicolae Bălcescu

CUVÂNT ÎNAINTE

Bucovina, până la Nistru, Colacin și Ceremuș, pe care Mihai Eminescu o considera, pe drept cuvânt, „partea cea mai veche și mai frumoasă a țării noastre”, continuă să rămână, după aprecierea profetică a Poetului „o veșnică durere pentru noi”, atâta vreme cât statutul ei geo-politic va sta sub auspicii injuste. Și dacă destinul a fost, de la 1775 încoace, și continuă să fie cumplit de nedrept cu acest meleag ancestral al spațiului românesc, nu este oare drept și coresct ca măcar istoria lui să fie scrisă și cunoscută în spiritul adevărului, adică pe baza faptelor și documentelor autentice, analizate sine ira et studio, fără a se uza de invenții (uneori fantasmagorice, ca în așa zisa *Istorie* a lui Arcadie Jucovski), deformări și mutilări interesate, străine în definitiv, oricărui demers obiectiv?

În anul de grație 1918, Dumnezeu, întorcându-și parcă o clipă fața îndurătoare și asupra Bucovinei, a făcut ca ea să fie reintegrată arealului național căruia-i fusese hărăzit dintru „ale lumii începuturi”. N-a fost, se vede, vorba de un „verdict definitiv” al Ziditorului, căci, istoria, supusă încercărilor Sale, s-a arătat iarăși ostilă cu acest ținut românesc, mântuit integral de stăpânirea habsburgică, spre a intra, parțial, sub aceea și mai draconică a Rusiei Sovietice. Și dacă la mijloc va fi fiind o motivație a voinței divine, inaccesibilă posibilităților de înțelegere ale minții omenești, nu este oare datoria noastră să descifrăm exact și cu onestitate mersul istoriei trecute, spre a cunoaște în mod adecvat ceea ce ne-a fost dat să putem pricepe și descifra, în calitate de ființe cugetătoare, așa cum ne-a zămislit Făcătorul tuturor văzutelor și nevăzutelor?

Iată, Unirea Bucovinei cu Patria Mamă, la 28 noiembrie 1918, se afă și astăzi, în urma atâtor încercări de elucidare a desfășurării inexorable a evenimentelor, încă în stadiul de pățimașă controversă, mai cu seamă din pricină că unora dintre cei angrenați în dispută nu le convine să-și pună în balanță opiniile de pe o poziție dezinteresată, pe care o mimează totuși cu dibăcie și abilitate de-a dreptul monstruoase. „Argumentul” lor, în această privință,

consistă în a susține, fără discernere necesară, că Unirea s-ar fi înlăptuit sub imperiul forței militare și că n-ar sta, vezi Doamne, sub zodia unei drepte reparații istorice, chiar dacă aceasta a fost de scurtă durată.

Lucrarea de față, elaborată cu acribie și discernământ de profesorul Ioan Cocuz, abordează și pune în lumină tocmai o paletă amplă și complexă de aspecte militare, în strânsă conexiune cu cele politice (îndeosebi), diplomatice și naționale, ori de altă natură intrinsecă obiectului, menită să limpezească și să corijeje o filă de istorie pentru a cărei clarificare s-a risipit nu puțin efort intelectual, mai cu seamă în ultima vreme. Utilizând o largă și diversă categorie de surse și izvoare informative irefutabile, profesorul Ioan Cocuz, cercetător avizat al istoriei Bucovinei, ridică, prin această lucrare, decis și fără poncife, vălul pe care destule controverse l-au aruncat, parcă înlădins spre a-i întuneca înfățișarea reală, asupra acestei probleme. Nu vom spune că, în felul acesta, disputa poate fi considerată definitiv abolită, dar cu certitudine că se trasează cel puțin o linie clară de abordare loială a unei chestiuni științifice care-și așteaptă încă rezolvarea corespunzătoare, în acord deplin cu adevărul istoric. Ceea ce, să recunoaștem, nu-i chiar așa de puțin. Iar faptul că lucrarea este scrisă cu un anume patos patriotic, de altminteri declarat, nu reprezintă un impediment în calea obiectivității. Abundența argumentelor utilizate, ca și rigurozitatea modului de tratare a subiectului, constituie, în acest sens, o probă de netăgăduit. Căci profesorul Ioan Cocuz, nu contează dacă deliberat sau nu, trăiește simțământul patriotic în spirit eminescian, adică „în marginile adevărului”. De unde și garanția demersului asumat

Nicolae CÂRLAN

UNIREA BUCOVINEI CU ROMÂNIA (ASPECTE MILITARE)

O, scumpă și sfântă dragoste de pământul strămoșesc! Tu ai făcut ca neamul românesc să-și păstreze viața prin atâtea sute de ani de chinuri, și tu, dragoste de pământul strămoșesc, ești menită să păstrezi și de acum înainte viața poporului român.

Românii din Bucovina, strâmtorați și primejduiți în viața lor națională pe însuși pământul pe care l-au primit moștenire dreaptă de la strămoși, au sfânta datorie de a întâmpina și a înfrânge această primejdie.

Ei au datoria sfântă față de strămoșii lor care și-au păzit limba cu toată sfințenia și și-au apărat moșia printr-un șir lung de veacuri grele și viforoase, jertfindu-și pentru ea viața, hrănind-o cu sânge de martir, au datoria față de copiii lor care sunt în drept să ceară ca limba și moșia - această moștenire scumpă strămoșească - să li se păstreze și să li se dea în seamă întregi, neștirbite și nepângărite.

Acesta este CREZUL românilor bucovineni, de la sfârtecarea trupului țării românești a Moldovei și răpirea părții de nord, în anul 1775, de către Coroana de Habsburg.

Marea conflagrație mondială declanșată în vara anului 1914 de către marile puteri europene a constituit prilejul pentru români să-și realizeze statul național unitar.

La primul război mondial au participat și națiuni și state ce urmăreau emanciparea națională și politică, eliberarea unor teritorii ce se aflau sub dominație străină, constituirea sau întregirea statelor naționale și unitare, suverane și independente, precum românii, sârbii, croații, slovacii, cehii, polonezii.

În aceste condiții, obiectivul central al politicii externe a României îl constituia eliberarea teritoriilor aflate sub dominație străină și reîntregirea țării. În seara zilei de 15/28 iulie 1914, I.I.C. Brătianu a convocat Consiliul de Miniștri, la Sinaia, pentru consultări. Toți cei prezenți au arătat că față de chestiunea românilor din Transilvania și Bucovina și față de simțământul public din Regat, țara nu putea să ia armele alături de Austro-Ungaria și au cerut să cunoască angajamentele României cu alte țări și îndeosebi cu Austro-Ungaria. În ședințele următoare

ale guvernului, miniștrii au putut să ia cunoștință despre conținutul tratatului din 1883.

Refuzul punerii în practică a acestor tratate reprezenta, în fond, exprimarea oficială a opțiunii României: eliberarea Transilvaniei, Bucovinei, Banatului, Crișanei și Maramureșului, teritoriilor românești anexate în diferite etape de către Habsburgii. Această opțiune s-a materializat, inițial, prin decizia de neutralitate luată la 3 august 1914, în cadrul Consiliului de Coroană de la Sinaia¹. Măsura adoptată exprima interesele poporului român, constituind, în același timp, un însemnat act politic în vederea realizării dezideratului național.

În numele guvernului român, I.I.C. Brătianu a pus bazele Convenției secrete de alianță cu Rusia, care, în schimbul neutralității, se obliga să se opună la orice atingere a granițelor României și să-i recunoască „dreptul de a anexa regiunile monarhiei austro-ungare locuite de români”². Convenția secretă cu Rusia, în care aceasta se obliga să obțină din partea Angliei și Franței recunoașterea drepturilor statului român, alcătuia baza colaborării Antantei cu România, care urmărea realizarea unității național-statale. Prin participarea la acest război, pentru eliberarea teritoriilor locuite de români de sub dominația străină, România nu se încadra în politica imperialistă a marilor puteri ale Antantei care luau parte la război.

1. GOLGOTHA ROMÂNILOR BUCOVINENI (1914-1918)

Românii din Bucovina erau încredințați că a sosit momentul eliberării de sub stăpânirea străină și unirii cu România. Imediat după izbucnirea războiului, pentru a descuraja mișcarea națională, autoritățile austriece au răspândit zvonul că statul român va fi alături de Austro-Ungaria. O cenzură riguroasă, extrem de severă, împiedica răspândirea știrilor care ar fi contravenit liniei oficiale. Pentru a preîntâmpina refuzul românilor de a se prezenta la mobilizare, sau dezertarea lor din armată, ofițerii spuneau soldaților că România extrădează pe toți dezertorii din armata austro-ungară³. Sub presiunea stării de spirit, autoritățile militare au permis ostașilor de naționalitate română din armata austro-ungară, cât timp

trupele se aflau în garnizoana Cernăuți, să poarte culorile naționale. În preziua plecării pe front a Regimentului 41 infanterie, ziarele de limbă germană din Cernăuți anunțau, în ediții false, special tipărite, intrarea României în război alături de Austro-Ungaria, ostașii fiind conduși la gară cu steaguri tricolore⁴. Încadrați în regimentele austriece 41 infanterie, 22 landwehr și 9 dragoni, în unitățile de artilerie de câmp și artilerie de cetate din Przemisl, românii din Bucovina au fost puși să lupte în cele mai dificile sectoare ale frontului. Regimentul 41 infanterie Cernăuți, după ce a primit botezul focului, în august 1914, în luptele de la Rarancea și Toporăuți, cu pierderi extrem de mari, a acoperit retragerea armatei austriece prin toată Galiția, până la Cracovia. În luptele de la Pillitza, de la Augustovo și Ivangorod și în timpul ofensivei austriece, cele două regimente, 41 și 22, încadrate masiv cu români bucovineni, au suferit pierderi înspăimântătoare care au dus la completarea de mai multe ori a efectivelor acestora, cu ostași între 17 și 52 de ani. După intrarea României în război, regimentele bucovinene au fost mutate pe frontul italian unde au fost distruse aproape complet. Regimentul 9 dragoni a suferit o adevărată dramă, 4 escadroane formate din cei mai buni ostași au fost atașate diviziei bavareze „Husarii morții”, fiind obligate să contracareze năprasnicele atacuri ale cazacilor în bătăliile de la Augustovo și Lodz.

Refuzul României de a intra în război de partea Puterilor Centrale, adoptarea poziției de neutralitate armată precum și specificarea expresă a drepturilor asupra teritoriilor românești aflate sub dominație habsburgică, aU constituit un puternic sprijin moral pentru toți românii din aceste teritorii. Sute de soldați de naționalitate română din armata austro-ungară dezertau sau refuzau să lupte pentru o cauză care nu era a lor.

În octombrie 1916, doi soldați români bucovineni, Zamfir Nicoară și Dumitru Catană dintr-un regiment austro-ungar, au fost condamnați la moarte și executați, după ce și-au săpat singuri groapa, în localitatea Satulung, fiindcă au refuzat să lupte împotriva trupelor române⁵. În același mormânt, uniți parcă și dincolo de viață, au fost îngropați și opt ostași din armata română, căzuți pentru eliberarea străvechiului pământ românesc al Transilvaniei. Pe piatra funerară a fost săpată, mai apoi, inscripția: „În amintirea vitejilor ostași căzuți pe aceste locuri pentru întregirea neamului românesc și pentru

preamărirea jertfei eroilor martiri, învățătorii români bucovineni Dumitru și Ioan foști în armata austro-ungară, executați în octombrie 1916 și aruncați în gropile săpate de ei, neprimind să lupte împotriva fraților români”⁶.

Imediat după declanșarea războiului, pe întreg teritoriul Bucovinei a fost instaurată starea de război. Activitatea societăților culturale și politice românești și ale minorităților naționale, adunările de orice fel, activitatea editorială, au fost interzise. Pentru a împiedica legăturile românilor bucovineni cu România, autoritățile austriece au luat cele mai severe măsuri în zona de frontieră și la punctele de trecere, unde erau oprite toate ziarele și scrisorile ce veneau din România.

Biroul polițienesc din Ițcani, care în timp de pace depindea de Direcția de poliție din Cernăuți și se ocupa de ordinea publică, a fost transformat în „K.K. Grenzschutzkommando Itzkany” și pus sub comanda directă a colonelului Eduard Fischer. Aceași măsură a fost luată și cu Biroul polițienesc din localitatea Noua Suliță⁷. Funcționarii de vamă ca și jandarmii de origine română de la toate punctele de frontieră cu România au fost înlocuiți cu alții de origine germană. În anul 1916, de-a lungul frontierei cu România se aflau 71 de jandarmi de origine germană și evreiască, 14 de origine poloneză, 13 de origine ucraineană și numai 27 de origine română. Deci din 141 de jandarmi, numai 27 erau români⁸.

Corpul de jandarmi al colonelului Fischer, zbirul Bucovinei, a instaurat o cumplită teroare pe teritoriul acestei provincii. Sute de români au fost arestați, aruncați în închisori, maltratați, spânzurați. Teroarea s-a abătut, în primul rând, asupra intelectualilor (ordinul autorităților suna clar: „Besonders scharf aufpassen die Kute, die Lehrerschaft und die akademische Jugend”) - cu deosebită strictețe să fie păzit antireul, învățătorimea și tinerimea universitară⁹. Au fost arestați preoții români Nicolae Mihalcea din Iacobeni, George Lanivșchi din Moldova-Șipote județul Vijnița, Dimitrie Țopa din Vijenca, Teofil Hleuca din Jucia Veche, Teofil Halip din Berhomete pe Prut, Ignatie Caragea din Mămăiești, Ioan Macovei din Baineț, Eusebie Usatiuc din Slobozia Rarancei, George Dracinschi din Tăuteni-Zastavna, Adrian Andronic din Lucavița, Cristofor Iliuț din Fundul Moldovei, etc. O parte din ei au fost încarcerati și cercetați la Stanislav unde se găseau și câțiva studenți români din Bucovina arestați pentru convingerile lor naționale¹⁰.

Pe teritoriul Bucovinei funcționau mai multe curți marțiale: K.K. Feldgericht der Gruppe Oberst Fischer" (la Cernăuți, apoi la Gura Humorului și Vatra Dornei), „Gericht des K.K. Landsturm Infanterie Brigade Kommandos", „Gericht der 43 Landwehr Infanterie Truppen-division", „K.U.K. Feldgericht den Etappen Bezirkskommandos Radautz", cea a brigăzii „Lilienhof"¹¹. Aici funcționau ofițeri judecătorești militari extrem de duri, cum a fost căpitanul auditor Hrycajko, căpitanul auditor Felix Szafransky, Richard Tekusch. În aceste organisme funcționa ca translator și dr. Ștefan Smal-Stocki, unul din liderii politici de marcă ai ucrainenilor din Bucovina¹². După reocuparea Bucovinei de către armata austriacă, în februarie 1915, colonelul Daniil Papp, comandantul trupelor din zonă, a înființat la Cernăuți, la 5 martie 1915, o curte marțială denumită „Feldgericht Oberstlitenant Papp"¹³. La 14 septembrie 1914, contele Meran, guvernatorul Bucovinei, care se afla la Vatra Dornei, publică o ordonanță prin care populația civilă era avertizată că cea mai mică suspiciune din partea autorităților militare atrage după sine împușcarea¹⁴. Românii din Bucovina considerați periculoși pentru vederile lor politice erau în permanență urmăriți, purtând pe actul de identitate o ștampilă specială cu inițialele P.V. (Politisch Verdachtig)¹⁵. Autoritățile raportau îngrijorate că învățătorii din județele Câmpulung și Suceava nutresc „... sentimente daco-române", indicând orașul Câmpulung ca fiind „... citadela ideii panromânești"¹⁶. Visul elevilor de la liceul din Suceava era sfărâmarea monarhiei austro-ungare și revenirea teritoriilor românești la România. Își amintește Vasile Grecu: „Aveam societăți secrete, în care erau ținute discursuri patriotice panromânești și erau cântate cântece naționale ... În ședințe tainice ținute pe sub zidurile cetății lui Ștefan cel Mare și prin văile de la Zamca și Suceava, juram pe tricolor a rămânea credincioși visului nostru"¹⁷. Arestările se țineau lanț. Într-un interval scurt de timp au fost arestați Alexandru Burlă din Budeniț, Ioan Macovei din Iacobeni, Dimitrie Breabăn din Frumosu, Ion Iliuț din Siret, Boris Velehorschî administratorul silvic al pădurilor Fondului Bisericesc din Frătăuții Noi, Numitor Liteanu consilier comunal la Vicovu de Sus, Mihai Țâmpău judecător la Tribunalul din Suceava, Toader Leuștean primarul comunei Fundu Moldovei, Gavril Belega învățător din Iacobeni, Vasile Motrescu din Ciudei, Domnica Paulencu din Oprișeni, George Savinschi din Panca, Paraschița

Dumencu din Davideni, și mulți alții¹⁸. Elena Blamar din Câmpulung Moldovenesc, acuzată că a purtat corespondență cu soțul său care se refugiase în România, a fost internată în lagărul de la Thalerhof, înființat lângă Gratz, în Styria, imediat după începerea războiului, loc în care erau internați opozații monarhiei¹⁹. Primul transport de deținuți politici din Bucovina a sosit în lagăr la 4 septembrie 1914. Pentru atitudinea sa patriotică, Ștefan Forfotă, primarul din Vatra Dornei, a fost deportat²⁰.

Prigoana împotriva românilor nu se domolește nici după ce armatele austriece reocupă Bucovina în martie 1918. Iau ființă două birouri de informații. Unul al generalului Eduard Fischer cu sediul la Cernăuți și unul al Comandamentului Armatei principelui Iosef denumit „Abwehrstelle des Kommandos der Herres front Generaloberst Erzherzog Iosef” al cărui șef era căpitanul Hintz, având sediul la Cernăuți apoi la Suceava.

Raportul acestuia oglindea fidel starea de efervescență națională a românilor din Bucovina. În raport se precizează că societatea „Școala română” din Suceava al cărei scop principal fusese dintotdeauna să propage și să pregătească alipirea Bucovinei la România se face „vinovată”, în frunte cu președintele ei prof. Eusebie Popovici, de răspândire a ideii iridente în Bucovina²¹. Mișcarea românească din Bucovina a pornit din Suceava. Intelectualii români, preoți, învățătorii de toate categoriile, proprietarii mari, studenții, avocații și funcționarii statului sunt români fanatici. Ei „... ochesc mereu, dincolo în România și compătimesc nenorocirea acesteia”²². Preoții români din județul Suceava sunt în totalitate iredentiști. „Școala română” este o societate de propagandă românească, unde „... multe, chiar foarte multe conveniri secrete fuseseră aranjate care urmăreau scopuri curat iridente”²³. Eusebie Popovici președintele ei este un „iredentist deghezizat”²⁴, este omul care „... cu toate fibrele inimii sale ține la România”²⁵.

O dată cu înrăutățirea situației militare a Austro-Ungariei, românii bănuți de trădare față de Coroană și arestați nu au fost executați imediat, procesele de înaltă trădare intentate acestora fiind dirijate către Militaranwalt des Militarkommandanten Wien - Curtea Marțială din Viena -, fiind internați în arestul garnizoanei din Viena și în cazarma Rossauer. În această perioadă au fost arestați Dimitrie

Bucevschi directorul Tipografiei românești din Cernăuți, studenții Aurel și Traian Tomoiogă din Suceava, profesorul sucevean Eusebie Cosmiuc, Severin Procopovici și Simion Ianovici profesori la Liceul de băieți din Suceava, George Palamarescu. În orașul Siret au fost arestați Apolo Patraș, Eugen, Arcadie și Olimpia Colomițchi, Victoria și Olga Nastasi, Simion Sillion etc. Au fost arestați învățătorii români Ilie Sabin din Stupca, George Pașcan din Ilișești, Cornel Velehorsch și Vasile Buliga din Arbore²⁶. În Rădăuți au fost arestați avocatul Victor Iliuț și funcționarul primăriei Titus Gribovschi²⁷.

Contele Meran, guvernatorul Bucovinei, consemna în rapoartele sale numărul extrem de mare al elevilor și studenților fugiți de la gimnaziile românești și universitate, al învățătorilor și al profesorilor²⁸.

Românii rămași în Bucovina și care ocupau diferite funcții în aparatul de stat habsburgic întreprindeau acțiuni de subminare a aprovizionării frontului austro-ungar. Inginerul Dimitrie Țurcan, subinspector silvic la Vama, primind ordin să furnizeze unor unități de geniu 3000 de stâlpi necesari rețelelor de sârmă ghimpată, a pregătit aceste materiale în Valea Moldoviței, intenționat într-un loc cu totul inaccesibil oricăror mijloace de transport, făcând, în acest fel, inutilizabil materialul destinat frontului²⁹.

În vara anului 1917, românii bucovineni rămași în provincie au trimis un delegat la Iași, la guvernul român, ducând cu sine contribuția materială pentru sprijinirea războiului de întregire a neamului: 5.000 de lei pentru Crucea Roșie și 30.000 de lei pentru împrumutul de război, sume considerabile la acea vreme³⁰.

2. ÎN ȚARA-MAMĂ, ACȚIONÂND PENTRU UN IDEAL: ROMÂNIA MARE

În România refugiații au acționat pe diferite căi pentru ca opinia publică de aici să cunoască situația românilor din teritoriile aflate sub dominația habsburgică și dorința acestora de a se uni cu țara. În ziua de 15 martie 1915, la București, în sala Ateneului, își deschidea lucrările Congresul românilor de peste hotare aflători în țară. În cuvântarea sa Emilian

Slușanschi evoca în cuvinte emoționante lupta dusă de românii din Bucovina pentru păstrarea ființei naționale, arătând că a sosit momentul realizării idealului național³¹.

Ion Grămadă a demascat propaganda habsburgică care susținea că românii ar fi mulțumiți sub stăpânirea Austro-Ungariei: „Fraților ... voim să distrugem acea legendă falsă ce s-a creat în jurul pretinselor noastre libertăți, voim să spunem o dată pentru totdeauna adevărul, că toate aceste libertăți sunt minciuni”³².

Participanții la congrese votează o moțiune în care se cere României intrarea în război împotriva Austro-Ungariei³³.

Românii aflați sub dominația austro-ungară erau convingeți că libertatea nu poate veni decât de la România, că lanțurile acestei robii nu pot fi zdrobite decât prin eroismul armatei române. Făcându-se ecoul acestor simțăminte, într-o înflăcărată cuvântare, Ion Grămadă spunea: „Mergeți, mergeți batalioane românești de împlântați steagul neamului pe ruinele din Suceava, mergeți de vă închinați la Putna, mergeți și înfingeți pajura românească la Alba Iulia și nu vă opriți decât la apele tulburi ale Tisei”³⁴.

La 22 iunie 1915 ia ființă la București, „Asociația bucovineană” având ca președinte pe profesorul Eusebie Pașcan iar ca secretar pe Emilian Slușanschi. Societatea avea drept scop cultivarea idealului național: „... în sensul grăbniciei reuniri a Bucovinei cu România”³⁵. Românii bucovineni erau chemați: „... să fie gata a-și face datoria de sânge pentru neam și țară”³⁶.

La 17 septembrie 1915, un grup de publiciști români din Transilvania, Banat și Bucovina redactează o declarație prin care se solidarizează acțiunile întreprinse de Federația Unionistă în scopul realizării unității naționale. În finalul acestei declarații se spunea: „Vom sprijini deci prin toate mijloacele lupta pentru determinarea unei acțiuni militare a țării, așteptând clipa mobilizării armatei române sub al cărui steag vom cădea sau vom vedea izbânda cauzei noastre”³⁷. Printre semnatari se aflau Emilian Slușanschi, Gavril Rotică, Ion Grămadă, George Tofan, Dimitrie Marmeliuc, Dimitrie Moldovan și alții.

La sfârșitul lunii septembrie 1914, un grup de refugiați bucovineni au înaintat primului ministru al României un memoriu

în care arătau tratamentul inuman la care autoritățile din Bucovina supuneau populația românească³⁸.

Autoritățile austriece erau bine informate despre campania și activitatea desfășurată de refugiații români bucovineni aflați pe teritoriul României, alcătuind o listă în acest sens. Colonelul Fischer știa că aceștia pregătesc un material despre ororile săvârșite de austrieci și despre „martiriul românilor sub domnia austriacă”³⁹. La Curtea marțială din Viena (Landwehrgericht Wien), fuseseră instrumentate dosare de înaltă trădare pentru fiecare refugiat bucovinean în România, Astfel despre Eusebie Hotincean, avocat din Rădăuți se spunea că este : „aderent al propagandei românești și că furnizează românilor date despre ororile săvârșite în Bucovina”⁴⁰. Despre Iorgu Toma se arată că este „român încarnat”- eingefleischter Römâne - și „iredent patentat”⁴¹. Împreună cu Emilian Slușanschi îi îndeamnă pe refugiații bucovineni să intre în armata română, propagând ideea panromânească⁴². George Tofan împreună cu Constantin Țopa - profesor din Cernăuți - și cu Vasile Strachină învățător din Rădăuți dezvoltă o propagandă iredentă⁴³. Cel mai temut de autoritățile austriece era profesorul Aurelian Moldovan, „notoricul apostol al propagandei antiaustriece”⁴⁴. Era foarte căutat de spionajul austriac. Sprijinit pe o „inteligență neobișnuită și pe un talent organizatoric extraordinar”, știa să paralizeze acțiunea spionilor austrieci. El stătea „cu tot sufletul” în serviciul cauzei românești și dezvoltă „o propagandă fără imagini”, împotriva imperiului. Se sprijinea în activitatea sa pe foarte mulți români rămași în Bucovina printre care se aflau Nițucă Bârgovan și Mihai Frâncu țărani din Pojorâta⁴⁵.

În anul 1915, la 28 iunie, apar la București ziarul „Lacrimile Ardealului și jelea Bucovinei”, ziarul suferințelor neamului românesc, iar în anul 1916, bucovinenii editează la București „Revista Bucovinei”. Scopul acestei publicații este limpede redat în articolul program intitulat „Rostul Nostru” apărut în numărul 1 din 1 aprilie 1916 ; „Veniți ca soli ai fraților la frați, suntem purtătorii sfintei misiuni a pregătirii sufletelor unui neam pentru una din cele mai mari și înălțătoare momente din câte le cunoaște istoria sa ... Locul nostru este cât se poate mai în fruntea celor ce vor să frângă lanțurile ruginite ale sclaviei seculare în care zace frumoasa Bucovină de 142 de ani iar chemarea noastră-i să le luminăm calea spre această țintă

Întrezărită de mult cu făclia luminii și adevărului în mână ... Dând românilor de pretutindeni această publicație desfășurăm cutele unui nou drapel sub care ne-am adunat cu toții, uniți într-un singur gând și într-o singură simțire și intrăm dornici de luptă și râvnitori de izbândă în rândurile acelor care nu cunosc astăzi un mai mândru scop al vieții decât lupta pentru dezrobirea fraților... Veniți cu gândul și nădejdea de a ne întoarce cât de curând la căminele noastre vremelnice părăsite, la părinții și la frații noștri rămași în suferință dincolo de hotar, noi vom reprezenta și servi cauza lor, care ne este pe cât de scumpă, pe atât de bine cunoscută, înaintea marelui for al publicității, arătând neajunsurile, semnalând primejdiile și indicând calea și mijloacele satisfacerii unora și ale combaterii și înlăturării, de cu bună vreme a celorlalte, promovând astfel marea cauză națională a tuturoră ... ne vom îndrepta cercetă-toarele priviri spre viitorul care se desenează acum pe orizontul nădejdilor noastre, pregătind terenul în măsura puterilor, pentru punerea temeliiilor marelui opere de reorganizare națională⁴⁶.

Asociațiile patriotice, „Acțiunea națională”, „Mișcarea națională”, „Federația unionistă”, „Liga pentru unitatea națională a tuturor românilor” organizau sute de adunări populare la care participau delegați ai refugiaților din Transilvania, Banat și Bucovina, ale căror cuvântări erau vibrante chemări la luptă pentru eliberarea teritoriilor românești aflate sub stăpânire habsburgică, pentru unirea cu România. La adunarea de la Ploiești, din 12 octombrie 1915, organizată de *Federația unionistă* la care au participat Vasile Lucaciu, Toma Ionescu, Vasile Mândrescu, în prezența unui numeros public, Dimitrie Marmeliuc luând cuvântul în numele tuturor bucovinenilor, îndemnând la luptă cu arma în mână, evoca figura lui Ștefan cel Mare și Sfânt ca simbol al independenței și unității naționale: „Lângă mine se află umbra marelui voievod venită de la Putna pentru a sprijini glasul rugăminții mele ca să-i aducem mormântul înapoi în țară. Ardealul și Bucovina prezente în totalitatea lor cu sufletul în această sală, vă cheamă la arme”⁴⁷.

Alarmat de amploarea pe care o lua mișcarea națională românească, Ottokar Czernin, ministrul Austro-Ungariei la București, informa Viena că „... zdrobirea monarhiei ia în mentalitatea românilor forme tot mai concrete”⁴⁸.

Referindu-se la rolul important pe care profesorii de la liceul din Suceava l-au avut în educarea generațiilor de elevi

români, în spiritul luptei pentru unitatea întregului neam românesc, căpitanul Hintz, șeful biroului de informații al armatei principelui Iosef, menționa, într-un raport, că aceștia au făcut „... din fiii de țărani ... intelectuali, care nutriră idei iridente, parte înainte de război, dar aproape toți în decursul războiului, trecuseră la dușman luptând în rândurile armatei române, cu arma în mână, contra monarhiei”⁴⁹. În continuare arăta că mișcarea românească din Bucovina pornește din Suceava și că scopul acestei mișcări era: „... să dea ajutor dușmanului (României, n.n.) și să slăbească forța armată a statului”⁵⁰.

La 17 august 1916, la București, reprezentanții Antantei (Stanislav Poklewsky-Koziell pentru Rusia, contele de Saint Aulaire pentru Franța, Sir George Barclay pentru Marea Britanie și baronul Fasciotti pentru Italia) semnează alături de primul ministru român Ion I.C. Brătianu Tratatul de Alianță între România și Antanta, prin care cele patru mari puteri „garantează integritatea teritorială a Regatului României în toată întinderea fruntariilor sale” și recunosc dreptul statului român de a se uni cu „teritoriile monarhiei Austro-Ungariei” locuite de români, drept pe care se angajează să-l menționeze special și în tratatul de pace de la sfârșitul războiului. Articolul VI al Tratatului menționează că „România se va bucura de aceleași drepturi ca și aliații săi în tot ce privește preliminariile, tratativele de pace ca și discutarea chestiunilor care vor fi supuse hotărârii Conferinței de pace”⁵¹. Documentul reprezintă o primă și oficială recunoaștere din partea marilor puteri europene a dreptului istoric la făurirea statului național unitar, obiectiv ce constituie rațiunea participării României la război. În declarația de război înmănată guvernului austro-ungar, acest obiectiv era prezentat cu claritate, subliniindu-se că actul României reprezintă voința unei întregi națiuni de a transforma în fapt un ideal multiseclar.

După semnarea Tratatului de alianță și a Convenției militare cu puterile Antantei, la 14/27 august 1916 România declară război Austro-Ungariei. În noaptea aceleiași zile, trupele române au trecut Carpații luptând pentru eliberarea fraților aflați de secole sub dominație străină.

Declarația de război făcută Austro-Ungariei, în momentul în care soarta războiului era departe de a fi hotărâtă, a reprezentat o acțiune cu caracter național, un moment important în lupta seculară dusă de națiunea română pentru independență și unitate națională.

Românii din Bucovina au întâmpinat acest eveniment cu o bucurie de nedescris. La Suceava, din inițiativa societății „Dacia Română” din Burdujeni, a fost organizată o mare adunare populară la Cetatea de Scaun, la care au participat sute de cetățeni ai orașului și țărani din jurul Sucevei. În uralele mulțimii și în strigătele de „Trăiască România” și „Jos împăratul” se arborează steagul tricolor al României. În cuvântul său, profesorul Severin Procopovici, urând izbândă armatei române, și-a exprimat nădejdea că: „Bucovina de veci va rămâne românească și România Mare se va înființa”⁵².

În aceste momente dorința fierbinte a românilor bucovineni care dezertaseră din armata austro-ungară sau care se refugiaseră în România era de a vedea Bucovina revenită la teritoriul din care fusese rășluită și de aceea s-au înrolat în armata țării. Printre primii bucovineni care și-au dat viața pentru înălțătorul ideal al reîntregirii neamului au fost elevul plutonier Lascăr Luția, mort la Neajlov în toamna anului 1916, și sublocotenentul Vasile Popescu din Regimentul 54 infanterie, mort la 1 noiembrie 1916 în luptele de la Argeș⁵³.

Cu toată rezistența eroică a ostașilor români în luptele de la Târgu Jiu, Argeș și Neajlov, capitala și o dată cu ea, la sfârșitul anului 1916, aproape două treimi din teritoriul țării au fost ocupate de trupele germane. Autoritățile civile, o parte din populație și armata s-au retras în Moldova. La începutul lunii ianuarie 1917 frontul român s-a stabilit pe Siretul inferior și pe Carpații Orientali de la Vatra Dornei la Oituz, Mărășești, Nămolosa, Galați, Marea Neagră.

Cu toate pierderile suferite din partea unui inamic superior ca număr și armament, România n-a fost scoasă din luptă. Armata română a fost reorganizată, dotată cu armament modern și instruită cu noua tehnică de luptă. Pentru completarea efectivelor armatei cu ofițeri, în primăvara anului 1917 se înființează noi școli militare de ofițeri de rezervă pentru specialitățile cavalerie, infanterie, artilerie, geniu, în care au fost pregătiți circa 3.200 de elevi⁵⁴. În rândurile acestora se aflau și mulți români veniți din teritoriile aflate sub dominația austro-ungară, printre ei numărându-se bucovinenii Ion Grămadă, Dimitrie Marmeliuc, Grigore Nandriș, Ștefan Eșanu, Vasile Olariu, Eusebie Jemna, Dimitrie Țigănescu, Constantin Lucescu, Constantin Țopa, Teodor Turtureanu, Iustin Breabăn, Alexandru Rosmeteneanu, Silvestru și Ambrozie Micuțariu,

Calistrat Morariu, care au fost repartizați apoi la diferite unități militare. Pentru merite deosebite în lupta pentru întregirea patriei, până la 16/29 iulie 1917, statul român a acordat cetățenia unui număr de 48 voluntari bucovineni⁵⁵.

3. CORPUL DE VOLUNTARI ROMÂNI ARDELENI-BUCOVINENI

Constrângerea unor ostași români, de către autoritățile austro-ungare, să facă declarații de „fidelitate” față de imperiu după retragerea armatelor noastre din Transilvania, persecuțiile abătute asupra familiilor ai căror membri trecuseră în România au determinat convocarea, la Iași, a unei adunări a refugiaților ardeleni și bucovineni. La 20 ianuarie 1917, această adunare alege Comitetul Național al Românilor Emigrați din Austro-Ungaria, compus din 12 persoane în frunte cu Vasile Lucaciu, Octavian Goga, Ion Nistor, Sever Bocu și alții. Acest comitet semnează declarația de război împotriva Austro-Ungariei și primește împuternicirea guvernului român pentru organizarea unor unități de voluntari în armata română⁵⁶.

Între guvernele român și rus a început să fie discutată posibilitatea organizării Corpului de Voluntari Români, format din prizonierii de origine etnică română, proveniți din armata austro-ungară, aflați pe teritoriul Rusiei.

La începutul lunii septembrie 1916, un grup de refugiați ardeleni și bucovineni alcătuit din Vasile Lucaciu (fost secretar al PNR din Transilvania și Ungaria), Ion Nistor (fost profesor la Universitatea din Cernăuți), Octavian Tăslăoanu (fost secretar al revistei „Astra” Sibiu și director al revistei „Luceafărul”), Iorgu G. Toma (fost consilier și președinte al Tribunalului Suceava), Dimitrie Marmeliuc (fost profesor de liceu la Cernăuți), Vasile Osvadă (fost director al băncii „Agricola” din Hunedoara), Onisifor Ghibu (fost inspector al învățământului românesc din Transilvania), a înaintat Consiliului de Miniștri al României un memoriu în numele zecilor de mii de refugiați români din Transilvania și Bucovina în care se declara: „Voim să luăm parte activă la cucerirea pământului în care ne-am lăsat părinții ... Credem că e o datorie de onoare pentru noi ca în actualul război să înscriem pe paginile istoriei fapte care să arate

urmașilor că și românii din ținuturile subjugate au luptat alături de ostașii Regatului pentru întruparea României Mari și că prin sângele lor au răscumpărat unitatea politică la care au visat de veacuri⁵⁷. Se exprima dorința de a înființa unități militare de ardeleni și bucovineni „... care să se compună din foștii soldați români ai armatei austro-ungare”⁵⁸. Prizonierii români proveniți din armata austro-ungară ce se aflau în lagărele din Rusia au cerut să fie organizați în unități naționale pentru a lupta în rândurile armatei române împotriva Puterilor Centrale. În cursul lunii decembrie 1916, circa 2.000 de români ardeleni și bucovineni, „... dintre cei mai conștienți, în mare parte gradați, învățători, studenți, meseriași” s-au adunat în lagărul de la Darnița, lângă Kiev, manifestându-și dorința de a se înrola în armata română. Ministerul de Război al României, prin ordinul 1.191 din 23 februarie 1917, hotărăște înființarea Corpului de Voluntari Ardeleni-Bucovineni⁵⁹. Într-o atmosferă de înălțător elan patriotic, voluntarii din lagărul de la Darnița semnează, la 5 martie 1917, următorul angajament: „Noi, ofițerii, gradații și soldații români de neam, jurăm pe onoare și conștiință că vom să luptăm în armata română pentru dezrobirea ținuturilor noastre românești de sub dominația Austro-Ungariei și pentru alipirea lor la România”⁶⁰. Continuând activitatea de organizare a prizonierilor, mai multe comisii alcătuite dintr-un ofițer român, un reprezentant al ardelenilor și bucovinenilor și un voluntar cutreierau Rusia în vederea concentrării prizonierilor români în centre mai mari, înscrierii lor ca voluntari și trimerii lor în țară. Succese în echiparea și instruirea militarilor se înregistrează prin mutarea lagărului de la Darnița la Kiev, sub comanda colonelului Constantin Pietraru. În urma apelului Corpului Voluntarilor Români Ardeleni-Bucovineni, guvernul rus a aprobat recrutarea unui număr de 30.000 de voluntari⁶¹.

După o pregătire de câteva luni, la 6 iunie 1917, primele două batalioane de voluntari, cu un efectiv de 130 de ofițeri și 1500 de soldați, echipate și instruite, au plecat din Kiev spre Iași⁶². La trecerea prin Chișinău au fost primiți cu entuziasm de populație. În cuvântul său profesorul Onisifor Ghibu le-a urât izbândă în luptă pentru dezrobirea teritoriilor românești aflate sub dominație străină⁶³.

La 8 iunie 1917, în aclamațiile unei imense mulțimi, în prezența autorităților și a reprezentanților armatei române, voluntarii au fost primiți în gara din Iași. A doua zi, după

depunerea jurământului față de patrie, a avut loc o impresionantă adunare populară în Piața Unirii. Primul ministru I.I.C. Brătianu, poetul Octavian Goga, profesorul Ion I. Nistor și, la cererea publicului, profesorul Nicolae Iorga, în cuvinte emoționante au adresat voluntarilor chemarea la luptă pentru eliberarea pământului strămoșesc al patriei, dezrobirea fraților aflați de secole sub dominația străină și înfăptuirea unității naționale. Adresându-se bucovinenilor, profesorul Ion Nistor, președintele Comitetului Refugiaților Bucovineni, a spus: „Steagul tricolor pe care ați jurat astăzi nu este nou pentru voi, sub cutele lui au biruit strămoșii voștri în Codrul Cosminului. Dar de aproape un veac și jumătate nu mai fâlfâie mândru peste meleagurile Bucovinei. Îmbogățiți strălucirea lui prin marea biruință pe care întreg neamul românesc o așteaptă cu deplină încredere de la voi și de la camarazii voștri. Vouă soarta v-a rezervat cea mai mare cinste de care se pot învrednici fiii Bucovinei: cinstea de a împlânta steagul național la Suceava și Cernăuți de unde fusese smuls înainte cu 143 de ani de către răpitoarea pajură habsburgică. Aceasta va fi cea mai aleasă răsplată a jertfei și a vitejiei voastre”⁶⁴. În rândul acestora se aflau Emanoil Isopescu, Maximilian Ianovici, Filaret Doboș, Vasile Ienceanu, Mihai Polocoșeriu, Ion Covașă, Valerian Tarnavschi, George Jeleriu, Epaminonda și Silvestru Păuș, Arcadie Turtureanu, Atanasie Boghian, Ilarion Larionescu, Traian Lupăștean, Valerian Dugan și alții. Tradiționala oră a unirii, în care, în jurul statuii lui Alexandru Ioan Cuza, și-au dat mâna români din toate provinciile istorice românești, a încheiat această vibrantă manifestare⁶⁵.

În cuvinte entuziaste, presa voluntarilor din Kiev relatează: „Drumul și primirea acestor tineri viteji vor rămâne neuitate în istoria luptelor pentru unitatea noastră națională ... Trupul neamului nostru se întinde peste atâtea țări, dar în zilele noastre inima lui zvâcnea la Iași unde se săvârșea unirea ardelenilor și bucovinenilor cu românii din România. Sosirea în România a celor dintâi voluntari ardeleni și bucovineni a dovedit lumii întregi că românii din Austro-Ungaria doresc eliberarea de sub jugul străin și că sunt hotărâți să facă și jertfa vieții spre a se uni cu frații lor din regat. Ei au spulberat în chip hotărât și pentru totdeauna minciuna ... precum că românii din Transilvania nu ar dori alipirea lor la România și că ar lupta cu dragoste și

însuflețire în armata austro-ungară pentru apărarea și mântuirea asupritorilor și chinuitorilor lor⁶⁶.

Voluntarii sosiți la Iași au fost repartizați în regimentele Corpului I armată sub comanda generalului Constantin Petala, participând în vara anului 1917 la eroicele lupte de la Mărăști, Mărășești și Oituz, aducându-și jertfa de sânge la cauza întregului neam românesc⁶⁷.

Intelectualii Corpului de Voluntari au scos la Kiev, sub redacția bănățeanului Sever Bocu, ziarul intitulat simbolic „România Mare”, care, difuzat în rândul prizonierilor de război din Rusia, a constituit un excelent mijloc de propagandă patriotică. În articolul „Către frații bucovineni”, profesorul Filaret Doboș din Ilișești lansează vibranta chemare: „... ca și noi, românii din Ardeal, Bucovina, Maramureș, Crișana și Banat, să ne alipim de România liberă și să facem o Românie Mare, cum a croit-o străbunul Traian, cum au dorit-o Ștefan și Mihai ... și cum au visat-o moșii și părinții noștri⁶⁸”.

Activitatea desfășurată în rândul prizonierilor români din Rusia a dus la creșterea numărului celor care doreau să lupte ca voluntari în armata română. Zilnic până la 200 de voluntari se prezentau la Kiev, unde erau instruiți și apoi trimiși în țară. La 15 iulie al doilea transport de voluntari pleacă din Kiev spre Iași⁶⁹. Sărbătorind un an de la intrarea României în război, batalionul de voluntari români din Eleț, gubernia Orel, format din 500 de ardeleni și bucovineni, a jurat pe drapelul tricolor să lupte pentru înfăptuirea României Mari⁷⁰.

Prin intermediul ziarului „România Mare” și printr-o corespondență intensă, Comandamentul Prizonierilor Români din Rusia informa pe cei rămași în lagăre asupra numărului mereu în creștere al celor care intrau în rândurile voluntarilor, cerându-le să se prezinte cât mai repede la Comandamentul Corpului de Voluntari din Kiev⁷¹.

În urma acțiunilor întreprinse, în perioada iunie-noiembrie 1917 au fost trimise în Moldova 11 batalioane de voluntari, bine instruite și echipate, cu un efectiv de 374 de ofițeri și 8.261 de soldați, în afară de cei 22 de ofițeri și 1460 de soldați rămași pentru paza depozitelor militare ale armatei române⁷².

În Siberia se afla Corpul de Voluntari Români din Ardeal și Bucovina din care făceau parte și Valerian Tarnovschi, Ioan Axani, Emil Nichitovici, Gheorghe Piticariu, Emil Cercavschi. Aici

bucovineanul Iorgu Toma redactează „Gazeta Transilvaniei și Bucovinei”, care apărea la Celiabinsk⁷³.

Îngrijorat de intensificarea luptei românilor pentru unirea cu Țara Mamă, Comandamentul Suprem al Armatei Austro-Ungare urmărea, prin agenții săi, activitatea Corpului de Voluntari Români Ardeleni-Bucovineni. Nota informativă din 18 martie 1918, adresată reprezentantului Ministerului de Externe, furnizează date privind înființarea, organizarea, componența, activitatea Corpului de Voluntari și o listă nominală de ofițeri. Din aceste date reținem că în ianuarie 1918 Corpul de Voluntari număra 15.000 de soldați și 2.000 de ofițeri, repartizați inițial în regimentele românești⁷⁴. De asemenea nota semnalează că reprezentanți ai voluntarilor au plecat în țările Antantei, cât și o posibilă plecare a Corpului de Voluntari în Franța. În lista ofițerilor ardeleni și bucovineni figurează 157 de persoane, dintre care 33 de bucovineni. Dintre aceștia amintim pe sublocotenentul Emanoil Isopescu, candidat Zugrav din Regimentul 3 artilerie, Teleagă Petru, învățător în Rădăuți, Ciubotar Nicolae, învățător din județul Suceava, sublocotenentul Strugar Dimitrie din județul Câmpulung Moldovenesc, Nastasi Cornel din Siret și alții⁷⁵.

În vara anului 1917, în bătăliile renașterii naționale, ostașii bravei noastre armate, în luptele de la Mărăști, Mărășești și Oituz, cu prețul a zeci de mii de jertfe au contribuit la înfrângerea armatelor Puterilor Centrale, bucovinenii fiind în primele rânduri. Vor rămâne neșterse în memoria noastră faptele de eroism ale sublocotenentului Ion Grămadă, căzut la Cireșoaia la 27 august 1917, Iustin Breabăn din Regimentul 8 Buzău căzut la Nămolosa, Teodor Turtureanu, Silvestru și Ambrozie Micuțariu, Dumitru Mihalaș și mulți alții⁷⁶. Semnificative, pentru eroismul de care au dat dovadă bucovinenii, sunt cuvintele adresate sublocotenentului Dimitrie Marmeliuc de colonelul Grigore Voicescu, comandantul Regimentului 8 Buzău: „Îți păstrez în inimă cea mai frumoasă amintire, ca unui frate care și-a lăsat casa și familia și a venit în rândurile noastre să ne ajute la înfăptuirea unui ideal. Mărețta dumitale faptă nu are pereche pe lume, nu prin aceea că ai venit între noi, dar prin aceea că, ca un brav, ai desconsiderat viața luptând în linia întâia, la cot cu frații de arme, la cot cu cei căzuți pentru o sfântă dreptate”⁷⁷.

În conformitate cu prevederile legii promulgate prin decretul nr.3239 din 21 decembrie 1916, pentru hotărârea și eroismul de care au dat dovadă în lupta pentru întregirea neamului, mulți voluntari din armata română au primit, în anii 1917-1918, calitatea de cetățean român. Acordarea cetățeniei române unui număr de 3.713 voluntari români din care 325 erau bucovineni, ilustrează voința fermă de unitate națională⁷⁸.

Lupta popoarelor din monarhia habsburgică se intensifica tot mai mult. La 29 noiembrie 1917 are loc la Kiev o adunare a reprezentanților popoarelor aflate sub dominația Austro-Ungariei, cu care prilej românii își reafirmă cu putere hotărârea de a se elibera de sub dominația străină. În numărul său din 24 ianuarie 1918, ziarul „România Mare” publică declarația reprezentanților provinciilor românești asupra, în care era exprimat dreptul fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta: „Începând cu ziua de azi în care toți românii trebuie să serbeze amintirea celei dintâi uniri săvârșite la 1859, între două țări românești, noi, cei de aici mai jos iscăliți, potrivit punctului nostru de plecare, nu ne mai socotim ca până acum ardeleni, bucovineni, și nici nu ne mai socotim nici fiii aceluiași popor, ci ca cetățenii aceluiași stat unitar românesc, ca cetățeni ai României nouă, a tuturor românilor, cu aceleași datorii de fiecare parte a ei, cu aceleași drepturi ... Fiecare să-și dea seama că mântuirea noastră este numai într-o Românie nouă, a tuturor românilor. Pentru înfăptuirea acestei României nouă vom lucra, pentru înfăptuirea ei vom muri dacă va fi nevoie”⁷⁹. Printre semnatari se aflau Dimitrie Logigan, Emanoil Iliuț, George Tofan și alții.

4. LEGIUNEA ROMÂNĂ DIN ITALIA

Încă înainte de intrarea României în război, au loc în Italia primele manifestări ale foștilor soldați și ofițeri români din armata austro-ungară care și-au exprimat dorința de a-și aduce contribuția la eliberarea teritoriilor românești de sub dominația habsburgică. După pacea de la București aceste acțiuni cresc ca număr și intensitate. Într-o zi 8 și 10 aprilie 1918 are loc la Roma un congres al naționalităților asupra din monarhia habsburgică, unde se votează o moțiune cerându-se recunoaș-

terea dreptului fiecărei națiuni de a se constitui în stat național independent sau de a se uni cu statul său național dacă acesta există. Cu acest prilej, maiorul bucovinean Emil Turtureanu trimite o telegramă de adeziune din partea ofițerilor români, cehi și sârbi care se găseau la Monte Casino, prin care solicitau să fie primiți să lupte alături de armata italiană împotriva Austro-Ungariei⁸⁰. Față de această solicitare, primul ministru italian Orlando a dat dispoziție Comisiei Prizonierilor de Război ca toți ofițerii români care trecuseră de bunăvoie în Italia sau care fuseseră făcuți prizonieri și cereau să lupte împotriva Puterilor Centrale să fie concentrați în orașul Cittaducale. La 10 mai 1918, un număr de 85 de ofițeri s-au adresat Ministerului de Război al Italiei, solicitând în scris să fie încorporați în armata italiană și trimiși pe front. La 1 iunie un număr de 10 ofițeri sunt trimiși pe front cu diferite misiuni speciale. Printre ei se afla locotenentul Emanoil Săveanu care a fost atașat pe lângă forțele americane care operau în Franța⁸¹. La cererea ostașilor români din Banat, Transilvania și Bucovina s-au organizat, până în iunie 1918, câteva detașamente de voluntari în subordinea Comandamentului Suprem Italian. Aceștia au fost atașați diferitelor arme și folosiți ca trupe de asalt („arditti”). O companie de 250 de oameni din componența Armatei a VIII-a italiene a participat cu Divizia 52 la asaltul de la Montello și Vittorio Veneto. Pentru faptele de arme înscrise în luptele din nordul Italiei au fost decorați cu „Crucea de Război” 129 de ostași români. Dintre cei 15 bucovineni care s-au evidențiat în lupte amintim pe sergentul Lăcătușu V. Emilian din Burla, caporalii Gălan Gr. Simion din Mitocul Dragomirnei, Rusu Andrei Leon din Sadova, Zbiera Gr. Gheorghe din Vicovu de Jos, soldatul Pintea Matei Adrian din Vatra Dornei și alții⁸². Pentru inițiativa și curajul dovedit în luptele de la Piave, între 26 octombrie și 4 noiembrie, Comandamentul Armatei a VIII-a a conferit „Crucea Meritul de Război” unui număr de 22 de militari, din care cinci ofițeri din compania 1 română. Aprecierile făcute celor decorați sunt revelatoare : „Soldat Gavrilă Nicolae, iredent român, s-a înrolat în armata care luptă contra opresorilor patriei sale dând dovadă unui patriotism și un curaj demn de toată lauda”⁸³. O altă companie pusă în serviciul Armatei a V-a italiene a participat cu două plutoane alături de Divizia 42 engleză la luptele de la Asiago și de pe muntele Cengio, iar cu alte două plutoane a luat parte, alături de Divizia 2 franceză, la bătăliile de

la Sisemoled și în Val Bella. Un alt pluton de români din armata Italiană a participat la luptele de la Cimona. În luna august 1918, s-a format compania a 3-a de pe lângă Armata a IV-a, care s-a comportat foarte bine în luptele de pe Grappo. Aceste detașamente, la organizarea cărora și-a adus contribuția și profesorul Simion Mîndrescu, cuprindeau 830 ostași trupă și 13 ofițeri, printre care se aflau mulți soldați și ofițeri bucovineni⁸⁴.

La 19 iunie 1918, la Cittaducale are loc ședința de constituire a Comitetului de Acțiune al Românilor din Transilvania Banat și Bucovina (la care au participat 72 delegați dintre care 26 bucovineni), comitet care își propune unirea tuturor românilor subjugăți de Austro-Ungaria, care se aflau în țările aliate, organizarea lor în unități militare și desfășurarea unei propagande pentru realizarea unității naționale. Comitetul format din 16 membri, printre care și bucovinenii Ștefan Bidnei, Claudiu Isopescul, Ioachim Obadă, Mihai Mironovici, Nistor Săhleanu și Emil Turtureanu, sub președinția profesorului universitar Simion Mîndrescu, și-a stabilit sediul la Roma. Comitetul a desemnat delegațiile pentru Paris, Londra și Washington, în care intrau cinci bucovineni. Acești trimiși speciali aveau misiunea de a obține oficial recunoașterea din partea guvernelor aliate, inclusiv cel italian, a Comitetului ca singurul competent să reprezinte pe cei 18.000 de români din Italia, pe cei din țările aliate și pe cei care se aflau acasă⁸⁵. Comitetul de Acțiune al Românilor din Transilvania, Banat și Bucovina, având în vedere că militarii români ce se aflau la Roma au fost declarați liberi, cu scopul de a forma Legiunea Română, propune, la 24 iulie 1918, guvernului italian, decretarea legiunii, ca Legiune a Românilor Supuși din Transilvania, Banat și Bucovina, reprezentarea acesteia de către Comitet, în relațiile cu guvernul și Comandamentul Suprem Italian. Ca uniformă, s-a propus cea italiană, cu însemnul tricolorului românesc pus orizontal pe beretă⁸⁶. La cererea prizonierilor români și insistența Comitetului de Acțiune, la 15 octombrie 1918, guvernul italian a decretat constituirea Legiunii române, sub comanda generalului Ferigo Luciano⁸⁷. În luna octombrie s-a constituit primul regiment denumit „Horea” în ianuarie 1919, al doilea, „Cloșca”, iar în februarie s-a format al treilea regiment „Crișan”. În luna martie, în localitatea Avezzano, s-a trecut la organizarea batalioanelor de voluntari. Deși Italia resimțea greutățile războiului, a asigurat hrana și echipamentul necesar

celor peste 37.000 voluntari români. Conducerea Legiunii Române formată din 211 ofițeri italieni și 525 români s-a preocupat de instruirea și educarea voluntarilor⁸⁸.

Italia, prin primul său ministru Orlando, a dat curs cererilor voluntarilor români, susținuți de Comitetul de Acțiune al Românilor, de Consiliul Național al Unității Române din Franța și de guvernul României, trecând la repatrierea acestora. Primul detașament, îmbarcat pe vasul „Meran”, a plecat din Taranto, la 4 februarie 1919 și a sosit la Constanța la 12 februarie 1919. Voluntarilor români și ofițerilor italieni care i-au însoțit în țară, li s-a oferit o caldă primire la Constanța și București. Voluntarii s-au îndreptat spre Sibiu, de unde au fost demobilizați. Transportul voluntarilor s-a făcut pe un număr de 30 de vase și a durat până în aprilie 1920, când a sosit în țară ultimul batalion. Astfel 525 ofițeri și 36.712 ostași români, proveniți din armata austro-ungară, în rândul cărora s-au înrolat mii de soldați și ofițeri bucovineni, s-au reîntors în România întregită, hotărâți să contribuie la dezvoltarea patriei⁸⁹.

5. MISIUNEA ROMÂNĂ ÎN FRANȚA

Începutul anului 1918 găsește pe profesorii universitari și oamenii politici români aflați la Paris, grupați în jurul ziarului „La Roumanie”, organ săptămânal al revendicărilor și intereselor românești. După pacea de la București, activitatea acestora a avut drept scop combaterea interpretărilor răuvoi-toare asupra adevăratelor aspirații ale poporului român. Prin conferințe și cuvântări publice, prin cursuri la Școala de Înalte Studii din Paris, prin editarea de broșuri și alte materiale de propagandă, prin numeroase articole publicate în ziarul „La Roumanie” se făcea cunoscut opiniei publice franceze și internaționale, că, în pofida situației grele în care se aflau, românii sunt hotărâți să lupte pentru realizarea idealului național. Frecvențele rapoarte ale unor diplomați austrieci, intitulate „Acțiunea românească” și „Românii din Franța”, dovedesc îngrijorarea cu care guvernul austro-ungar privea activitatea politică desfășurată de „Misiunea Universitară Română” la Paris⁹⁰. La 17 mai 1918, Chum, reprezentantul din Berna al Ministerului de Externe al Austro-Ungariei, în raportul nr.189, informa guvernul țării sale că

românii din Paris s-au reunit într-o organizație proprie sub președenția fostului ministru român Toma Stelian⁹¹. Același diplomat informa guvernul imperial în raportul nr. 224, că la 30 aprilie 1918, s-a format la Paris un „Comitet Național al Românilor din Transilvania și Bucovina” (Comité National des Roumains de Transylvanie et de Bukovine)⁹². În proclamația dată publicității, de acest Comitet se arată : „...Noi românii din Transilvania și alte provincii subjugate de Austro-Ungaria, care ne aflăm în Franța și ne-am întâlnit la Paris, ne obligăm să continuăm lupta pentru eliberarea noastră de sub jugul străin, cu toate mijloacele care ne stau la dispoziție și cu ajutorul și participarea fraților noștri din România, și înființăm Comitetul Național al Românilor din Transilvania și Bucovina”⁹³.

La 3 octombrie 1918, colonia română din Paris având, prin Vasile Lucaciu, mandatul românilor din America, și prin dr. I. Cantacuzino, președintele Federației Unioniste, mandatul românilor din Austro-Ungaria, hotărăște constituirea unui organ național al tuturor românilor din Franța, intitulat Consiliul Național al Unității Române având ca președinte pe Tache Ionescu, iar ca vicepreședinți pe Vasile Lucaciu, Octavian Goga, dr. C. Angelescu și I. Th. Florescu. Acest „organism...compus din români din Transilvania, din Ungaria, din Bucovina și din Regat...” nu recunoaște pacea de la București impusă României și declară că va lupta prin toate mijloacele : „...să constituie cu românii din regat o nouă Românie”⁹⁴. Considerându-l ca pe un organism „...izvorât din aspirațiile seculare ale compatrioților săi către libertate și unirea țărilor române ”⁹⁵, guvernul francez îl recunoaște oficial la 12 octombrie.

Miniștrii de externe ai Marii Britanii și Italiei au recunoscut în numele guvernelor lor, acest Consiliu, guvernul SUA, deși, nelegat de România printr-un tratat, a declarat, prin reprezentantul său R. Lansing că „... nu este indiferent față de aspirațiile poporului român”⁹⁶. Consiliul a organizat acțiuni de înrolare a românilor aflați în străinătate pentru Corpul de Voluntari în Italia, cu care prilej s-a remarcat prin activitatea depusă Emilian Halip din Solca⁹⁷.

6. SENATUL CENTRAL AL OFIȚERILOR ȘI SOLDAȚILOR ROMÂNI DIN VIENA

Viena. Vara anului 1918 era pe terminate. Urmările războiului erau prezente la tot pasul. Lipsa de alimente și îmbrăcăminte, cozile imense pentru câțiva cartofi sau sfeclă furajeră erau impresionante prin dramatismul lor. Mizeria și disperarea domneau pretutindeni. Numărul dezertorilor sporea îngrijorător. La începutul lunii august a izbucnit epidemia de gripă spaniolă, care făcea ravagii. La 31 octombrie se declanșează revoluția. Porțile închisorilor au fost sparte. Excese și jafurile erau frecvente. Parlamentul din Viena se transformase într-un adevărat Turn Babel. Ungaria care avea mari rezerve alimentare a impus o adevărată „blocadă” asupra Vienei.

Armata austro-ungară condusă de generalul ungar Kovesz își pregătește retragerea în Ungaria cu vădită intenție de a apăra separarea Ungariei de Imperiu. În același timp, preconizata retragere în Ungaria a armatei de sud ar fi periclitat interesele românești - realizarea unității național statale. Din acest motiv se impune crearea unui organism militar românesc la Viena, care să apere interesele naționale.

La 31 octombrie 1918, românii care se aflau în armata austro-ungară, au fost invitați la orele 20⁰⁰, la restaurantul Weigel în parcul Dreher la Schönbrunn, restaurant frecventat de cercurile ofițerești românești. Invitația a fost iscălită în numele lui Iuliu Maniu reprezentantul Consiliului Românilor din Ungaria și Transilvania, de căpitanul Traian Popa. În cuvântarea sa, Iuliu Maniu a arătat că este necesară organiza-rea urgentă a soldaților români pentru ca aceștia să nu fie constrânși să lupte pentru interesele habsburgilor și pentru a se acționa eficient în lupta pentru libertate și unitate națională⁹⁸.

În felul acesta ia ființă *Senatul Central al Ofițerilor și Soldaților Români* care era format din 12 membri în frunte cu căpitanul Traian Popa. Protocolul de înființare a acestui organism militar a fost semnat de cei 30 de reprezentanți prezenți: Iuliu Maniu, cpt. Traian Popa, cpt. Luca, cpt. Colibași, P. Popovici, dr. Muntean, diacon militar Ilie Hociotă, E. Colibași, Trian Trâmbițoni, diacon militar G. Oprean, Cornel Raea, C. Muntean, T. Pahone, V. Biberiu, Ștefan Bărnuțiu, V. Pop, I.

Safta, I. Muțiu, T. Petruc, I. Horodinscki, R. Reus, Tr. Colibaba, Octav Strijac (Lupu), Em. Ilcuș, N. Mâlea, I. Togănel, I. Albon, Grigore Alvirescu, Filimon Taniac⁹⁹. Senatul lansează *Proclamația* către toți soldații români: „Popoarele monarhiei austro-ungare s-au organizat pe baze naționale. Ca urmare soldații români din Bucovina, Transilvania și Ungaria au ales în adunarea de azi, din mijlocul lor, un senat cu sediul la Viena ca secție militară a Comitetului Național Român din Bucovina, Transilvania și Ungaria. Datoria consiliului soldaților este de a organiza pe toți ofițerii și soldații români din aceste provincii ... Fiecare soldat român care se află în cadrele armatei monarhiei sau se întoarce de pe front este subordonat Comitetului Național și nu are permisiunea de a accepta sarcini din partea străinilor nici să presteze un jurământ pentru altă armată decât cea română; deci el nu poate să se înregistreze în nici o armată și sub nici un alt steag decât cel al românilor din Bucovina, Transilvania și Ungaria. Ei să nu se lase înșelați de interesele particulare, ca și de cele care sunt dușmănoase poporului român. Fiecare soldat român să se ferească de acțiuni necinstite, de furt și prădăciuni, fiindcă aceste crime se pedepsesc de lege. *Soldatul român să nu se lase jignit în interesul său național, însă nici să nu împiedice pe celelalte națiuni conlocuitoare în exprimarea voinței lor naționale* (s.n., l.c.). În fiecare oraș al monarhiei, unde există soldați români, să se constituiească la acceptarea acestor principii și în cazul executării lor precise, câte un senat al ofițerilor și soldaților români. Fiecare senat astfel constituit va trimite un delegat la Viena la senatul central. (Viena I, str. Löwel 3, telefon 417. Stelle VI.11/Viena, 31 octombrie 1918)”¹⁰⁰.

Au fost trimiși ofițeri și subofițeri în toate localitățile în întâmpinarea trupelor care se retrăgeau de pe front, la Salzburg, Villach, Innsbruck, Oderberg, Laibach.

În ziua de 1 noiembrie 1918, s-a constituit primul regiment românesc organizat de Senatul Central de la Viena, din rămășițele Regimentului 64 Orăștie, încartiruit în cazarma Franz Ferdinand. Comandant al regimentului a fost numit căpitanul Loichită. Regimentul era compus din 4 companii, un batalion de mortiere și o baterie de artilerie, cu un armament excelent¹⁰¹.

Senatul Central al Ofițerilor și Soldaților Români funcționa ca secție militară a *Consiliului Național Român* din Viena, for militar pentru toți ostașii români proveniți din armata

austro-ungară, ce se aflau pe teritoriul imperiului. Ministrul de război al Austro-Ungariei, Stöger-Steiner a fost nevoit să recunoască oficial acest organism, ca urmare a discuțiilor avute cu Iuliu Maniu și Constantin Isopescu-Grecul care l-au vizitat la minister¹⁰².

La 8/21 noiembrie 1918, apare la Viena sub redacția bucovineanului Filimon Taniac, ziarul „*Timpul Nou*” - Foaia soldaților români în Viena. În paginile ziarului, ca și prin manifestații și întruniri, cei peste 40.000 de soldați români ardeleni, bucovineni, bănățeni de pe teritoriul Imperiului habsburgic, aflat în plin proces de destrămare, și-au manifestat hotărârea nestrămutată de a: „... sta neclintii în serviciul cauzei sfinte a națiunii române”. La 17 noiembrie 1918, cu prilejul primirii steagului tricolor al regimentului 64 Orăștie, în prezența lui Teofil Simionovici, membru în Consiliul Național Român din Viena, soldații au depus jurământ față de patrie: „Jur credință națiunii române și supunere în toate Consiliului Național Român. Nu voi sta decât în serviciul neamului românesc pe care nu-l voi părăsi la nici un caz și sub nici o împrejurare. Așa să-mi ajute Dumnezeu”¹⁰³.

7. IMPERIUL HABSBURGIC SE PRĂBUȘEȘTE

Toamna anului 1918 ne apropia de sfârșitul unui cumplit măcel, primul război mondial.

Situația militară a Puterilor Centrale se agravase simțitor. Prăbușirea fronturilor de pe Somme, Piave și Salonic, a zguduit din temelii, în special Imperiul habsburgic. Mișcarea și emanciparea națională a popoarelor supuse monarhiei se întetea.

Proclamarea autonomiei Poloniei întregită cu Galiția, făcea ca Austria să piardă continuitatea teritorială cu Bucovina, această provincie istorică românească rămânând în afara imperiului. Această situația a trezit interesul naționaliștilor ucraineni din Galiția și Bucovina care doreau crearea unei Ucraine Mari, de la Carpați până la Caucaz, sub protectoratul Coroanei de Habsburg, unind Bucovina cu Galiția Orientală într-o provincie ucraineană autonomă, plan cu care ucrainenii au venit la tratativele de la Brest-Litovsk, sprijiniți fiind în acest sens

de Czernin și Kühlmann. Ziarul „Kölnische Zeitung” dezvăluia opiniei publice încheierea unui „contract secret austro-ucrainean” care prevedea că guvernul austriac se obligă să voteze până la data de 15 iulie 1918, un Proiect de lege „... prin care să se pronunțe despărțirea Galiției de Est a cărei populațiune este în majoritate ucraineană, de Galiția de Vest și să se împreune acest teritoriu cu Bucovina, într-o provincie autonomă a Republicii Populare Ucrainene”.

La curent cu planurile acestea, deputații români bucovineni din Parlamentul imperial, prin intermediul lui Constantin Isopescu-Grecul, făcură în ședința parlamentului, din 22 iulie 1918, următoarea declarație: „Fiind vorba de împărțirea Galiției și de înjghebarea unei provincii ucraino-galițiene, noi românii dorim ca soarta noastră să se rezolve în temeiurile principiilor noastre programatice de autonomie națională în cuprinsul provinciei Bucovina și al Austriei. Ținem la dreptul istoric al românilor pe pământul Bucovinei care prin un șir de secole a fost o parte a Moldovei și locul de reședință al principilor ei și ținem ca de aceea Bucovina să rămână neîmpărțită ... Din declarațiile domnului prim ministru rezultă neîndoios că între guvern și ucraineni există în adevăr un compromis întrucât privește împărțirea Galiției ... Însă același pact mai cuprinde un moment care trebuie să ne umple pe noi, românii bucovineni, de cea mai mare grijă! Se zice în acest pact secret că din *Bucovina și partea ucraînă a Galiției de Est se va întemeia noua provincie ucraino-austriacă*. Aici nu e deci vorba de o parte a Bucovinei, ci de întreaga Bucovină. Cuprinsul acestui pact secret corespunde cu declarațiile făcute din partea reprezentăției ucraine și aceasta neliniștește nu numai pe românii din Bucovina ci și pe germanii de acolo ... cu care noi am trăit întotdeauna în cea mai bună prietenie. Ambele popoare sunt adânc neliniștite ca nu cumva întreaga Bucovină să fie alipită provinciei ucraino-austriace ceea ce ar însemna desființarea totală a acestor popoare”¹⁰⁴. Acest târg urma să se facă contra unei cantități de un milion de puduri de grâu pe care Austria înfometată urma să o primească de la ucraineni.

O anume lipsă de fermitate a unora dintre deputații români din Parlamentul imperial ca și exprimarea confuză referitoare la desprinderea unor așa zise „districte ucraine” din Bucovina, atrage intervenția fermă în paginile ziarului „Viața Nouă” din Suceava, care, în numărul său din 27 octombrie

1918, în numele adevărului istoric, scria: „... cât pentru Bucovina, avem impresia că deputații noștri din parlament s-au prea grăbit a consimți în dezmembrarea ei prin cedarea celor „patru districte ucraine” de peste Prut. Bucovina este o unitate istorică și geografică, ea este pământ curat românesc nu numai de la Suceava până la Prut, dar și de la Vatra Dornei până la Nistru. În acest pământ s-a organizat de la cea de-a doua descălecare viața de stat românesc. Bucovina ne-a rămas moștenire, așa cum este în întregimea ei de la înaintașii noștri și datori suntem să o păstrăm neștirbită vremurilor viitoare”¹⁰⁵.

În acest timp, Viena făcea eforturi desperate pentru salvarea imperiului, prin repetate presiuni politice asupra frunțașilor partidelor naționale aflați în parlamentul imperial. La 18 septembrie 1918, deputații Teofil Simionovici și Constantin Isopescu-Grecul, convocați de primul ministru Husarek-Heilein refuză să facă declarații de atașament față de imperiu. Nici împăratul Carol nu-i convinge pe deputații români, la audiența din 4 octombrie¹⁰⁶.

Constantin Isopescu-Grecul îi trimite o scrisoare lui Iancu Flondor la Storojineț prin care îl încunoștințează despre situația politică de la Viena¹⁰⁷.

În Bucovina, acțiunea românească pentru unirea cu România ia amploare. La Vatra Dornei ia ființă o gardă națională în fruntea căreia se află Petru Forfotă¹⁰⁸. Autoritățile austriece sunt suspendate. În locul acestora, conducerea orașului a fost preluată de Consiliul Național Român având ca președinte pe inginerul silvic Arcadie Procopovici¹⁰⁹. La Cîmpulung Moldovenesc, intelectualii reorganizează activitatea politică și culturală în sensul unirii cu patria mamă. Cu prilejul alegerii delegaților câmpulungeni pentru Constituanta Bucovinei, populația județului a înmănat celor doi delegați ai lor, Mihai Iacoban și V. Alboi-Șandru, următoarea moțiune: „Intelectualii și poporul din Cîmpulung sunt pentru unirea tuturor românilor într-un singur stat și intelectualii și poporul sunt contra divizării Bucovinei”¹¹⁰.

La Cernăuți, un grup de intelectuali se întâlnesc în casa doctorului Isidor Bodea și hotărăsc tipărirea unui ziar, care inițial s-a numit „Renașterea”, apoi „Glasul Bucovinei” - organ de propagandă pentru unirea politică a românilor de pretutindeni, al cărui prim număr apare la 22 octombrie 1918. Articolul program susține dreptul și hotărârea nestrămutată a tuturor românilor din

monarhie de a se uni cu România: „Vrem să rămânem români pe pământul nostru strămoșesc și să ne ocârmuim singuri precum cerințele noastre românești”. Semnatarii acestui program erau George Băncescu, Dionisie Bejan, Isidor Bodea, Vasile Bodnărescu, Octavian Gheorghian, Maximilian Hacman, Cornel Homiuca, Vasile Marcu, Alăcu Procopovici, Eudoxie Procopovici, Sextil Pușcariu, Gheorghe Șandru, Valerian Șesan, Alexandru Vitencu. Reliefând lupta comună pentru unire a românilor din Transilvania și Bucovina, ziarul „Viața Nouă” din Suceava, în numărul său din 20 octombrie 1918, scria: „... alături de ei ne e și locul nostru. Soarta ne cheamă ca împreună cu ei să începem o nouă viață națională, închegând una și aceeași individualitate de stat național și independent”¹¹¹.

La 16 octombrie 1918, împăratul Carol I dă publicității manifestul „*Către popoarele mele credincioase*”, încercând să salveze monarhia prin reorganizarea Austro-Ungariei într-o federație de șase state așa zis independente. În aceeași zi, se constituie la Viena *Consiliul Național Român*, al cărui președinte a fost ales Constantin Isopescu-Grecul. Protestând împotriva inițiativei împăratului Carol I de a anexa Bucovina la Galiția, în memoriul adresat guvernului român care se afla la Iași, Consiliului Național Român din Viena arăta: „Față de provocațiunile acestea, noi românii bucovineni, singurii băștinași ai acestei frumoase țări, păstrătorii vechilor ei tradiții politice, naționale și culturale, protestăm cu toată hotărârea împotriva acestor uneltiri și declarăm sus și tare că vom lupta cu toată îndârjirea contra știrbirii integrității teritoriale a țării”¹¹².

La 6/19 octombrie 1918, *Comitetul național al românilor ardeleni și bucovineni aflători în Moldova și Basarabia*, și al corpului ofițeresc și de voluntari, nerecunoscând dreptul monarhiei habsburgice de a se ocupa de soarta românilor din Austro-Ungaria, dă o *Proclamație* în care este exprimată voința fermă a tuturor românilor din teritoriile aflate sub dominație habsburgică de a se uni cu România: „Românii ardeleni și bucovineni aflători pe teritoriul românesc, în numele lor și al fraților subjugăți de acasă, a căror conștiință e siluită și terorizată și deci în imposibilitatea de a se manifesta liberi, declară cele ce urmează:

1. Cerem să fim liberați de sub jugul monarhiei austro-ungare și suntem ferm hotărâți să luptăm pe toate căile și prin toate mijloacele, ca elementul românesc în

întregimea lui, să fie constituit într-un singur stat național liber, sub domnia dinastiei române. Războiul între noi și monarhia austro-ungară nu se va sfârși până când nu vom întrupa idealul național integral.

2. Nu recunoaștem monarhiei austro-ungare dreptul de a se ocupa de soarta românilor din Ardeal și Bucovina, deoarece dânsa, veacuri de-a rândul ne-a ținut în cea mai neagră și rușinoasă robie. Toate încercările de federalizare ale Casei de Hasburg sunt gesturi disperate ale unei împărății osândite să se descompună și să piară. Starea românilor din monarhia vecină o va decide biruința oștirii române și voința întregului popor românesc pe care o va consfinți hotărârea congresului de pace generală la care vor lua parte și reprezentanții oficiali ai României eliberatoare.
3. Cerem ca întreg teritoriul locuit de majorități covârșitoare românești din monarhia habsburgică să fie eliberat și anexat regatului român așa cum este prevăzut în tratatul de alianță a României cu puterile Înțelegerii.
4. Toate declarațiunile românilor din Ardeal și Bucovina contrarii acestor aspirații naționale le considerăm ca stoarse de autoritățile dușmane cu forța și declarăm că aceste declarațiuni nu trebuie să ducă în eroare opinia lumii, care cere dreptate și libertate pentru toate neamurile”¹¹³.

La 21 octombrie 1918, la hotelul „Rezidenz” din Viena are loc o consfătuire secretă a reprezentanților românilor din Transilvania și Bucovina la care au participat Iuliu Maniu deputat în parlamentul ungar, Miron Cristea episcop de Caransebeș, Teofil Simionovici deputat în parlamentul austriac și în Dieta Bucovinei, George Grigorovici și George Sîrbu deputați în parlamentul austriac, cu care prilej s-a discutat problema românilor, de pe poziția principiului autodeterminării și ale celor 14 puncte ale președintelui SUA, Wilson, hotărându-se unirea tuturor românilor într-un stat național. După această consfătuire, Iuliu Maniu și Miron Cristea au plecat în Ardeal și Banat, Teofil Simionovici a rămas la Viena, iar George Grigorovici și George Sîrbu au venit la Cernăuți informându-l pe lăncu Flondor despre cele hotărâte la Viena.

La 21 octombrie 1918, Consiliu Național al Refugiaților și Voluntarilor Ardeleni și Bucovineni, a organizat la Chișinău, un

mare miting, unde, în prezența ambasadorului american și al consulului Franței, a fost adoptată o rezoluție în care se cerea ca: „... întreg teritoriul din monarhia habsburgică revendicat de statul român, recunoscut și garantat prin tratatele de alianță încheiate de România cu puterile Înțelegerii, să fie eliberat și unit cu patria mamă”¹¹⁴.

O vie activitate în vederea realizării unirii, a desfășurat *Comitetul Executiv al Refugiaților Bucovineni* constituit la Chișinău, la 2 noiembrie 1918, format din Ion I. Nistor, T. V. Ștefanelli, Gh. Tofan și Nicolae Cotos¹¹⁵.

De o semnificație cu totul deosebită, în contextul actelor cu caracter plebiscitar ale românilor, în care s-a exprimat voința lor de a se uni într-un singur stat, este și hotărârea adoptată de adunarea de la Celiabinsk, la care au participat câteva mii de voluntari români, la 29 octombrie 1918: „Noi voluntarii români transilvăneni și bucovineni, cu misiunea de a continua lupta până la sfârșit alături de armatele aliate împotriva Puterilor Centrale, declarăm și proclamăm toate provinciile românești Tansilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul și Bucovina din monarhia austro-ungară, desfăcute de către această împărăție și relipite la regatul liber român, cu care, din acest moment, ele alcătuiesc un stat unitar, liber și independent, iar locuitorii acestor provincii se declară cetățeni ai României Mari. Aceasta este dorința și voința neclintită a românilor de pretutindeni, care, acasă la ei neputând vorbi liber, își afirmă gândul lor prin glasul voluntarilor din Rusia, Italia și America”¹¹⁶.

8. CONSTITUANTA BUCOVINEI : 27 OCTOMBRIE 1918

Monarhia se prăbușea, în aceste condiții, conducătorii politici ai românilor din Bucovina au hotărât pentru ziua de 27 octombrie 1918, convocarea unei adunări la Palatul Național din Cernăuți. Au participat deputații români din parlamentul de la Viena, foștii deputați din Dieta Bucovinei, primarii din întreaga provincie, delegați din toate păturile sociale. Adresându-se adunării, într-o scurtă alocuțiune, Iancu Flondor a spus: „Domnilor, o iobăgie națională de aproape un secol și jumătate, pe cât de dureroasă pe atât de rușinoasă e pe sfârșite. Poporul

român din Bucovina e pe cale de a sparge și lepăda lanțul care i-a furat sufletul. Liberi, în puterea suveranității naționale, d-voastră veți hotărî astăzi, ce veți afla de bine pentru un viitor fericit și falnic al neamului românesc din Bucovina ..." Adunarea se proclamă **CONSTITUANTĂ** și votează în unanimitate o moțiune prin care se hotărăște unirea Bucovinei cu România.

1. Reprezentanții poporului din Bucovina întruniți astăzi, în ziua de 27 octombrie 1918, în capitala Bucovinei se declară în puterea suveranității naționale, constituantă a acestei țări românești.
2. Constituanta hotărăște unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări românești într-un stat național independent și va purcede spre acest scop în deplină solidaritate cu românii din Transilvania și Ungaria.
3. Spre a a conduce poporul român din Bucovina și a-i apăra drepturile și spre a stabili o legătură strânsă între toți românii, Constituanta instituie un Consiliu Național de 50 de membri. Acest consiliu ne va reprezenta prin mandatar și la conferința de pace, și în afară de el, nu recunoaștem nimănui dreptul de a hotărî sau a trata asupra poporului român din Bucovina.
4. Constituanta respinge cu hotărâre orice încercare ce ar ținti la știrbirea Bucovinei, dorește însă să se înțeleagă cu popoarele conlocuitoare"¹¹⁷.

În condițiile unei anarhii generale, provocată de bande înarmate, care prădau la drumul mare, în prezența unor puternice detașamante militare ale naționaliștilor ucraineni care semănau groaza în rândul populației, când pe străzile orașului Cernăuți se dădeau lupte la care participau și soldați dezertori din armata austriacă, *27 octombrie 1918* se constituie într-un adevărat act eroic, cu adânci semnificații, ce încheie o perioadă istorică și deschide calea unei noi vieți naționale.

În împrejurările internaționale de atunci, hotărârile Constituantei Bucovinei, a limpezit situația politică, găsind calea sigură pe care românii din Bucovina au revenit la albia marelui fluviu al istoriei românești, al românismului.

9. PRETENȚIILE UCRAINENILOR ASUPRA BUCOVINEI

Pentru a putea aprecia corect atitudinea și acțiunile românilor bucovineni, în timpul primului război mondial, se impune o succintă analiză a raporturilor dintre ucraineni și români în Bucovina.

Atât românii cât și ucrainenii și-au dat seama că se află în fața unui moment hotărâtor.

Românii bucovineni aveau un punct de vedere extrem de clar: revenirea Bucovinei (nordul Moldovei rupt din trupul țării de către habsburgi la 1775), la patria mamă, România. Întreaga zestre materială, teritorială și cultural-morală al acestui adevărat panteon al neamului românesc TREBUIE să revină la vechea matcă a românismului. Pe lângă argumentele istorice arhicunoscute, trebuie menționat faptul că habsburgii au recunoscut și respectat cu strictețe hotărul vechi moldovenesc de la Ceremuș, Colacin și Nistru față de Polonia, ca fiind același între Bucovina și Galiția.

Trebuie recunoscut faptul că până la 1848 (când rutenii s-au opus dezlipirii Bucovinei de Galiția și creării unei provincii românești autonome, acționând pentru cuprinderea acesteia în Galiția ucraineană), aspirațiile politice ucrainene n-au vizat integritatea teritorială românească.

Se pune fireasca întrebare, de ce rutenii n-au fost prezenți în spiritualitatea Bucovinei până la 1848 și încă alte zeci de ani după aceea? Răspunsul este foarte clar: pentru că ei au venit mult mai târziu în Bucovina, fiind preocupați strict de problemele economice, într-un teritoriu nou, care le era străin. De altfel, statisticile, documentele vremii atestă faptul că rutenii au venit în acest teritoriu românesc după anexarea nordului Moldovei la Austria, în 1775. Nordul Moldovei era atunci preponderent locuit de moldoveni (români) și de un număr greu de precizat, dar oricum minor, de huțani și ruteni imigrați din Galiția stabiliți doar în vestul și nord-vestul teritoriului Bucovinei, aceștia nefiind decât rareori proprietari de pământ. Recensământul rusesc efectuat în anii 1772-1773 și 1774 în întreg teritoriul Moldovei, deci și în nordul ei, este semnificativ în acest sens: în iunie 1774 s-a constatat că în *Ocolul Cernăuți* erau 30 de așezări (între cele mai importante fiind Cernăuți,

Roșia, Mihalcea, Cuciurul Mare, Mologhia, Ustrița, Horecea, Târnauca), în *Ocolul Prutului de Jos* erau 34 de așezări (între acestea cele mai importante erau : Boianul, Toporăuți, Mămăiești, Coțmanii, Orășanii, Lușenii, Davideștii), în *Ocolul Nistrului* erau 35 de așezări (între care cele mai importante erau: Văslăuți, Stăucenii, Chisălău, Codobiște, Zastavna) și *Ocolul Ceremușului* cu 21 de așezări (între care cele mai importante erau : Băbești, Costeștii, Berbeștii, Carapciu, Ispasul, Bănila de Sus, Vijnița). În cele 121 de localități existau 7419 case. Ca număr de locuitori în *Ocolul Cernăuților* erau 1671 de capi de familie români (85,12%), 140 evrei (7,13%), 116 ruși (5,9%), alții 36 (1,83%); în *Ocolul Prutului de Jos* erau 1838 capi de familie români (92,18%), 49 evrei (2,47%), 69 ruși (3,46%), 27 alții (1,36%); în *Ocolul Nistrului* erau 1519 capi de familie români (92,79%), 55 evrei (3,35%), 43 ruși (2,62%), 20 alții (1,22%); în *Ocolul Ceremușului* erau 1136 capi de familie români (90,91%), 116 evrei (4,86%), 16 ruși (1,25%) și 39 alții (2,98%). Din cei 6.890 de capi de familie (529 de case fiind pustii), majoritatea o formau românii (6.164 capi de familie). Era normal ca într-o regiune de graniță să existe și reprezentanți ai altor etnii: evrei (360 capi de familie), ruși (244 capi de familie) țigani (51 familii), huțuli (40 de familii), greci (11 capi de familie), armei (8 capi de familie), germani (5 capi de familie), polonezi (5 capi de familie), sârbi (2 capi de familie)¹¹⁸.

Referitor la acest recensământ, se impune doar un singur comentariu: a fost publicat în anul 1975 de către P. G. Dimitrie de la Academia de Științe a Republicii Moldova, făcând obiectul unei lucrări în două volume, intitulată „*Moldova în epoca feudalismului. Recensămintele populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1774*”. Cartea a fost retrasă din circulație imediat după apariție, de către autoritățile sovietice, pe motiv că face deservicii URSS.

Așa cum arată academicianul Radu Grigorovici în „*Modelul Bucovinei*”, Septentrion, anul IV, nr. 12-13, 1996, în anul 1910, conform recensământului austriac, în Bucovina trăiau cca 800.000 de locuitori, dintre care 34% erau români, 38% erau ruteni și huțani, 9% erau germani, 12 % erau evrei, 4,5% polonezi, restul de cca 2,5% erau maghiari, armeni, ruși, cehi, slovaci care aparțineau următoarelor religii și confesiuni: 548.000 de creștini ortodocși, 125.000 de romano-catolici și

greco-catolici (uniți), 20.000 de evanghelici, 3.000 de lipoveni și 102.000 israeliți.

Creșterea extraordinară cu un factor de 13 a populației, în această perioadă de 135 de ani, în condițiile când epidemiile și emigrările făceau ravagii, nu se mai putea explica cu nici un argument științific pe cale naturală, biologică. Ea a fost, pe de o parte, urmare a unei colonizări masive, dirijate, de țărani, meseriași, funcționari, militari, personal didactic de naționalitate germană pe de altă parte, a unei imigrări a unui număr impresionant de iobagi, ruteni fugiți de exploatarea nemiloasă de pe moșiile galițiene, ale marilor nobili polonezi, dar și a unor cauze militare, religioase, politice¹¹⁹.

Dintre cauzele care au determinat rutenizarea părții de nord a Bucovinei enumerăm: 1) *cauze economice*. În timp ce în țări ca Ungaria, Polonia, Rusia, țăranul era complet aservit stăpânului, în Moldova, acesta era liber sub raport juridic, prin reformele lui Constantin Mavrocordat; care le-a precedat pe cele ale lui Iosif al II-lea cu peste 100 de ani. În timp ce țăranul român făcea stăpânului 12 zile de clacă pe an, în Galiția șerbii ruteni făceau stăpânului câte 80-100 de zile de clacă. În aceste conditii, zeci de mii de ruteni s-au așezat în Bucovina, beneficiind din partea administrației habsburgice de înlesniri și scutiri, primind loturi gratuite sau la un preț mic din pământurile mănăstirești secularizate. Cărțile funciare ale primăriilor comunale, începând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, sunt pline de mențiuni, la rubrică specială a contribuabililor consemnându-se „zilier”, „bejenar” venit din Galiția; 2) *cauze militare*. Serviciul militar austriac, cu durata de 23 de ani, duritatea acestuia, ca și masivele recrutări pentru armată efectuate în teritoriile poloneze, cu ocazia războaielor ruso-austro-turce, au făcut ca rutenii să emigreze din Galiția, masiv în Bucovina, unde populația a fost scutită de recrutare pe timp de 50 de ani, adică, între 1795-1845; 3) *cauze religioase*. În timp ce în Galiția și în Polonia, marii proprietari erau catolici, șerbii în marea lor majoritate erau ortodocși, sau uniți, și, deși, în 1595, încheiaseră unirea cu papalitatea își respectau religia stămoșească, neputându-și organiza din punct de vedere religios biserica proprie. Singura lor șansă de a-și apăra credința era de a trece în Bucovina. Că așa este, o spune și abatele greco-romano-catolic Ioasaf Bastassich, într-un raport

din 1780, către nunțitul papal Josep Garampi : „mii de refugiați ruteni, vin și se așează în satele românești din Bucovina” și „trec la schisma ortodoxă”; 4) *cauze politice* - după trecerea Bucovinei sub administrația Galiției, habsburgii au urmărit două scopuri: slavizarea provinciei și convertirea populației slavizate la confesiunea unită catolică. Sprijinind pe ucrainenii și ajutându-i în aspirațiile lor naționale, creau o barieră în calea Rusiei, și stopau o eventuală acțiune a Moldovei de recuperare a Bucovinei. Interferențele politice ale expansiunii austriece și rusești și-au pus amprenta asupra masivei imigrări a populației rutene în Bucovina, a situației de aici. După revoluția de la 1848, austriecii și rușii au manevrat, în interesul lor, pe ruteni. Cu sprijinul material al austriecilor, ia ființă, în anul 1848 la Lemberg, Înaltul Sfat Rutean ce viza crearea unei provincii rutene autonome, prin unificarea Galiției de Est cu Rusia Subcarpatică și nordul Bucovinei, ce avea drept scop crearea unui pol rutean la care să fie atrasă restul Ucrainei de la Rusia (curentul tinerilor ruteni). La rândul său, Rusia, a creat și încurajat un curent al „bătrânilor ruteni” ce viza realizarea Ucrainei Mari în cadrul Rusiei, stat ce trebuia să includă și Ucraina propriu-zisă, o parte a Slovaciei, o parte din Maramureș, Galiția Orientală, nordul Bucovinei și părți din Basarabia¹²⁰.

Dintotdeauna, până la mijlocul secolului al XIX-lea, revendicările teritoriale ale rutenilor (ucrainenilor) s-au oprit la Nistru. Semnificativ, în acest sens, este un act de hotărnicie, din 14 octombrie 1703, în care palatinul din Braclăv, Martin Chometovschi spunea că: „Inter nos et Valahiam ipse Deus flumine Tyra dislimitativ”, ceea ce înseamnă: „Între noi (Ucraina) și Valahia (România) însuși bunul Dumnezeu a săpat un hotar veșnic prin apa Nistrului”¹²¹.

După 1848, după ce centrul de propagandă ucraineană se mută de la Kiev la Liow, capitala Galiției habsburgice, situația se schimbă datorită faptului că guvernul austriac încuraja cu foarte multă ardoare o mișcare naționalistă și ultranaționalistă ucraineană, nu numai împotriva imperiului rus dar mai ales împotriva preponderenței polonezilor în Galiția și românilor din Bucovina.

Habsburgii îi foloseau pe ruteni ca masă de manevră după împrejurări, împotriva polonezilor în Galiția, contra românilor în Bucovina și contra ungarilor din Rusia Subcarpatică,

încercând un program politic pus la punct de contele Stadion, guvernatorul Galiției, gândind la împărțirea Galiției în două, în așa fel ca din partea orientală împreună cu Bucovina să alcătuiască o „provincie de coroană” autonomă, în care limba oficială să fie ruteana. Cum românii și polonezii s-au opus acestei „găselnițe politice” de tip „divide et impera”, habsburgii s-au limitat la a întări poziția rutenilor în Galiția împotriva polonezilor, și în Bucovina împotriva românilor.

Revenind la perioada războiului mondial, trebuie remarcat faptul că în timp ce naționalitățile din Imperiu, italienii, românii, polonezii, sârbii, slovacii, cehii, croații aveau o țință precisă, făurirea statelor independente sau desăvârșirea unității național statale, ucrainenii au dus o politică duplicitară, mergând ba pe „mâna” austriecilor (de regulă), ba pe „mâna” rușilor, în funcție de evoluția politică.

Deputatul galițian Romanczuk, în ședința Reichsratului, din 12 iunie 1917, a făcut următoarea declarație politică în numele clubului ucrainean: „Cele trei și jumătate milioane de ucrainenii austrieci, cu jumătatea de milion de ucrainenii din Ungaria, cu cele treizeci milioane ucrainenii în Rusia și cu jumătate de milioane ucrainenii din America, formează o unitate națională ale cărei părți trebuie să năzuiască fiecare în sfera sa și fără neglijarea îndeplinirii datoriei față de statul în care trăiește spre o dezvoltare națională unitară. La rândul lor ucrainenii din Galiția pretind, în special, despărțirea Galiției de Est de cea polonă de Vest și unirea acestei Galiții Orientale cu Bucovina nord-vestică, într-o *provincie autonomă ucraineană*, la care, în caz de reorganizare a monarhiei habsburgice, să se atașeze și partea nord-estică din Ungaria, pentru ca în această Galiție nouă, dar totuși răzimată pe vechi temelii istorice, ucrainenii austro-ungari să nu rămână mai jos față de conaționali lor din Ucraina rusească¹²².”

Rezultă, un program politic „maximal” - Ucraina Mare și unul „minimal” - Ucraina Mică. În ambele variante, Bucovina ca țară românească era periclitată.

În ședința din 16 iunie 1917, a parlamentului austriac, Nicolai Wassilko, reprezentantul ucrainenilor din Bucovina a prezentat programul politic al ucrainenilor „austrieci”: „Crearea unei provincii care să cuprindă toate regiunile ucrainene ale monarhiei habsburgice și care să se bucure de autonomie

națională, să facă parte din Austria și să rămână sub stăpânirea împăratului Austriei”¹²³.

Paralel cu această mișcare ucraineană panhabsburgică, s-a dezvoltat, în teritoriile aflate sub Coroană, o mișcare panrusă, sau carpatorusă, care viza unirea Galiției, Bucovinei și Rusiei Subcarpatice cu Rusia. După ce Rusia a devenit teatrul revoltei bolșevice, mișcarea panrusă și-a schimbat orientarea, solicitând printr-un memoriu adresat Conferinței de Pace de la Paris, crearea unei provincii autonome carpatoruse care să cuprindă în hotarele ei Galiția, Bucovina și Ungaria nord-vestică: „Noi dorim să obținem de la conferința generală de pace o frontieră sigură pentru teritoriul nostru național (?! n.n.), pentru ce în viitor nici un membru al națiunii noastre să nu mai suspine sub jugul vecinilor dezagreabili. Noi dorim libertate deplină pentru compatrioții noștri” ... „Teritoriul Carpatorusiei rupt de vechea monarhie austro-ungară trebuie să cuprindă în granițele sale următoarele orașe și sate: orașul Siret, apoi râul Siret până la Storojineț, iar de acolo la Cosciuia, Straja, Putna, Sucevița, Cacica, Gura Humorului, Cârlibaba, pasul Stiol, iar de acolo culmea Carpaților până la Sighetul Marmăției ...”¹²⁴.

La 26 februarie 1917, se declanșează marea revoluție națională rusă (a nu se confunda cu Marea revoluție socialistă din octombrie).

La 6 aprilie 1917, are loc la Kiev Congresul Național Panucrainean la care au participat delegați din toate regiunile locuite de ucraineni, la care se cere federalizarea Rusiei. Se formează „Rada” Centrală de la Kiev având 150 de delegați, care numește dintre membrii săi un Secretariat General (guvern) în frunte cu Vinicenکو, A. Sulghin, S. Petliura. Guvernul provizoriu de la Petrograd a refuzat să recunoască guvernul ucrainean. La 4 august, guvernul provizoriu al Rusiei recunoaște totuși autonomia Ucrainei, în cadrul statului rus, dar numai în 5 din cele 10 gubernii solicitate de ucraineni (Kiev, Volhinia, Podolia, Poltava, Cernigov). Cu acest guvern, Ottokar Czernin, ministrul de externe al Austro-Ungariei dorea să încheie pacea separată¹²⁵.

În octombrie 1917, revoluția bolșevică răstoarnă guvernul provizoriu și preia puterea.

În aceste condiții, Rada ucraineană proclamă independența Ucrainei (7 noiembrie 1917), în cadrul Rusiei federale. Guvernul lui Lenin nu recunoaște acest act. Izbucnesc conflicte

armate. La 9 ianuarie 1918, rada de la Kiev proclamă independența deplină a Ucrainei, ceea ce atrage reacția Rusiei Sovietice care la 26 ianuarie 1918, ocupă Kievul.

În aceste condiții, încep, la 28 noiembrie 1917, la Brest-Litovsk tratativele de pace între Rusia, Ucraina și delegații Puterilor Centrale.

Mandatul dat de împăratul Carol I delegației sale la aceste tratative, era să încheie pacea, cât mai repede, „fără compensații și fără anexiuni”. Șeful delegației Rusiei Sovietice era Trotzki, iar delegații Radei de la Kiev erau Iefrim Medvedev, Vasili Sahrai și Vladimir Satonski. La prima rundă de convorbiri între delegația austriacă și delegația radei, aceasta revendică, pentru ucrainenii, Galiția Orientală, Bucovina și Rusia Subcarpatică. Conform mandatului, Czernin se opune acestor pretenții teritoriale, ceea ce face ca la a doua rundă, delegația Radei să renunțe la aceste pretenții, solicitând, în schimb, ca Rusia Subcarpatică, Bucovina și Galiția să fie unite în Ucraina de Vest, cu o largă autonomie în cadrul Austriei. Inacceptabilă și această variantă pentru diplomația habsburgică care se opunea principiului autodeterminării. Pentru a face presiuni asupra Austriei, la 3 ianuarie 1918, în cadrul Congresului Național al Muncii este proclamată unirea Galiției cu Ucraina¹²⁶.

Confruntată cu o situație militară dezastruoasă, amenințată de foamete, pentru a nu periclita tratativele de pace, Austria încheie cu Ucraina o *Convenție secretă* prin care guvernul austriac se obliga ca până la 15 iulie 1918, să treacă prin Reichsrath un proiect de lege prin care să se despartă de Galiția, partea sa de est și împreună cu Bucovina să formeze o provincie de Coroană a habsburgilor. În schimb, guvernul Republicii Ucrainene se obliga să livreze Austriei, un milion de tone de grâu pentru aprovizionarea populației, din care a luat de urgență, 42.000 de vagoane¹²⁷.

Reiese clar faptul, că Austria a vândut în 1918, Bucovina ucrainenilor, după ce în 1775 a cumpărat-o de la turci.

La 28 ianuarie 1918, trupele rusești bolșevice ocupă Kievul, întreaga Ucraină cazând pradă bolșevicilor, ceea ce l-a făcut pe Trotzki să-l ironizeze pe Czernin care vrea să încheie pacea cu delegații fără țară, fiindcă singurul pământ de care mai dispuneau delegații Radei din Kiev, ar fi doar camerele de hotel pe care acești delegați le dețin la Brest-Litovsk¹²⁸.

Pacea de la Brest-Litovsk a fost semnată la 8 februarie 1918.

Dată fiind situația politică a Austro-Ungariei, legea privind Provincia Autonomă Ucraineană nu a mai fost votată, niciodată.

Toate aceste manevre politice au atras reacția polonezilor care revendicau pentru ei Galiția și a românilor care-și vedeau periclitate interesele naționale în Bucovina.

Manifestul împăratului Carol I, din 17 octombrie 1918, intitulat „Către popoarele mele credincioase”, prin care încerca salvarea imperiului printr-o federalizare a acestuia, nu a avut efectul scontat.

Ca într-o uriașă cavalcadă politică, foștii „supuși” își proclamă independența: la 16 octombrie 1918 - italienii, la 22 octombrie - germanii din Viena, la 28 octombrie - cehoslovacii, la 14 noiembrie polonezii.

La 19 octombrie 1918, are loc la Liow, Adunarea Națională cu care prilej, ucrainenii proclamă independența „teritoriului ucrainean” din Austro-Ungaria (?!). Conform telegramii liderului ucrainenilor din Bucovina trimisă arhiducelui Wilhelm, aflat la Cernăuți, acest teritoriu cuprindea Galiția de Est, Bucovina cu orașele Cernăuți, Siret și Storojineț și zona locuită de ucrainenii din nord-estul Ungariei. Acest teritoriu urma să se constituie în stat național vest ucrainean, cu constituție proprie, care să trimită delegați la Conferința de pace de la Paris, nerecunoscând dreptul ministrului de externe austro-ungar de a le mai reprezenta interesele. Totuși, feldmareșul Pfeffer, comandantul regiunii militare Liow, în raportul înaintat Cancelariei militare imperiale, informează că odată cu proclamarea independenței statului vest ucrainean, adunarea de la Liow a hotărât ca noul stat să rămână în componența Austriei: „... mit Anschluss an Österreich”¹²⁹. Faptul că toate aceste evenimente politice au avut loc sub protecția armatei austriece, dovedește clar că acest stat, artificial alcătuit, este o creație a habsburgilor și aduce o atingere gravă intereselor naționale românești prin includerea Bucovinei în această nouă structură statală.

Asta și explică telegrama lui Wassilko adresată arhiducelui Wilhelm¹³⁰.

La 15 noiembrie 1918, rada ucraineană din Liow proclamă „Republica Ucraineană de Vest”. Includerea unei părți din

Bucovina în acest hibrid statal a dus la o reacție în lanț, de respingere de către români și polonezi. Cât privește zona din nord-estul Ungariei locuită de ucrainenii, soarta acesteia fusese reglementată prin Pactul de la Philadelphia din iulie 1918, încheiat între Masaryk și Zatkowicz, care consfințea ca acest teritoriu să facă parte din Cehoslovacia, în schimbul unei largi autonomii locale.

Militarii de origine ucraineană din armata austro-ungară care după gravele înfrângeri de pe diferitele fronturi, se dezagrega au primit ordin să se înroleze în Legiunea Ucraineană pusă sub comanda arhiducelui Wilhelm, nepot al regelui Carol I și fiu al arhiducelui Ștefan. Wilhelm se visa hatman habsburg al statului ucrainean nou format, cele două scrisori trimise, la 18 martie și 26 aprilie 1918, mitropolitului ucrainean Andrei Szeptyki¹³¹, ca și acțiunile desfășurate în acest timp, dovedesc acest fapt. Pentru a fi pe placul ucrainenilor, Wilhelm renunță la uniforma de ofițer austriac și îmbracă costumul popular ucrainean, schimbându-și și numele în Vasile Vașevani, cneaz Ștefanowicz.

La sugestia Radei din Liow, fruntașii ucrainenii convoacă la 3 noiembrie 1918, la Cernăuți, o Adunare națională, proclamând nordul Bucovinei, până la Siret, teritoriu ucrainean, ridicând pretenții și asupra unor sate din județul Câmpulung și Suceava.

Legiunea ucraineană acționa sub denumirea inițială de „Grupul căpitanului de cavalerie Arhiducele Wilhelm”, care activa în Galiția, Cernăuți și Rădăuți. Complicitatea habsburgilor la actele politice de la Liow și organizarea armatei naționale ucrainene este probată și de un Memoriu confidențial din noiembrie 1918, redactat în limba franceză de un agent al serviciului secret polonez.

În aceste condiții izbucnește conflictul între Rada ucraineană de la Liow și Consiliul Național Român din Bucovina care ducea la indeplinirea hotărârilor Constituantei din 27 octombrie 1918. Trebuie menționat faptul că, Consiliul Național Român din Bucovina nu avea încă la dispoziție, o forță militară, deoarece ostașii români de pe frontul din Italia nu fuseseră încă lăsați la vatră.

Beneficiind de sprijinul Legiunii Militare Ucraine-ne, în dimineața zilei de 6 octombrie 1918, delegații Radei, Ilie Semaka, I. Spânu, Omelian Popovici și Ilya Popovici se prezintă

la palatul administrativ din Cernăuți, cerându-i guvernatorului Etdorf, să predea prerogativele puterii. Împreună cu delegații Radei a venit și Aurel Onciul, românul care nu fusese împuternicit de Consiliul Național Român, nefiind nici măcar membru al acestei Consiliu, și cu de la sine putere s-a proclamat repre-zentantul românilor „împărțind” (?!) puterea cu ucrainenii¹³². Trebuie menționat faptul că singurul reprezentant legitim al românilor din Bucovina era Consiliul Național Român format din 50 de persoane ales de Constituanta Bucovinei la 27 octombrie 1918, când se votase unirea Bucovinei cu România.

Omelian Popovici a fost numit de Radă, „comisar național ucrainean” iar Aurel Onciul s-a autointitulat „comisar național român”. Soldații legiunii ucrainene au atacat și jefuit depozitele regimentelor austriece aflate la Cernăuți și molipsite de morbul bolșevic devastau tot ce întâlneau în cale.

Am avut fireasca curiozitate, de a afla poziția oficială a istoricilor ucraineni față de aceste evenimente. Iată cum relatează istoricul Arcadii Jucovschi, în lucrarea sa „Istoria Bucovinei”, partea a II-a, după anul 1774, derularea faptelor istorice: „La 13 octombrie a avut loc o consfătuire a ucrainenilor la Cernăuți, la care cei prezenți cereau împărțirea Bucovinei în partea ucraineană și cea românească și se pronunțau aspru împotriva ocupației austriece (subl. noastră). Manifestările ostile față de Austria au crescut până într-atât că președintele adunării, Om. Popovici a fost nevoit să închidă adunarea înainte de termen”. Prevăzând apropiata descompunere a monarhiei austriece, prezidiul reprezentanței parlamentare ucrainene a convocat la 18 octombrie la Lvov, pe delegații ucraineni ai parlamentului și seimului din Galiția și Bucovina și pe reprezentanții partidelor politice ... . Această constituantă în felul său în fostul stat austriac a hotărât să proclame statul ucrainean pe teritoriul Galiției de est, Bucovinei de nord-vest și Transcarpatiei ucrainene și să cheme la viață reprezentanta acestui stat - Consiliul Național Ucrainean”¹³³.

Documentele istorice contrazic total afirmațiile despre atitudinea ostilă a clasei politice ucrainene față de Austria.

Cum se explică atunci, raportul feldmareșalului Pfeffer comandatul regiunii militare Liow, către împărat, în care acesta informa că formarea statului vest-ucrainean s-a realizat cu „anexarea la Austria” (... în nationalen Staat mit Anschluss am Österreich).

Cum se explică atunci raportul pe care deputatul ucrainean Nicola Wassilko, unul din liderii marcantți ai clasei politice ucrainene din Bucovina, îl trimite arhiduceului Wilhelm aflat la Cernăuți în care după ce îl informează despre hotărârea Consiliului național ucrainean, menționează că: „... *actualul minister austro-ungar conte Burian, va delibera denumirea legală a acestui teritoriu ucrainean*”.

Cum se explică atunci, corespondenta secretă dintre arhiducele Wilhelm și mitropolitului Szeptycki. La 18 martie 1918, Wilhelm îi scria mitropolitului: „Majestatea sa mi-a arătat o bunăvoință specială prin faptul că mi-a permis să desfășor în Ucraina o activitate nu numai militară *ci și politică* (subl. noastră), lăsându-mi libertatea deplină în aceste privințe. Iată o nouă dovadă de încredere. Sunt convins că voi putea obține cu timpul, tot ceea ce doresc ucrainenii. Am o mare speranță în viitor”¹³⁴.

Răspunsul la aceste probleme îl dă tot un document confidențial, redactat în limba franceză, datat noiembrie 1918, intitulat „Memoriu asupra complicității autorităților austriece în lovitura de stat operată de partidul ucrainean la Liow (anexa nr. 11); „Imediat după desăvârșirea loviturii de stat de către partidul ucrainean în Galiția Orientală, în toată țara s-a răspândit vestea că abuzul acesta de forță a fost pregătit în complicitate cu comandantul șef al armatei austriece. *De altfel ucrainenii nu neagă acest lucru*”¹³⁵ (subl. noastră).

Cu toate că arhiducele Wilhelm, cu acceptul ucrainenilor și la sugestia Austriei, comanda Legiunea ucraineană și acționa ca un veritabil „hatman habsburg” al statului „fantomă” vest-ucrainean, istoricul Arcadii Jukovschi îl menționează o singură dată, cu multă „discreție”, încercând să minimalizeze până la zero, rolul politic și militar al acestuia în problema ucraineană.

Documentele prezentate până acum, din care mai cităm un fragment din „Memoriu asupra complicității autorităților austriece la lovitura de stat făcută de partidul ucrainean la Lwow”: „Acum însă din întâmplare ne-au căzut în mâini documente importante. Printre aceste hârtii care se găsesc în siguranță departe de câmpul de luptă, sunt câteva care explică clar raporturile de complicitate între autoritățile militare austriece și Legiunea ucraineană, a cărui ilustru comandant o fost arhiducele Wilhelm. Și în plus că au fost făcute pregătiri pentru

a-i asigura arhiducelui un rol în lovitura de stat”, ca și documentul „Organizarea legii ucrainene și planul ei de operații” (anexa nr. 12), și „Regruparea trupelor de operație în Galiția și Bucovina”, dovedesc fără putință de tăgadă că Imperiul habsburgic, deși se rupsesse în bucăți, căuta să mai supraviețuiască în această parte a Europei, cu sprijinul deloc dezinteresat al naționaliștilor ucraineni din Galiția și Bucovina.

Istoricul ucrainean Arcadii Jukovschi concluzionează această perioadă, cu câteva aprecieri *absolut năucitoare*, mistificând grosolan adevărul istoric, jignind grav națiunea română și istoria sa: „Noul uzurpator - românii, ca și în anul 1359, așa și în anul 1918 au putut să ocupe acest pământ ucrainean numai cu forța armată, întâmpinând o împotrivire activă a populației ucrainene. De data aceasta ocupații erau ajutați de populația românească locală, care a intrat în Bucovina în timpul celor două ocupații anterioare - moldovenească și austriacă”¹³⁶.

10. ARMATA ROMÂNĂ ELIBEREAZĂ BUCOVINA

În fața situației grave care se crease, situație ce periclita unitatea pământului românesc, lancu Flondor s-a hotărât să trimită la Iași un reprezentant care să informeze guvernul român despre evenimentele din Bucovina. Alegerea căzu asupra lui Vasile Bodnărescu, care, pentru a deruta spionii ucraineni anunță că pleacă în România pe la Siret, în realitate, împreună cu Nicu Gherghel, prin Mamornița și Herța au trecut la Dorohoi și de acolo a ajuns la Iași¹³⁷. Este primit de primul ministru Marghiloman căruia îi înmânează împuternicirea sa și textul Rezoluției Constituantei Bucovinei din 27 octombrie 1918. Marghiloman promite doar arme pentru formarea unei gărzi naționale. Vasile Bodnărescu se reîntoarce la Cernăuți, pe 5 noiembrie și îl informează pe lancu Flondor despre întâlnirea cu Marghiloman. Între timp, Flondor îi trimisese lui Bodnărescu la Iași o telegramă prin care îl împuternicea să solicite intrarea armatei române în Bucovina: „... la din contra, mișcarea bolșevică dezlănțuită va avea cele mai grave urmări pentru chestia românească”¹³⁸. Vasile Bodnărescu pleacă din nou la Iași unde ajunge în seara zilei de 6 noiembrie. Acolo surpriză:

Guvernul Marghiloman demisionase și se formase un nou guvern condus de generalul Coandă. A doua zi este primit de generalul Arthur Văitoianu care era ministru de interne și ia apoi parte la o ședință a Consiliului de Miniștri unde informează despre situația din Bucovina¹³⁹.

În acest timp armata română intră în Bucovina. Nereușind să-și găsească adepți, Aurel Onciul pleacă spre Burdujeni pentru „a-l determina” pe generalul Iacob Zadik să nu se îndrepte spre Cernăuți. În dimineața zilei de 8 noiembrie, Aurel Onciul ajunge la Burdujeni unde a fost preluat de maiorul Anton Ionescu care l-a condus în sediul primăriei orașului Suceava. La discuția avută cu generalul Iacob Zadik, Aurel Onciul s-a recomandat „administratorul Moldovei de Sus”. Generalul Zadik nu s-a lăsat convins de argumentele lui Onciul și l-a trimis la Iași, unde, în gară a fost întâmpinat cu huiduieli și pietre de către românii refugiați la Iași. A fost reținut la Iași de către autoritățile militare după ce a avut îndrăzneala să prezinte guvernul român un memoriu în care declara că „cedează” (!?) o parte importantă din teritoriul Bucovinei, ucrainenilor. Astfel Aurel Onciul a ieșit de pe scena istoriei, pe ușa din spate.

Revenind la avântul național care cuprinsese întreaga Bucovină, în Suceava, garnizoana austriacă formată dintr-un regiment de croați, proclamă revoluția națională. Soldații își rup însemnele armatei austro-ungare și în uralele populației românești arborează drapelul croat¹⁴⁰. La 4 noiembrie, Kern, prefectul județului Suceava îl numește ca primar al orașului pe profesorul Eusebie Popovici¹⁴¹. Deși monarhia își trăia ultimele clipe, autoritățile din Cîmpulung Moldovenesc se aflau la posturile lor. Știrile că ucrainenii se opun unirii Bucovinei cu Țara, hotărâtă de Constituanta Bucovinei la 27 octombrie, determină populația din această parte a Bucovinei să acționeze. Unități ale armatei austro-ungare intrate în descompunere se retrăgeau spre Transilvania prădând. Duminică, 3 noiembrie întreaga intelectualitate și țărani fruntași s-au adunat la primărie, hotărând înființarea Gărzii civile naționale pentru paza orașului. Cu acest prilej s-a redactat „Moțiunea de unire a județului Cîmpulung cu patria mamă”, prin care se proclama unirea cu România pe vecie și fără condițiuni¹⁴². La 5 noiembrie, delegația județului Cîmpulung în frunte cu profesorul Catrenciuc se deplasează cu un camion la Fălticeni, unde în localul prefecturii, înmânează prefectului Leca și generalului Neculcea

moțiunea de unire, cerând urmare a situației create de evenimente, intrarea armatei române în județul Câmpulung. La ieșirea din prefectură, delegația bucovineană a fost întâmpinată de o mare de oameni care și-au manifestat bucuria și entuziasmul¹⁴³.

La Rădăuți, în prezența reprezentanților tuturor comunelor județului, se formează Sfatul Național Român în fruntea căruia se afla Constantin Nastasi. Prin telegrama trimisă guvernului român, la Iași, se exprima dorința fermă a locuitorilor acestui străvechi ținut românesc de a reveni la pământul patriei¹⁴⁴.

La Storojineț, Corneliu Clain, Adrian Onciul și George Jemna înființează în oraș o Gardă Națională¹⁴⁵.

La 22 oct./4 noiembrie 1918, locotenent-colonelul Aurel Maniu, medic șef al Serviciului Sanitar al Comandamentului Militar al Basarabiei, cu sediul la Lipcani, se prezintă generalului Iacob Zadik comandantul Diviziei a 8-a Regală, dându-i informații prețioase asupra efectivelor de trupe și spitalelor militare austriece din zonă. Colonelul Maniu pleacă la Cernăuți și formează gărzii militare speciale cu care apără cele trei spitale militare austriece de jaful bandelor bolșevizate de ucraineni¹⁴⁶.

La solicitatea Consiliului Național Român din Bucovina, guvernul român răspunde pozitiv și hotărăște trimiterea de trupe române în Bucovina.

Sunt voci ale unor așa-ziși istorici care acuză faptul intrării armatei române în Bucovina, considerând aceasta o „cucerire”.

Realitatea este cu totul alta. Armata română a intrat în Bucovina ca să elibereze un teritoriu românesc răpit din trupul țării la 1775. Zecile și sutele de manifestări politice și militare, miile de voluntari bucovineni din armata română, Corpul Voluntarilor Români Ardeleni-Bucovineni, Legiunea Română din Italia, Senatul Ofițerilor și Soldaților români din Viena, sunt tot atâtea expresii ale voinței românilor bucovineni, ale românilor din toate provinciile istorice românești de a se uni într-un singur stat unitar românesc.

Acuza că unirea Bucovinei cu România s-a făcut sub paza soldatului român este *absurdă*, nu numai prin toate argumentele și faptele istorice menționate aici succint, dar și prin aceea că la 27 octombrie 1918, deci cu cca 10 zile înainte de intrarea armatei române în Bucovina, Constituanta Bucovinei

a hotărât unirea acesteia cu România, Congresul din 28 noiembrie 1918, consființând, întărind acest act.

Ministrul de război, generalul Hârjeu transmite următoarea directivă: „Populația română din Bucovina fiind amenințată de bande bolșevice, guvernul a hotărât azi a da ajutorul necesar. Pentru aceasta ordon:

1. Generalul Zadik Iacob, Comandantul Diviziei a 8-a având sub ordinele sale regimentele 16, 29 și 37 infanterie, precum și toți grănicerii și jandarmii care se găsesc în prezent cu serviciul de pază pe frontiera Bucovinei, va ocupa fără întârziere Ițcanii și Suceava, iar de aici va întinde progresiv ocuparea până la Cernăuți inclusiv.

2. Se pun la dispoziție regimentele 3 și 8 roșiori, care urmează să sosească în curând în Burdujeni. În ce privește artileria, generalul Zadik este autorizat a lua din regimentele Diviziei a 8-a, câte o baterie.

3. Se vor lua măsuri urgente pentru ca toate unitățile indicate să fie bine echipate și prevăzute cu șase zile hrană rezervă.

4. Generalul Zadik se va pune în legătură cu guvernul național din Bucovina.

Ministru de Război
General Hârjeu."¹⁴⁷

Divizia a 8-a regală avea următorul comandament:

Comandantul Diviziei: general Iacob Zadik

Șef Stat Major: locotenent-colonel Constantin Rovinaru.

Șef Birou Operații: căpitan Șerbănescu C.

Comandantul Detașamentului „Dragoș”: colonel Ghe. Dumitru.

Comandantul Detașamentului „Alexandru cel Bun”: colonel Victor Tomoroveanu.

Comandantul Detașamentului „Suceava”: colonel Rotaru.

Generalii Leca Aristide și Neculcea Ioan erau atașați detașamentelor „Dragoș” și „Suceava”.

Cele trei detașamente aveau în componență trupe de infanterie, grăniceri, jandarmi, cavalerie, două baterii de artilerie, și o grupă de motomitraliere. Efectivul fiecărui detașament era de 500-600 oameni, totalul trupelor cifrându-se la cca 3.000 de oameni.

În seara zilei de 5 noiembrie 1918, locotenent-colonelul Constantin Rovinaru ordonă telefonic, maiorului Anton Ionescu, comandantul Companiei a 5-a Grăniceri - pază, care efectua serviciul în zonă de frontieră Burdujeni, să ocupe în timpul nopții orașul Suceava, ceea ce s-a făcut în jurul orei 5, dimineața zilei de 6 noiembrie. La rândul său, maiorul Anton Ionescu ordonă locotenentului Alexandrescu comandantul plutonului de grăniceri de la Bunești și locotenentului Gheorghe Borș comandantul plutonului de grăniceri de la Verești să pornească concentric spre Suceava. În zorii zilei de 6 noiembrie 1918, Suceava redevenea pământ românesc¹⁴⁸.

Așa cum s-a stabilit de comun acord, la solicitarea delegației orașului Câmpulung venită la Fălticeni, un detașament format din două plutoane de grăniceri români, comandat de generalul Neculcea, având în subordine pe colonelul Odobescu, locotenentii Brădățanu și Gologan au intrat la 8 noiembrie în Câmpulung Moldovenesc. O parte din militarii acestui detașament își continuă drumul cu trenul și se instalează la Vatra Dornei¹⁴⁹.

Armata română a fost întâmpinată cu entuziasm de populația din localitățile pe unde trecea. A doua zi după intrarea armatei române în Suceava, o mare mulțime de oameni s-a adunat în fața prefecturii cântând cântece naționale și ovaționând armata română. Vorbind în fața mulțimii, Filaret Doboș, ofițer al armatei române, originar din Bucovina, a spus: „Frați suceveni, un veac și jumătate de rușinoasă robie a cetății falnicilor voievozi ai Moldovei se prăvale astăzi în neant. Steagurile încărcate de gloria Mărășeștilor ale armatei române au trecut hotarul Bucovinei ca să fâlfâie aici pe vecie. În această prefectură, unde atât amar de vreme s-au făurit lanțurile sclaviei, de azi înainte să se întroneze duhul dreptății românești. Strigând din toată inima, trăiască România Mare uitați trecutul rușinos”¹⁵⁰.

În ziua de 8 noiembrie, comandamentul Diviziei a 8-a a fost stabilit la Burdujeni, generalul Iacob Zadik vine la Suceava și ia legătura cu autoritățile administrative.

Detașamentul „Dragoș” comandat de colonelul Dumitru Gheorghiu, comandantul Regimentului 29 infanterie, având în componență 4 companii de infanterie, o companie de mitraliere, compania a 4-a pază - grăniceri, 20 de jandarmi rurali, cu un efectiv total de 552 soldați și 20 de ofițeri se pune în mișcare, în

ziua de 8 noiembrie 1918, de la Dorohoi spre Mihăileni - Siret. Compania 4/3 grăniceri comandată de căpitanul Turculeț ce se afla în misiune de pază pe vechea frontieră, primește ordinul de a forma avangarda acestui detașament. La ora 16,30 detașamentul ajunge la Mihăileni și împreună cu avangarda trece frontiera, la 19,25 ajungând la Siret, unde restabilește ordinea, luând măsuri de siguranță și pază la ieșirea din oraș spre Dornești. A doua zi, 9 noiembrie, comandantul Brigăzii 16 infanterie, generalul Leca Aristide este primit la Siret de autorități cu pâine și sare. În aceeași zi generalul Leca trece în revistă trupa, în aclamațiile mulțimii. Apoi, detașamentul înaintază în direcția Oprișeni - Tărășeni și ajunge la Tărășeni neîntâmpinând nici o rezistență¹⁵¹.

Celelalte două detașamente „Suceava” și „Alexandru cel Bun” își continua înaintarea spre Cernăuți, restabilind liniștea și ordinea prin localitățile pe unde treceau, ostașii români fiind pimiți cu emoționante manifestări de bucurie.

Vineri, 9 noiembrie 1918, un avion românesc a lansat asupra Cernăuților următoarea *Proclamație*, anunțând sosirea armatei române: „Răspunzând la chemarea Comitetului Național Bucovinean, armata română din înaltul ordin al M.S. Regelui Ferdinand I al României a pășit pe pământul Marelui Voievod Ștefan pentru a ocroti viața, avutul și libertățile locuitorilor de orice neam și credință, împotriva bandelor de criminali care au început opera lor de distrugere în frumoasa noastră țară.

Trecând hotarul pus între noi de o soartă vitregă acum o sută și mai bine de ani, hotar care n-a putut niciodată să ne despartă și inimile, trupele române sosesc în mijlocul nostru, aducându-vă dragostea și sprijinul lor pentru libera înfăptuire a dorințelor născute din dreptul legitim al popoarelor de a dispune de soarta lor.

Stăpâniți de aceste sentimente și cu credința în sinceritatea cererii voastre de ajutor, invităm poporul buco-vinean să nu se abată sub nici un motiv de la viața și ocupațiile sale normale.

Subsemnatul garantează oricărui locuitor libera exercitare a drepturilor sale civice și fac cunoscut, în același timp, că se va reprima cu toată severitatea cuvenită orice încercare de dezordine, acte de violență sau nesupunere la ordonanțele date de noi.

Comandantul Diviziei a 8-a Regale Române
General I. Zadik¹⁵²

În ziua de 10 noiembrie 1918, detașamentul „Dragoș” se deplasează de la Tărășeni și ajunge seara la Ceahor. În mișcare spre Ceahor, detașamentul a fost întâmpinat cu flori și steaguri tricolore de o delegație de ofițeri români din fosta armată austriacă și de o delegație de jandarmi austrieci din Bucovina ce aducea un mesaj din partea generalului Fischer, comandantul jandarmieriei prin care arăta că s-a supus autorităților române de la Cernăuți (Consiliul Național Român). Compania de grăniceri care forma ariergarda a ocupat cota 253 nord de Ceahor și avea misiunea să controleze șoseaua și calea ferată spre Cernăuți, făcând legătura pe flancul stâng cu detașamentul „Alexandru cel Bun” cu ariergarda la Ostrița și pe flancul stâng cu detașamentul „Suceava” situat la Voloca și ariergarda la Iablona. Astfel în seara zilei de 10 noiembrie cele trei detașamente erau situate la sud de Prut, pe trei direcții orientate spre Cernăuți¹⁵³.

În aceeași zi, compania a 5-a grăniceri comandată de maiorul Anton Ionescu a primit ordin să înainteze pe direcția Rădăuți - Gura Humorului.

Generalul Iacob Zadik a hotărât ca irupele române să intre în Cernăuți pe data de 11 noiembrie 1918.

Detașamentul „Dragoș” format din 10 plutonjane a intrat în Cernăuți în jurul orei 14 ocupând posturile polițienești, trupa instalându-se în localul poliției. Detașamentul „Alexandru cel Bun” a traversat capitala Bucovinei, trecând la nord de Prut, luând în stăpânire podurile de peste Prut și gările Jucica și Mahala. Detașamentul „Suceava” a rămas pe un aliniament, la sud - vest de Cernăuți¹⁵⁴.

O mulțime imensă se adunase în dimineața zilei de 11 noiembrie în piața principală a orașului, în așteptarea armatei române. În sala de recepție a Palatului Național erau prezenți membrii Consiliului Național Român în frunte cu Iancu Flondor. În întâmpinarea generalului de divizie Iacob Zadik au ieșit Vasile Bodnărescu și dr. Gheorghian însoțiți de un grup format din ofițeri români bucovineni foști în armata austriacă.

La orele 14, în sala de ședințe a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, din palatul Național, Iancu Flondor președintele Consiliului Național Român, întâmpină pe generalul Iacob Zadik și pe colonelul Constantin Rovinaru, șeful de Stat Major al diviziei, cu aceste cuvinte:

„Domnule General,

Ca președinte al Consiliului Național Român am datoria să beneventez falnica oaste română în capitala Bucovinei, acestei țări care păstrează în sânul ei sfintele moaște ale marelui nostru domn Ștefan. Acum când suntem pe cale să întregim moștenirea lui, România Mare, simțim că sufletul lui nemuritor e în mijlocul nostru. Un sfânt fior trece prin inimile noastre, însă nu e dat ființei omenești să exprime și să fixeze aceste sentimente în cuvinte. Numai o rugăciune care se înalță până la ceruri fără cuvinte, îi poate corespunde în câtva.

Domnule General, dați-mi voie să vă bineventez așa cum o fac doi frați care, după o lungă și dureroasă despărțire, se întâlnesc pentru a nu se despărți niciodată. O fac deschizând brațele mele și strângându-vă la piept”¹⁵⁵.

Cu lacrimi în ochi mulțimea izbucnește în urale.

Răspunde generalul Iacob Zadik:

„Onorați Cetățeni ai Bucovinei” !.

În urma dorinței Comitetului Național Bucovinean, Majestatea Sa Regele și Țara României au răspuns chemării și au adus ajutorul armatei române, pentru ca liniștea acestei țări să nu fie tulburată.

Sosind, aduc salutul cu iubire frățească și pot să spun cu iubire de mamă al României libere către țara Bucovinei.

În aceste momente gândul meu se înalță către Dumnezeu și-i adresează mulțumirile României Mari, că a scos sfânta dreptate la suprafață.

Pentru despărțirea Bucovinei a trebuit să curgă sânge și să cadă un cap de Domn, pentru reîmpreunarea ei n-a curs nici un pic de sânge.

Să strigăm cu toții

Trăiască România Mare !

Trăiască Bucovina !

Trăiască Regele Ferdinand !”.

Corul societății „Armonia” a cântat „Salut Armatei Române” pe versuri de Constantin Berariu, muzica Constantin Sandu:

„Tu vii ca cel mai mândru gând

Ce l-am avut vrodată !

De așteptare tremurând,

Ca lanțul să se rumpă,

În țara noastră scumpă

Te salutăm armată !

Tu vii ca cel mai dulce dor
Ce inima desfată !
Cu sufletul tresăltător
Primim a ta solie
Cu plâns de bucurie
Te salutăm armată !

Tu vii ca falnicul avânt
La vrerea-nvăpăiată !
Rămâi deacum pe-acest pământ,
Al nostru din vechime,
Să nu-l mai fure nime,
Te salutăm armată !¹⁵⁶.

În ziua de 12 noiembrie Marele Cartier General al Armatei Române trimite Diviziei a 8-a, Ordinul nr. 116, semnat de șeful Marelui Stat Major, generalul Prezan: „Trupele române intră în Bucovina după cererea organelor naționale române, pentru a ocroti viața și avutul populațiunii, comandamentul Diviziei a 8-a va lua dispozițiuni să continue operațiunile până ce scopul va fi atins în tot ținutul Bucovinei”.

În prima jumătate a lunii noiembrie 1918, celelalte unități militare ce făceau parte din Divizia a 8-a și care nu intraseră în Bucovina, și-au ocupat pozițiile stabilite dinainte: Brigada a 15-a infanterie comandată de colonelul Liciu, Regimentul 13 infanterie comandat de lt colonel Ionescu, apoi de colonelul Cănciulescu Petru, Regimentul 25 infanterie comandat de colonelul Fărcășanu. A fost completat efectivul Brigăzii 16 comandată de colonelul Samsonovici M. și al Brigăzii 6 Roșiori comandată de colonelul Lupașcu A.

Odată sosite aceste unități, operațiunile militare au fost continuate până la Nistru, în hotarele istorice ale Bucovinei.

Comandantul detașamentului „Suceava” a ordonat curățirea localităților de bandele ucrainene înarmate ce terorizau populația în partea nordică a Bucovinei. Detașamentul „Nord” cu postul de comandă la Șipeniț, execută rapid misiunea. Comandantul acestui detașament, căpitanul Strat, împreună cu căpitanul C. Ardeleanu cu un pluton de soldați s-au deplasat la 16 noiembrie, la Coțmani, unde un Comitet în frunte cu preotul Catereniuc, proclamase „Republica Coțmani”. A doua zi, în sala primăriei, „guvernul republicii Coțmani, ce nutrea „mărețe ambiții

statale", a fost arestat, urcat în două căruțe rechiziționate și trimis „pachet” la Comandamentul Diviziei a 8-a¹⁵⁷.

Românii din Bucovina, în baza dreptului la autodeterminare, își constituie organe politico-administrative proprii. La 12 noiembrie 1918, Consiliul Național Român votează „Legea fundamentală provizorie asupra puterilor țării Bucovina”, prin care puterea legislativă și executivă în Bucovina, aparținea Consiliul Național Român, printr-un guvern ales din membrii acesteia. Iancu Flondor este însărcinat cu formarea acestui guvern, care în următoarea componentă este aprobat de Consiliul Național: Iancu Flondor președinte și ad. interim la justiție, secretar de stat - Sextil Pușcariu - externe, Dorimedont Popovici - interne, Nicu Flondor - finanțe și ad. interim la apărare, Gheorghe Sârbu - agricultură, Radu Sbiera - instrucție, Ipolit Tarnavschi - culte, Maximilian Hacman - comerț și industrie, Vasile Marcu - afaceri sociale și alimentare publică, Aurel Țurcanu - lucrări publice, Cornel Tarnovietchi - comunicație, poștă și telegraf, Octavian Gheorghian - salubritate publică. Scopul acestui guvern era de a asigura desfășurarea normală a vieții social-economice și politice, până la unirea Bucovinei cu România¹⁵⁸.

Guvernatorul Bucovinei, contele Etzdorf predă prerogativele guvernamentale și părăsește provincia.

Sextil Pușcariu a dus la Iași, regelui Ferdinand, mesajul de mulțumire al Bucovinei care a fost apărată de armata română împotriva trupelor bolșevizate care jefuiau și periclita suveranitatea acestui pământ românesc: „Măria Ta, venim ca soli ai Bucovinei și mulțumim lui Dumnezeu că ne-a învrednicit pe noi cu cinstea aceasta ca să vă aducem inimile și sufletele moldovenilor de peste Molna; inimile pline de mulțumită și eternă recunoștință pentru ocrotirea ce ne-ați dat ca să împlinim visul părinților noștri, și sufletele primenite în anii grei de suferință, care nu cunosc altă dorință decât a lucra și ele la alcătuirea României Mari.

Venim, Măria Ta, să Vă aducem vești că, în clipa în care vechiul ținut al Sucevei și Cernăuților, cu ocolul Câmpulungului și Coțmanului au fost unite cu Țara Mamă, sub lespedea din Putna, Sfântul, după o sută patruzeci și trei de ani de somn greu, tulburat de visuri urâte, și-a aflat iar odihna, căci de acum știe că soarta fiilor săi este pusă în mâna Regelui Ferdinand, eliberatorul tuturor românilor. Să trăiești Măria Ta”¹⁵⁹.

La 23 noiembrie 1918, sosește la Cernăuți, venind de la Chișinău, primul grup de refugiați bucovineni, căruia i se face o

primire entuziastă. În gara Cernăuți, răspunzând în numele refugiaților, urărilor de bun sosît, Ion Nistor spunea: „Ne întoarcem astăzi, noi, cei amenințați cu spânzurațiile, ca triumfători și răzbunători ai nelegiuirilor ce s-au petrecut pe acest pământ timp de 143 de ani, împotriva elementului băștinaș. După un secol și jumătate de sclavie, noi, românii, am ajuns iarăși stăpâni în țara noastră ... Să ne înfrățim puterile pentru opera ce ne așteaptă. Iar acum, la muncă pentru Unire”¹⁶⁰.

În ședința Consiliului Național, din 25 noiembrie 1918, George Tofan declara: „Suntem înainte de toate aderenții intransigenți ai unirii necondiționate și desăvârșite a tuturor țărilor românești în hotarele lor etnice și istorice într-un stat național unitar, căci numai astfel poporul nostru va putea realiza menirea sa istorică ... Recunoaștem fiecărei minorități naționale, dreptul de a se dezvolta liber în cadrele organizației statului unitar românesc ... cerem însă înlăturarea tuturor nedreptăților săvârșite în dauna noastră în scurgerea celor 143 de ani de stăpânire străină”¹⁶¹. În aceeași ședință s-a luat hotărârea pentru convocarea, în ziua de 28 noiembrie 1918 a Congresului General al Bucovinei care urma să stabilească raportul politic al Bucovinei față de România. La Congres au fost invitați să participe reprezentanții naționalităților conlocuitoare din Bucovina.

11. VISUL IMPLINIT: 28 NOIEMBRIE 1918

La 28 noiembrie 1918, Congresul General al Bucovinei intrupând suprema putere a țării și fiind investiți singuri cu puterea legiuitoare, în numele suveranității naționale hotărâm: UNIREA NECONDIȚIONATĂ ȘI PE VECIE A BUCOVINEI, ÎN VECHILE EI HOTARE PÂNĂ LA CEREMUȘ, COLACIN ȘI NISTRU CU REGATUL ROMÂNIEI¹⁶².

12. ROMÂNIA, APĂRĂTOARE A EUROPEI ÎMPOTRIVA BOLȘEVISMULUI

La începutul anului 1919, în ianuarie, trupele bolșevice pătrund pe teritoriul județului Hotin, încercând să răscolească satele din nordul județului. În sectorul Diviziei I de cavalerie au

intervenit rapid și eficient Regimentul 37 „Alexandru cel Bun” comandat de colonelul Victor Tomoroveanu, Batalionul I din Regimentul 29 infanterie de sub comanda maiorului Năescu Soare, o baterie din Regimentul 17 Obuziere, 2 baterii din Regimentul 12 Artilerie. După trei zile de lupte, trupele bolșevice au fost aruncate înapoi peste Nistru. La 11 ianuarie 1919, tricolorul românesc flutura iarăși deasupra cetății Hotin¹⁶³.

În Nordul și Vestul Bucovinei ca și în Galiția și la nord de Nistru, pe teritoriul Procuției existau nenumărate trupe de bolșevici care jefuiau permanent în teritoriul nostru, constituind un pericol pentru stabilitatea în regiune.

La 22 mai 1919, Divizia a 8-a a primit ordinul de a trece hotarul în Procuția, de a pune stăpânire pe calea ferată Horodenca - Colomeea - Sighetul Marmației și să facă legătura cu flancul drept al polonezilor care luptau împotriva bolșevicilor și bandelor ucrainene. Conform ordinului de operații nr. 21/23.05.1919, trupele Diviziei a 8-a au fost dispuse pe trei coloane: *coloana de nord* comandată de lt. colonel Răuțoiu, *coloana de centru* comandată de colonelul Cănciulescu Petre, *coloana de sud* comandată de colonelul Dașchievici. Regimentul 8 Vânători comandat de lt. colonel Gerota Ion era rezervă, iar un batalion din Regimentul 3 Grăniceri avea misiunea organizării militare a teritoriului. Armata română n-a întâmpinat aproape nici o rezistență, inamicul dispărând rapid. La 26 mai 1919, au fost atinse obiectivele stabilite, comandantul teritoriului fiind numit colonelul Gheorghe Liciu¹⁶⁴.

Din punct de vedere operativ, Procuția și nordul Bucovinei a fost împărțit în trei sectoare: *Sectorul Zastavna* - comandant colonelul Dumbravă Virgil, *Sectorul Horodenka* comandant colonelul Odobescu Grigore, *Sectorul Ottynya* comandant colonelul Dașchievici.

La 19 iunie 1919, colonelul Cănciulescu Petre este numit comandantul întregului sistem de apărare al Pocuției, dispozitiv din care făceau parte următoarele unități militare: 2 batalioane din Regimentul 8 Vânători, 3 batalioane din Regimentul 13 Infanterie, 3 batalioane din Regimentul 25 Infanterie, batalionul 3 și 4 din Regimentul 12 Artilerie, batalionul 2 din Regimentul 4 Artilerie Grea, batalionul 2 din Regimentul 17 Obuziere. Misiunea acestor unități militare era supravegherea și apărarea frontierei Pocuției și oprirea unei eventuale ofensive, invaziei trupelor bolșevice. Trupele române au staționat în

Pocuția până la 18 august 1919, când în urma unei înțelegeri cu guvernul polonez, au evacuat Pocuția care a trecut sub autoritatea Poloniei¹⁶⁵.

Prin unirea Basarabiei cu România (27 martie 1918) și a Bucovinei cu România (28 noiembrie 1918), au fost restabilite străvechile drepturi de suveranitate asupra pământului românesc de dincoace de Nistru.

Relațiile dintre România și Ucraina au fost reglementate prin deschiderea unei reprezentanțe diplomatice la București. La 26 iulie 1919 ambasadorul ucrainean la București, Constantin Matzievici își prezintă scrisorile de acreditare, arătând care sunt obiectivele misiunii sale: „De a stabili relațiunile cele mai amicale între România și Ucraina, bazate pe principiul de neinterventțiune reciprocă în viața internă a ambelor state. Guvernul ucrainean declară că nu voiește sub nici un chip de a pune în discuția fruntaria actuală între cele două state, considerând Nistrul ca fruntarie definitivă între ele și dorind să stabilească la această frontieră cele mai bune relații de vecinătate”¹⁶⁶.

Guvernul român a luat act de declarația oficială a guvernului ucrainean, ajutând, la solicitarea Ucrainei, armata acesteia cu armament, muniții, în condițiile unor aprige confruntări cu trupele rusești bolșevice. Ambasadorul ucrainean recunoaște că: „... numai mulțumită României, armata ucrai-aneană a reușit să se salveze, retrăgându-se prin Basarabia, în Galiția unde a luat contact cu Grupul de nord”¹⁶⁷.

În acest timp partizanii pseudo Republicii Ucrainene de Vest continuau acțiunile dușmănoase împotriva României reîntregite. Delegații bucovineni ai Radei de la Liow împreună cu toți cei care avuseseră funcții importante în acest stat - fantomă s-au refugiat în Galiția împreună cu „hatmanul lor habsburg” arhiducele Wilhelm, însoțit de aghiotantul său, contele Rubesch von Larisch fost secretar al delegației austro - ungare la București. Legiunea ucraineană n-a mai ajuns la Liow deoarece trupele poloneze comandate de generalul Haller îi tăiară calea și ocupară Liowul. Prinsă în cleștele trupelor române conduse de generalul Zadik și trupelor poloneze conduse de generalul Haller, legiunea ucraineană a fost „înghesuită” în jurul Colomeei iar Rada s-a refugiat la Stanislav¹⁶⁸.

În dimineața zilei de 4 iulie, patrulele grănicerilor români au aflat că în satul Șcheea, comuna Jabie, la circa 40 de kilometri de Colomeea se află patru persoane suspecte. La 5 iulie dimineața,

plutonul comandat de sublocotenentul Theodorescu Mihai a arestat pe arhiducele Wilhelm, contele Larisch cu soția, Petru Sekerek deputat al Radei de la Liow, Uhrin fost comisar al orașului Kosov. Arestații au fost duși la Colomeea și de acolo la Cernăuți, apoi la București. Până la începutul lunii septembrie 1919, arhiducele Wilhelm a fost internat la mănăstirea Căldărușani, iar după aceea a fost „predat” guvernului ucrainean și preluat de generalul Petliura¹⁶⁹.

Prin acțiunile întreprinse, începând cu 6 noiembrie 1918, armata română și-a adus o importantă contribuție la eliberarea pământului Bucovinei de sub stăpânire străină, a stopat armatele bolșevice care amenințau statele din această parte a Europei.

Semnificativă, în acest sens, este cuvântarea ținută la Coțmani, ofițerilor români, la 15 mai 1919, de către generalul Greenly, șeful misiunii militare engleze: „Domnilor Ofițeri, Aveți în soldatul Dvs., și în ofițerul Dvs. cea mai prețioasă armă care trebuie azi în luptă: este sufletul lor. Numai sufletul ostașului român a putut și va putea susține pe acești bravi luptători români, care prin vrednicia lor au făcut o cantitate de lucrări așa de mare încât am rămas înmărmurit, cu toate că acești ostași au de învins nevoi supraomenești. Figura lor veselă și voioasă îmi dă proba mulțumirii lor sufletești, că își pot face datoria. Din nenorocire războiul n-a încetat pentru Dvs., dar azi nu apărați cu piepturile bravilor ostași români cauza Dvs. proprie, ci cauza Europei întregi contra primejdiei distrugătoare a bolșevismului. Apreciem toți sacrificiile ce faceți și privirile pline de nădejde ale Europei întregi sunt asupra Dvs. În numele aliaților, în special al țării mele vă exprim admirațiunea și vă aduc mulțumiri pline de recunoștință. Beau în sănătatea M.S. Regelui Ferdinand I și pentru propășirea României Mari¹⁷⁰”.

13. RECUNOAȘTEREA INTERNAȚIONALĂ A UNIRII BUCOVINEI CU ROMÂNIA

La Conferința de pace de la Paris, prin art. 59 al Tratatului de la Saint-Germain, Austria recunoaște Unirea Bucovinei cu România renunțând la toate avantajele sale asupra Bucovinei în favoarea României¹⁷¹.

Astfel Unirea Bucovinei capătă consacrarea internațională și acest minunat colț de țară, locuit dintotdeauna de români

și alături de care, în timpul stăpânirii habsburgice s-au așezat și alte naționalități, după o dominație străină de 144 de ani, a revenit la patria mamă.

NOTE

- ¹ I. G. Duca - „3 august 1914, Consiliul de Coroană de la Sinaia”, în „Magazin istoric”, 1976, nr. 1, p 38-44; *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, p 297; C. Xenii - „Tache Ionescu, 1858-1922”, ediția a III-a, București, 1923, p 268-272.
- ² „Magazin istoric”, anul XII, nr. 12, decembrie 1978, p 7.
- ³ Dr. Nicolae Coman - „Martiriul Bucovinei” (1914-1915), p 37.
- ⁴ Dr. Nicolae Coman - Op. cit, p 38.
- ⁵ Calendarul „Glasul Bucovinei”, anul X, 1929, p 146-147.
- ⁶ Ibidem
- ⁷ Teodor Balan „Suprimarea mișcărilor naționale din Bucovina pe timpul războiului mondial”, Cernăuți, 1923, Societatea Tipografică Bucovineană, p 51-52.
- ⁸ Teodor Bălan - Op cit, p 88-97
- ⁹ Dr. Nicolae Coman - Op cit, p 28.
- ¹⁰ Teodor Bălan - Op cit, p 4-78.
- ¹¹ Ibidem, p 57
- ¹² Ibidem. p 97.
- ¹³ Conform afișului Direcției de poliție Cernăuți, din 21 martie 1915
- ¹⁴ Teodor Balan - Op cit, p 57
- ¹⁵ Petru Forfoță - „Dornenii și Unirea”, în Ion I. Nistor - „Amintiri răzlete din timpul Unirii” - 1918, Cernăuți, 1938, Tiparul „Glasul Bucovinei”, p 128.
- ¹⁶ Teodor Balan - Op cit, p 200.
- ¹⁷ Vasile Grecu - „Gânduri din ziua cea mare a Unirii”, în Ion I. Nistor - Op cit, p 140-145.
- ¹⁸ Teodor Balan - Op cit, p 88-97.
- ¹⁹ Ibidem, p 138.
- ²⁰ Ion I. Nistor - Op cit, p 128.
- ²¹ Teodor Balan - Op cit, p 203-207.
- ²² Ibidem
- ²³ Ibidem
- ²⁴ Ibidem
- ²⁵ Abwehroffizier des Heeresfrontkommandos, F. M. Baron Köwess, in Czernowitz Aw, nr. 980, Suczava, 26-Marz, 1918.
- ²⁶ Teodor Balan - Op cit, p 203-211.
- ²⁷ Ibidem.
- ²⁸ Conform datelor publicate de Erich Prokopovitsch în lucrarea „Die rumänische National bewegung in der Bukovina und der Dako-Romanismus”, Editura H. Böhlau Graz-Köln, 1965.
- ²⁹ Dimitrie Țurcan - „Episoade din războiul din 1914-1918”, în Ion I. Nistor, Op cit, p 479.
- ³⁰ Ibidem

- ³¹ xxx „Congresul românilor de peste hotare aflători în țară”, București, 1915, p 67.
- ³² Ibidem, p 64.
- ³³ Ibidem, p 44.
- ³⁴ Teodor Balan - *Op cit*, p 192.
- ³⁵ Ibidem, p 88.
- ³⁶ Ibidem, p 189.
- ³⁷ xxx - „*Omagiul lui Dimitrie Marmeliuc*”, Cernăuți, p 40-41.
- ³⁸ Teodor balan - *Op cit*, p 191.
- ³⁹ Landesgendarmerie - Kommando nr. 13. K No. 328 din 23 martie 1915, Grosrumanische Agitation bukowinaer und siebenbürger Rumänen.
- ⁴⁰ L. Gen-kommando nr. 13, Rez E. No. 217 din 29 aprilie 1915, se află în L. A. Wien A. 13.500, 1x1917, anexa 267.
- ⁴¹ Ministerium fur Landes verteidigung Abt. V, No. 9795 din 8 noiembrie 1915: Antiösterreichsche Agitation seintes bokowinaer Rumänen in Rumänen.
- ⁴² Ibidem.
- ⁴³ Ibidem.
- ⁴⁴ Kommando der Heeresfront Fm. Baron Koevess Abehrgruppe AW. No. 154/VI rez; Bericht uber den gegenwartigen Stand des aufgedekten Materials der Organisation Moldovan.
- ⁴⁵ Ibidem.
- ⁴⁶ „Revista Bucovinei”. București, nr. 1/ 1 aprilie 1916.
- ⁴⁷ Dimitrie Marmelic - „*O jumătate de secol de la epopeea mării uniri*”, text aflat într-o colecție particulară, 12 aprilie 1968, p 2.
- ⁴⁸ xxx - „*Cartea roșie austro-ungară*”, Viena, 1915.
- ⁴⁹ Teodor Balan - *Op cit*, p 201.
- ⁵⁰ Ibidem.
- ⁵¹ „*Istoria României în date*”, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, p 300.
- ⁵² Victor Morariu - „*Unirea la Suceava*” , în Ion I. Nistor - *Op cit*, p 241.
- ⁵³ „*Voluntarul Bucovinean*”, Cernăuți, anul II, nr. 7 și 9/1932.
- ⁵⁴ „*Monitorul Oficial*” nr 282 4/17 aprilie 1917.
- ⁵⁵ Silvestru Netea - „*Câteva amintiri de acum 20 de ani în urmă*”, în Ion I. Nistor, *Op cit*, p 268-270.
- ⁵⁶ „*Istoria României în date*”, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, p 303.
- ⁵⁷ Dimitrie Marmeliuc - *Text inedit*, aflat într-o colecție particulară.
- ⁵⁸ Ibidem.
- ⁵⁹ Pompiliu Nistor - „*Corpul voluntarilor români ardeleni-bucovineni*” în „*Gazeta Transilvaniei*” din 16 august-14 septembrie 1922.
- ⁶⁰ Ibidem.
- ⁶¹ Ibidem.
- ⁶² Const. Kirițescu - „*Istoria războiului pentru întregirea României 1916-1919*”, ediția a II-a, vol II, București, 1928, p 84.
- ⁶³ Pompiliu Nistor - *Op cit*.
- ⁶⁴ Ion I. Nistor - „*Unirea Bucovinei, 28 noiembrie 1918*”, București, 1928, p 84.
- ⁶⁵ Alexandru Rozmeteanu - *Text inedit aflat într-o colecție particulară.*
- ⁶⁶ „*România mare*” - Kiev, anul I, nr. 1/20 iulie 1917, p 3.
- ⁶⁷ Pompiliu Nistor - *Op cit*.

- ⁶⁸ „România mare” - Kiev, anul I, nr. 1/20 iulie 1917, p 4.
- ⁶⁹ Ibidem, p 2.
- ⁷⁰ Ibidem, nr. 7/24 august 1917, p 1.
- ⁷¹ Arhivele Stat. București, Colecția de microfilme Austria, rola 222, C. 545-546, Haus -Hof -und Staatsarchiv, Wien, Politisches Archiv I, k-940.
- ⁷² Constantin Kirilescu - *Op cit*, p 412.
- ⁷³ Ion Axani - „Amintiri din războiul mondial” în Ion I. Nistor, *Op cit* p 40-45.
- ⁷⁴ Arh. Stat. București - Colecția de microfilme Austria, rola 222, C. 548-559, Haus-Hof-und Staatsarchiv, Wien, Politisches Archiv I, k. 940.
- ⁷⁵ Ibidem.
- ⁷⁶ „România mare” - Kiev, anul I, nr. 11/28 septembrie 1917, p 3; Dimitrie Marmeliuc - „Pietre pe mormânt de Eroi”, în Calendarul „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1920, p 85-89.
- ⁷⁷ Scrisoarea colonelului Grigore Voinicescu către Dimitrie Marmeliuc, document aflat într-o colecție particulară la Suceava.
- ⁷⁸ „Monitorul Oficial” - nr. 244/2.02.1917; nr. 304-30.03.1917; nr. 26-2.05.1917; nr. 79/407/1917; nr. 90/16.07.1917; nr. 96-23.07.1917; nr. 105-3.08.1917; nr. 108-6.08.1917; nr. 113-12.08.1917; nr. 119-19.08.1917; nr. 121-22.08.1917; nr. 135-7.09.1917; nr. 140-13.09.1917; nr. 145-19.09.1917; nr. 1818-29.10.1917; nr. 190-10.11.1917; nr. 32-9.05.1918; nr. 35-12.05.1918; nr. 60-8/21.06.1918.
- ⁷⁹ „România Nouă” - anul II, nr. 8/24 ianuarie 1918.
- ⁸⁰ Emil Turtureanu - „Contribuția la Unirea românilor bucovineni”, în Ion I. Nistor, *Op cit*, p 464-466.
- ⁸¹ Nicodim Ițcuș - „Formarea Corpului de Voluntari Români în Italia”, text aflat într-o colecție particulară.
- ⁸² Arh. Stat. București - Xerografii Italia, Arhiva Statului Major al Armatei Italiene, Roma.
- ⁸³ Ibidem.
- ⁸⁴ Nicodim Ițcuș - *Op cit*.
- ⁸⁵ Arhivele Stat. București - Colecția microfilme Italia, rola 10/3 C. 130-135, Ministero dell Interno. Presidenza del Consiglio dei Ministri, fasc. 19.3.8.
- ⁸⁶ Arhivele Stat. București - Colecția microfilme Italia, rola 10/30, C. 124-125 Ministero del Interno. Prezidenza del Consiglio dei Ministri, fasc. 19.38.
- ⁸⁷ Arhivele Stat. București - colecția microfilme Italia, rola 13/1, c. 27-28. Arhivele Centrale ale St. Roma, fond Prezidenza del Consiglio dei Ministri, fasc. 19.43.21.
- ⁸⁸ Arhivele Stat București - Xerografii Italia. Documente ale Statului Major al Armatei Italiene.
- ⁸⁹ Arhivele Stat. București - Xerografii Italia. Arhiva Statului Major al Armatei Italiene, Roma.
- ⁹⁰ Arhivele Stat. București - Colecția microfilme Austria, rola 222, C. 1057-1059, Haus-Hof-und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, Liasse Krieg. 59 k, k 1044.
- ⁹¹ Ibidem.
- ⁹² Ibidem.
- ⁹³ Ibidem.
- ⁹⁴ Arhivele Stat. București - Colecția microfilme Franța, rola 182, C. 169-172. Ministère des Etrangère. Direction des Affaires Politiques et Commerciales, Archives diplomatiques, vol 31, Sériez carton 577, dossier 1, Roumanie.

- ⁹⁵ Ion Borcan - „Izvorât din aspirațiile seculare ale compatrioților”, în „Magazin istoric”, anul II, nr. 10, 1968, p 43.
- ⁹⁶ Ibidem.
- ⁹⁷ *Op cit*
- ⁹⁸ Dr. Octavian Lupu - „Consiliul Soldaților Români din Viena în timpul revoluției din 1918”, text aflat într-o colecția particulară.
- ⁹⁹ Ibidem.
- ¹⁰⁰ Ibidem.
- ¹⁰¹ „Timpul Nou”, Viena, nr. 1/8-21 noiembrie 1918.
- ¹⁰² Ibidem.
- ¹⁰³ Ibidem.
- ¹⁰⁴ Constantin Isopescu-Grecul - „Amintiri asupra evenimentelor din 1918”, în Ion I. Nistor, *op cit*, p 180-184.
- ¹⁰⁵ „Viata Nouă”, Suceava, nr. 20, 27 octombrie 1918.
- ¹⁰⁶ Constantin Isopescu-Grecul - *Op cit*, loc cit.
- ¹⁰⁷ Ibidem.
- ¹⁰⁸ *Op cit*
- ¹⁰⁹ Ibidem.
- ¹¹⁰ Dr. Ioan Bilețchi - „Câmpulung în zorile Unirii”, în Ion I. Nistor, *Op cit*, p 53-54.
- ¹¹¹ Maximilian Hacman - „Primul sfat pentru unire la doctorul I. Bodea”, în Ion I. Nistor, *Op cit*, p 154-159.
- ¹¹² Ion I. Nistor - „Unirea Bucovinei - 28 noiembrie 1918”, București, 1928, p 9.
- ¹¹³ Ibidem, p 29-30.
- ¹¹⁴ „România Nouă”, Chișinău, anul II, nr. 197/24 octombrie 1918.
- ¹¹⁵ Ion I. Nistor - *Op cit*, 36-37.
- ¹¹⁶ Ion Axani - „Amintiri din războiul mondial”, în Ion I. Nistor, *Op cit*, p 40-45.
- ¹¹⁷ Arhivele Stat. București - Colecția microfilme Austria, rola 119, c. 173-175, Haus -Hof -und Staatsarchiv Wien, Staatskanzlei, Politisches Archiv I, 10, Krieg 75, K. 1057.
- ¹¹⁸ I. G. Dimitriev (editor) - „Moldova în epoca feudalismului”, vol VII, *Recenzămintele populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1774*, Partea I, Chișinău, Editura „Știința”
- ¹¹⁹ Acad. Radu Grigorovici - „Modelul Bucovinei”, în „Septentrion”, anul IV, nr. 12-13/1996.
- ¹²⁰ Ioan Cocuz - „Bucovina Quo Vadis”, în „Pământ străbun” nr. 3-4/nov.-dec. 1916
- ¹²¹ Ion I. Nistor - „Problema ucraineană în lumina istoriei”, Institutul de Arte Grafice și Editură, „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1934, p 175.
- ¹²² Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des Österr Reichsrates im Jare 1917, XXII, Session, Bd. I, 4, Sitzung, p 151.
- ¹²³ Ibidem.
- ¹²⁴ *Supplique. Les Russes des Karpathes delaisés, et dignes de protection*, L'imprimerie S. Cyrillus, Marbourg.
- ¹²⁵ Ion Nistor - *Problema ucraineană ...*, p 186-187.
- ¹²⁶ Ibidem.
- ¹²⁷ Ibidem, p 202..
- ¹²⁸ Ibidem, p 203..

- ¹²⁹ Vezi anexa nr. 7.
- ¹³⁰ Vezi anexa nr. 8.
- ¹³¹ Vezi anexa nr. 9 și 10.
- ¹³² Ion I. Nistor - *Unirea Bucovinei, 28 noiembrie 1918, Cernăuți*.
- ¹³³ Arkadii Jukovschi - *Istoria Bucovinei*, partea a II-a, după anul 1774.
- ¹³⁴ xxx - „Scrisoarea arhiducelui Wilhelm către mitropolitul Szeptycki, 18 martie 1918.
- ¹³⁵ xxx - „Mémoire sûr la complicité des autorités autrichiennes dans le coup d'Etat opéré par le parti ukrainien a Lwow - november 1918.
- ¹³⁶ Arkadii Jukovschi - *Op cit*, p 81.
- ¹³⁷ Teodor Balan - *Rolul lui Vasile Bodnărescul în preajma Unirii*, Cernăuți, Tip Mitropolitul Silvestru, 1938, p 8.
- ¹³⁸ Ibidem, p 26.
- ¹³⁹ Ibidem, p 9.
- ¹⁴⁰ Victor Morariu - *Unirea la Suceava*, în Ion I. Nistor, *Op cit*, p 241.
- ¹⁴¹ Ibidem.
- ¹⁴² Traian Roșu - *Amintiri în legătură cu Unirea Bucovinei*, în Ion I. Nistor, *Op cit*, p 365.
- ¹⁴³ Ibidem.
- ¹⁴⁴ Dr. Constantin Nastasi - *Memorii pentru marea zi de 28 noiembrie 1918*, în Ion I. Nistor, *Op cit*, p 265.
- ¹⁴⁵ Corneliu Clain - *Amintiri din anul 1918*, în Ion I. Nistor, *Op cit*, p 87.
- ¹⁴⁶ Aurel Maniu - *Din amintirile mele privind epoca Unirii Bucovinei cu Patria-Mamă*, în Ion I. Nistor, *Op cit*, p 200-207.
- ¹⁴⁷ xxx - *Intrarea armatei române în Bucovina (1918) și cooperarea ei cu celelalte instituții de stat pentru educarea straturilor sociale*, în „Zece ani de la Unirea Bucovinei 1918-1928”, *Tiparul Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1928*, p 37.
- ¹⁴⁸ Teodor Balan „*Rolul lui ...*”, Tip Mitropolitul Silvestru, Cernăuți, 1938, p 18.
- ¹⁴⁹ Ibidem.
- ¹⁵⁰ Filaret Doboș - „În preajma zilei de 28 noiembrie 1918”, în Ion I. Nistor, *Op cit*, p 112.
- ¹⁵¹ xxx - „*Intrarea armatei române în Bucovina (1918) și cooperarea ei cu celelalte instituții de stat pentru educarea straturilor sociale*”, în „Zece ani de la Unirea Bucovinei”, 1918-1928, *Tiparul Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1928*, p 41-43..
- ¹⁵² Ibidem, p 39.
- ¹⁵³ Ibidem, p 42-43.
- ¹⁵⁴ Ibidem, p 43.
- ¹⁵⁵ Ion I. Nistor - *Unirea Bucovinei - 28 noiembrie 1918*, Studiu și Documente, Cartea Românească, București, 1928, p 42-43.
- ¹⁵⁶ „*Glasul Bucovinei*”, Cernăuți, 1918, anul I, nr 7.
- ¹⁵⁷ Constantin Berariu - *Salut Armatei Române* - în Ion I. Nistor, *Op cit*, p 50.
- ¹⁵⁸ Constantin Ardeleanu - *Amintiri din timpul ocupării Bucovinei. Republica Ucraineană Coțmani*, în Ion I. Nistor, *Op cit*, p 36-39.
- ¹⁵⁹ Radu Sbiera - „*Clipe de mare înfrigare și de aleasă înălțarea*”, în Ion I. Nistor, *Op cit*, p 382-385.
- ¹⁶⁰ Ion I. Nistor - „*Unirea Bucovinei ...*”, p 52.
- ¹⁶¹ „*Glasul Bucovinei*”, Cernăuți, anul I, nr. 11/26 octombrie 1918.

¹⁶² George Tofan - „Declarație în numele refugiaților bucovineni, făcută în ședința Comitetului Național din 25 noiembrie 1918”, în Ion I. Nistor, *Op cit*, p 450. *Op cit*

¹⁶³ Arhivele Stat. București, fond Casa Regală, dosar nr. 56/1918, f 1-6.

¹⁶⁴ xxx - *Intrarea armatei române în Bucovina ...*, p 55.

¹⁶⁵ Ibidem.

¹⁶⁶ Ibidem.

¹⁶⁷ C. Matzievici - *Memoire sur le Question Ukrainienne*, București, 1920 p 41.

¹⁶⁸ Ibidem, p 20

¹⁶⁹ Ion I. Nistor - *Problema ucraineană în lumina istoriei*, Institutul de Arte grafice și Editură, Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1934, p 219.

¹⁷⁰ xxx - *Zece ani de la Unirea Bucovinei ...* p 56.

¹⁷¹ Ion I. Nistor - *La Bessarabie et la Bucovine*, București, 1937, p 42-43.

ANEXA NR. 1

TABEL NOMINAL

cu românii bucovineni care au trecut în România
în timpul primului război mondial

1. Andronic Nicanor	Pârteștii de Jos
2. Andronic Melania	Pârteștii de Jos
3. Ardeleanu Constantin, <i>student</i>	Capu Codrului
4. Aurite Ioan, <i>tâmplar</i>	Tereblecea
5. Axani Ion	Cernăuți
6. Bacinschi Nicu, <i>medic</i>	Rădăuți
7. Bărbier A.	
8. Bodnărescu Victor, <i>funcționar</i>	Hatna
9. Beuca Emilian	Arbore
10. Baciui Mihai, <i>profesor</i>	Câmpulung
	Moldovenesc
11. Bocăneț Alexandru, <i>profesor</i>	Cernăuți
12. Boca Constantin, <i>învățător</i>	Pojorâta
13. Blănar Teodor, <i>învățător</i>	Câmpulung
	Moldovenesc
14. Baciui Constantin, <i>învățător</i>	Stupca
15. Baciui Ștefania, <i>învățătoare</i>	Stupca
16. Bocancea Temistocle, <i>avocat</i>	Cernăuți
17. Blându Nicu, <i>notar</i>	Suceava
18. Bacinschi Ilie, <i>elev</i>	Horodnicul de Sus
19. Boca Constantin, <i>student</i>	Bălăceana
20. Boca Simion, <i>student</i>	Cernăuți
21. Brădățan Samuil	Drăgoiești
22. Brădățan Ilie, <i>student</i>	Drăgoiești
23. Baciui Aurel, <i>student</i>	Stulpicani
24. Berculean Onisean, <i>student</i>	Cernăuți
25. Bucevschi Ștefan, <i>student</i>	Cernăuți
26. Beraru Ștefan, <i>elev</i>	Șcheia
27. Bocăneț Teodor, <i>agricultor</i>	Stupca
28. Batariuc Gavril, <i>profesor</i>	Suceava
29. Breabăn Iustin, <i>student</i>	Mănăstioara
30. Babor Nicolae, <i>student</i>	Bălăceana
31. Babor Teodor, <i>student</i>	Bălăceana
32. Boca Gheorghè, <i>agricultor</i>	Bălăceana

33. Cojocar Dumitru, <i>judecător</i>	Suceava
34. Cojocar George, <i>învățător</i>	Cuciurul Mare
35. Cobeli Cozma, <i>învățător</i>	Oprișeni
36. Cobeli Aurora, <i>învățătoare</i>	Oprișeni
37. Cniș Nistor, <i>învățător</i>	Pătrăuți
38. Cernușa Ioan, <i>învățător</i>	Pârteștii de Jos
39. Carăbioschi Nicu, <i>avocat</i>	Câmpulung Moldovenesc
40. Căilean Petru, <i>student</i>	Stupca
41. Cașul Sava, <i>elev</i>	Voroneț
42. Coca Petru, <i>elev</i>	Câmpulung Moldovenesc
43. Cristureanu Gheorghe, <i>student</i>	Șcheia
44. Ciobotaru Nicolae, <i>elev</i>	Udești
45. Cute Nicolae, <i>învățător</i>	Noua Suliță
46. Coca Gheorghe, <i>funcționar</i>	Câmpulung Moldovenesc
47. Candrea Claudiu, <i>agricultor</i>	Vatra Dornei
48. Cojocar George, <i>grefier</i>	Suceava
49. Cotos Nicolae, <i>student</i>	Cernăuți
50. Cniș Vasile	Luncușoara
51. Cîrlan Gheorghe, <i>profesor</i>	Suceava
52. Cîrlan Vasile	Bosanci
53. Cuparencu Ioan, <i>profesor</i>	Cernăuți
54. Doboș Filaret, <i>profesor</i>	Câmpulung Moldovenesc
55. Diaconescu Talaleu, <i>învățător</i>	Calafindești
56. Dimitrovici Vladimir, <i>învățător</i>	Capu Câmpului
57. Dominte Ioan, <i>student</i>	Câmpulung Moldovenesc
58. Diocan Ilie, <i>elev</i>	Bahrinești
59. Drâmbei Nicolae, <i>elev</i>	Suceava
60. Dominte Simion, <i>elev</i>	Câmpulung Moldovenesc
61. Diocan Teodor, <i>student</i>	Vama
62. Doroftei Aurelian, <i>student</i>	Stroiești
63. Dugan Opaiț Valer, <i>student</i>	Cernăuți
64. Deșetaru Ilie, <i>student</i>	Câmpulung Moldovenesc
65. Danciu Grigore, <i>student</i>	Stroiești
66. Dornean Arcadiu, <i>elev</i>	Gura Sadovei

67. Daniș Haralambie, <i>student</i>	Dragomirna
68. Eremia Ilie, <i>student</i>	Cernăuți
69. Forgaci Ioan, <i>profesor</i>	Câmpulung Moldovenesc
70. Falat Trifan, <i>învățător</i>	Păltinoasa
71. Franciuc Vichentie, <i>elev</i>	Mitocu Dragomirnei
72. Florea Pavel, <i>agricultor</i>	Bălăceana
73. Grecu Vasile, <i>profesor</i>	Câmpulung Moldovenesc
74. Grămadă Ion, <i>profesor</i>	Cernăuți
75. Gribovschi Eudoxiu, <i>avocat</i>	Cernăuți
76. Gavrilescu Vasile, <i>învățător</i>	Igești
77. Huțan Vasile, <i>învățător</i>	Vatra Dornei
78. Hotincean Eusebie, <i>avocat</i>	Cernăuți
79. Hutu Aurel, <i>elev</i>	Sadova
80. Hiț Simion, <i>jurist</i>	Volovăț
81. Ienceanu Vasile, <i>elev</i>	Șcheia
82. Ilinca Mihai, <i>profesor</i>	
83. Iliuț Emanoil, <i>profesor</i>	Suceava
84. Ieșan Mihai, <i>profesor</i>	Cernăuți
85. Isepchiu Dimitrie, <i>învățător</i>	Bucșoia
86. Inițchi Andrei, <i>student</i>	Suceava
87. Ivanovici Vasile, <i>elev</i>	Valea Seacă
88. Ivanovici Simion	Suceava
89. Iasinschi Vasile, <i>elev</i>	Burla
90. Irimescu Marian, <i>elev</i>	Arbore
91. Ionachi Mircea, <i>elev</i>	Câmpulung Moldovenesc
92. Jemna Eusebie, <i>profesor</i>	Suceava
93. Juța Ioan, <i>funcționar</i>	Cernăuți
94. Jauca Vasile, <i>învățător</i>	Corlata
95. Lazăr Gherman, <i>docent universitar</i>	Cernăuți
96. Levescu Atanasie, <i>funcționar</i>	Rădăuți
97. Levescu Erast, <i>funcționar</i>	Cernăuți
98. Lăcătuș George, <i>funcționar</i>	Cernăuți
99. Lunguleac Ion, <i>funcționar</i>	Cernăuți
100. Lucescu Constantin	
101. Logigan Dimitrie, <i>profesor</i>	Câmpulung Moldovenesc
102. Liteanu Amuliu, <i>profesor</i>	Cernăuți
103. Leontieș Ioan, <i>avocat</i>	Gura Humorului

104. Litviniuc Romulus, <i>elev</i>	Cernăuți
105. Lavric Nicolae, <i>student</i>	Costâna
106. Lupășteanu Trandafir, <i>student</i>	Bahrinești
107. Luția Lascăr, <i>student</i>	Cernăuți
108. Luția Petru, <i>student</i>	Cernăuți
109. Luția Nicolae, <i>student</i>	Crasna
110. Ladu Ion, <i>tâmplar</i>	Cernăuți
111. Maschievici Sofia, <i>funcționar</i>	Cernăuți
112. Mintencu Nicolae, <i>învățător</i>	Câmpulung Moldovenesc
113. Moldovan Aurel, <i>profesor</i>	Suceava
114. Marmeliuc Dimitrie, <i>profesor</i>	Cernăuți
115. Moldovan Dimitrie, <i>învățător</i>	Bilca
116. Moldovan Viorica, <i>învățătoare</i>	Vicovu de Sus
117. Moldovan Petru, <i>învățător</i>	Șcheia
118. Moldovan Eleonora, <i>învățătoare</i>	Șcheia
119. Morariu Aurel, <i>magistrat</i>	Storojineț
120. Morariu Calistrat	Mitocul Dragomirnei
121. Moldovan Dimitrie, <i>student</i>	Suceava
122. Mandiuc Nichita, <i>elev</i>	Zaharești
123. Micuțariu Ambrozie, <i>elev</i>	Mănăstirea Humorului
124. Micuțariu Silvestru, <i>elev</i>	Mănăstirea Humorului
125. Morariu Vasile, <i>student</i>	Viena
126. Moraru Spiridon, <i>elev</i>	Stupca
127. Marian Liviu, <i>profesor</i>	Cernăuți
128. Mihalaș Dimitrie	
129. Netea Silvestru, <i>ofițer</i>	
130. Nistor I. Ion, <i>profesor universitar</i>	Cernăuți
131. Nastasi Andrei, <i>învățător</i>	Vicovul de Sus
132. Nimigean Vasile, <i>învățător</i>	Stăneștii de Sus
133. Nimigean Leon, <i>student</i>	Tereblencea
134. Nandriș Grigore, <i>student</i>	Mahala
135. Niculiță Nicolae, <i>student</i>	Brașca
136. Nastasie Artemie, <i>student</i>	Ceahor
137. Nergîs Costan, <i>agricultor</i>	Vatra Dornei
138. Onofriciuc Teodor, <i>comerciant</i>	Rădăuți
139. Onciul Gheorghe, <i>agricultor</i>	Ropcea
140. Olaru Vasile, <i>învățător</i>	Solca
141. Piticariu Ilie, <i>medic</i>	Cernăuți
142. Popescu Iona, <i>inginer</i>	Cernăuți
143. Paulovici Alexandru, <i>funcționar</i>	Cernăuți

144. Popescu Vasile, <i>funcționar</i>	Cernăuți
145. Popovici Zaharia, <i>jurist</i>	Cernăuți
146. Popovici Anton, <i>învățător</i>	Ostrița
147. Petaleanu P.V.,	Valea Cosminului
148. Pițul Ștefania, <i>învățătoare</i>	Molodia
149. Posteucă Vasile, <i>învățător</i>	Bahrinești
150. Posteucă Gheorghe, <i>învățător</i>	Stăneștii de Jos
151. Palaghian Ion, <i>învățător</i>	Cernăuți
152. Popescu Vasile, <i>student</i>	Băncești
153. Popovici Dimitrie, <i>student</i>	Siret
154. Pascariu Arion, <i>student</i>	Costișa
155. Plăvan Nicolae, <i>elev</i>	Cupca
156. Piticariu Petru, <i>elev</i>	Suceava
157. Para Dionisie	Suceava
158. Popovici Isaia, <i>elev</i>	Oprișeni
159. Popovici Traian, <i>student</i>	Cernăuți
160. Popovici Eusebie, <i>student</i>	Cernăuți
161. Prelipcean Vasile, <i>student</i>	Horodnicul de Sus
162. Perhinschi George, <i>elev</i>	Dărmănești
163. Pițul Petru, <i>învățător</i>	Oprișeni
164. Prelipceanu Aurel, <i>elev</i>	Câmpulung Moldovenesc
165. Paranici Gheorghe, <i>institutor</i>	Suceava
166. Rudeiciuc Vasile, <i>preot</i>	Dracineț
167. Rusu Mihai, <i>funcționar</i>	Cernăuți
168. Rădășanu Nicolae, <i>învățător</i>	Pătrăuți
169. Rădășanu Ștefania, <i>învățătoare</i>	Pătrăuți
170. Rameș Alexandru, <i>învățător</i>	Mitocul Dragomirnei
171. Rameș Maria, <i>învățătoare</i>	Mitocul Dragomirnei
172. Roșca Zaharia, <i>învățător</i>	Bălăceana
173. Recinschi Emilia, <i>învățătoare</i>	Mihoveni
174. Rotariu Gavril, <i>învățător</i>	Câmpulung Moldovenesc
175. Roic Leon, <i>student</i>	Oprișeni
176. Roșu Vasile, <i>agricultor</i>	Șcheia
177. Roșu Traian, <i>agricultor</i>	Șcheia
178. Roșca Anton, <i>învățător</i>	Ilișești
179. Repciuc Dionisia, <i>agricultor</i>	Mitocul Dragomirnei
180. Rosmetiniuc Alexandru, <i>student</i>	Suceava
181. Strătescu Vasile, <i>inginer</i>	Rădăuți
182. Siretean Victor, <i>funcționar</i>	Cernăuți

183. Simionovici Teodor, <i>învățător</i>	Bosanci
184. Slușamschi Emilian, <i>avocat</i>	Storojineț
185. Silion Leon, <i>student</i>	Siret
186. Saghin Gavril, <i>elev</i>	Stupca
187. Sidorovici Teofil, <i>elev</i>	Bucșoaia
188. Sava Gheorghe, <i>student</i>	Stupca
189. Sulschi Nicu, <i>student</i>	Solca
190. Stipor Aurel, <i>elev</i>	Câmpulung Moldovenesc
191. Sahlean Cazimir, <i>student</i>	Cernăuți
192. Strugariu Dimitrie, <i>student</i>	Cernăuți
193. Stefanelli Teodor, <i>magistrat</i>	Cernăuți
194. Stefanelli Aurel, <i>student</i>	Cernăuți
195. Stefanelli Claudiu, <i>consilier consistorial</i>	Cernăuți
196. Iorgu Toma	Cernăuți
197. Sutu Aurel, <i>student</i>	Câmpulung Moldovenesc
198. Toma George, <i>consilier judecătoresc</i>	Suceava
199. Teleagă Pantelimon, <i>jurist</i>	Cernăuți
200. Tofan George, <i>profesor</i>	Cernăuți
201. Teleagă Petru, <i>învățător</i>	Voitinel
202. Turtureanu Teodora, <i>învățătoare</i>	Pătrăuți
203. Turtureanu Constantin	Pătrăuți
204. Teliman Ioan, <i>student</i>	Siret
205. Turtureanu George, <i>student</i>	Calafindești
206. Torouțiu Ilie, <i>student</i>	Solca
207. Tiron George, <i>elev</i>	Horodnicul de Sus
208. Tarnavschi Nistor, <i>student</i>	Cernăuți
209. Pimu Constantin, <i>student</i>	Valea Seacă
210. Tcaciuc Moțoc Leonte, <i>elev</i>	Tereblecea
211. Tcaci Leonte, <i>agricultor</i>	Tereblecea
212. Tarnavschi Otto, <i>profesor</i>	Cernăuți
213. Turtureanu Arcadie, <i>elev</i>	Suceava
214. Turtureanu Teodor, <i>student</i>	Cernăuți
215. Ungureanu Vasile, <i>învățător</i>	Suceveni
216. Țigănescu Dimitrie, <i>jurist</i>	Cernăuți
217. Ursulean Sava, <i>elev</i>	Ropcea
218. Ursachi Nichita, <i>agricultor</i>	Câmpulung Moldovenesc
219. Vicol Aurora, <i>funcționar</i>	Cernăuți
220. Vicol Teodor, <i>inginer</i>	Cernăuți

221. Voronca Zaharia, <i>funcționar</i>	Cernăuți
222. Vermeșan Simion, <i>elev</i>	Sadova
223. Voronca Traian, <i>student</i>	Suceava
224. Vasilovschi Aurel, <i>elev</i>	Sinăuții de Sus
225. Vicol Constantin, <i>student</i>	Suceava
226. Vicol Aglaia	Cernăuți
227. Zastavcean Luca, <i>funcționar</i>	Cernăuți
228. Zoppa Constantin, <i>profesor</i>	Câmpulung Moldovenesc
229. Zoppa Ovid, <i>profesor</i>	Câmpulung Moldovenesc
230. Zaharovschi Vasile, <i>elev</i>	Mahala

ANEXA NR. 2

1918 ianuarie 31. Comandamentul superior al Armatei cezaro - crăiești comunică reprezentantului Ministerului de Externe de pe lângă acest comandament apelul lansat de Comandamentul românilor/transilvăneni de cetățenie austro-ungară/prizonierilor de război din Rusia, de a se alătura corpului de voluntari, cu centrul la Kiev, pentru a elibera țara de unguri și germani.

Copie

Ad. Nr. 26.491

Comandamentul superior al
Armatei cezaro - crăiești

Evb. Nr. 2021

Manifest român către prizonierii
de război din Rusia

Șeful Statului Major

Către

Reprezentantul Ministerului de Externe cezaro-
crăiesc de pe lângă Comandamentul superior al
Armatei din

Localitatea de reședință,
la 31 ianuarie 1918

Dăm mai jos în traducere manifestul român nr. 1397, trimis prizonierilor de război de naționalitate română care lucrează la fabrica de muniții din Samara:

„Nr. 1397, Kiev, 27.09.1917

Comandamentul românilor prizonieri de război din Rusia.

Iubite frate !

Scrisoarea trimisă a sosit la noi și am dispus să vi se trimită ziarul voluntarilor români „România Mare”, pentru ca să aflați în ce mod lucrăm noi pentru a elibera țara de unguri și de germani.

Vă rugăm de asemenea, să intrați în corpul voluntarilor. Cereți comandantului vostru de acolo să vă expedieze fără zăbavă la Kiev la comandamentul corpului voluntarilor. Referiți-vă la ordinul dat de Marele Stat Major Rus către toate autoritățile militare de a vă trimite pe voi toți la Kiev.

Aduceți-ne la cunoștință toate plângerile și durerile voastre în toate chestiunile, pentru ca să putem întreprinde cele corespunzătoare pentru înlăturarea lor.

În corpul nostru de voluntari au intrat până acum peste 500 de ofițeri și multe mii de soldați, astfel încât numărul fraților din Banat, Transilvania, Bucovina, etc., care luptă în rândurile noastre depășește cifra de 20000.

Dorința noastră este de a vă vedea și voi în viitorul cel mai apropiat în rândurile noastre. La revedere!

Vă salutăm cu dragoste frățească și vă dorim numai bine.

Pentru comandantul românilor din Rusia:

Șef de cancelarie:

Lt. Emil Montian¹, m.p.

L.S. Comandamentul românilor prizonieri de război din Rusia (Stema României)

Pentru Șeful Statului Major:

col. Ronge m.p.

(Arh. St. București, Colecția Microfilme Austria, Rola 222, c. 545 - 546, Haus - Hof und Staatsarchiv Wien, Politisches Archiv I, k. 940, lb. germană)

¹ Este probabil identic cu lt. Dr. Emil Montia din Reg. Inf. Nr. 66 cezaro-crăiesc.

ANEXA NR. 3

1918 martie 18. Comandamentul Superior al Armatei cezaro-crăiești înaintează reprezentantului Ministerului de Externe de pe lângă acest comandament o notă informativă despre corpul de voluntari transilvăneni și bucovineni constituit din prizonierii de război din Rusia, date despre istoricul corpului, componența, organizarea, activitatea; lista nominală a ofițerilor austro-ungari intrați în acest corp

Ad. Nr. 27.985

Comandamentul Superior al
Armatei cezaro-crăiești

Evb. Nr. 6.810

Corpul de voluntari români

Mărturii

Copie

Secția Informații

Către

Reprezentantul Ministerului de Externe pe
lângă Comandamentul Superior al Armatei.

Localitatea de reședință, la 18 martie 1918.

Din mărturiile unui stegar reîntors în patrie din prizoneratul rus, reținem următoarele:

Încă din noiembrie 1916 a început în lagărul de prizonieri Darnița formarea unui corp de voluntari români. Toți prizonierii de război români au fost ridicați din lagăre, concentrați la Darnița, iar în martie 1917 transportați la Kiev.

Inițiativa pentru formarea unui corp de voluntari români din prizonierii de război austro-ungari de naționalitate română a pornit de la guvernul român și a primit, se spune, aprobarea vechiului regim rus.

Acțiunea de atragere ere desfășurată la început exclusiv de emisari trimiși de guvernul român în lagărele de prizonieri din Rusia, mai târziu însă, această acțiune de propagandă a fost preluată de cetățeni austro-ungari aflați în Rusia.

Pentru promovarea ideii de România Mare a fost înființat la Kiev un comitet condus de avocatul dr. Boca, în vârstă de c. 45 ani, originar din Transilvania, un ofițer de rezervă și profesorul de gimnaziu din Suceava, Dobuș, locotenent din regimentul de artilerie nr. 22. Acesta din urmă s-a dus în 1916 în permisie la Suceava, iar cu ocazia retragerii unității sale ar fi rămas ocolo.

Acest comitet redactează o revistă săptămânală, sub titlul „România mare”, care apare la Kiev, purtându-se de grijă ca ea să fie difuzată în toate lagărele de prizonieri. Acest comitet mai scoate în scopuri propagandistice o mulțime de cărți și broșuri, în care se atâță împotriva Austro-Ungariei și care se difuzează peste front spre Ungaria, în special printre regimentele românești.

Ca agitatori se află în serviciul acestui comitet următoarele persoane: protopopul Florian din Transilvania, Lt. Maxim, sublt. dr. Unișca, dr. Robu, dr. Vescani, dr. Vasu, dr. Juga, candidat Ionescu și dr. Capețear. Prin cuvântări instigatoare, răspândirea de știri exagerate și mincinoase despre maltratarea și samavolnicia exercitată asupra românilor din Bucovina și Transilvania, ei s-au străduit să câștige pe prizonierii de război pentru ideea de România mare. Astfel de exemplu, revista săptămânală „România mare” a răspândit de curând o știre născocită că în Cernăuți, după recucerirea orașului de către armata austriacă, au fost spânzurați 108 români.

Afară de aceasta, au fost folosite și alte mijloace pentru a ademini pe prizonierii de război în lagărul român. S-a acordat multor prizonieri cetățenia română și li s-a promis acordarea tuturor drepturilor personale de care au fost privați în Transilvania. În plus s-a promis fiecărui prizonier care intră voluntar în legiune, 15 jugăre de pământ după desfintarea mării proprietăți. Însuși regele român ar fi sacrificat pentru acest scop o treime din proprietatea sa particulară.

În cazurile în care propaganda a rămas fără succes s-a recurs, nu rareori, la măsuri samavolnice și anume cei refractari

au fost constrânși prin înfometare și maltratare șă între în legiune. O parte din aceștia s-au împotrivit totuși ulterior trimerii lor pe front și la porunca regelui au fost internați la Bârlad (la sud de Iași).

În luna ianuarie 1918, legiunea română era, după cum se spune, de mărimea unui corp, numărând 15.000 de soldați și 2.000 de ofiteri. Din cei 2.000 de ofiteri, 600 erau ofiteri austro-ungari prizonieri de război, restul consta în cetățeni austro-ungari fugiți în România încă înainte de război. O mare parte de soldați erau inițial împărțiți în regimente românești, acum însă este în curs scoaterea de acolo și concentrarea lor în cadrul corpului de voluntari români.

În regiunea Bârlad s-au format 3 regimente de infanterie și anume: Reg. nr. 1 Turda (după denumirea unui oraș din Transilvania), Reg. nr. 2 Alba Iulia (Gyulafehervar - Karlsburg), Reg. nr. 3 Severin. Regimentul nr. 3 s-ar afla acum încă în Chișinău.

Câte două batalioane ale Regimentelor 1 și 2 au plecat la începutul lui ianuarie pe Prut, în parte pentru a împiedica pe ruși să plece, în parte pentru a împiedica jafurile din partea rușilor.

Tăria unei companii este de 150-160 oameni bine înarmați.

Fiecare regiment constă din trei batalioane a patru companii, a patru plutoane, a cinci grupe (de câte 8 oameni și un șef de grupă),

Corpul nu dispune deocamdată de artilerie și cavalerie proprie. Artileriștii și cavaleriștii sunt repartizați armelor respective din armata română.

Afară de aceasta, din voluntari a mai fost alcătuit un batalion de vânători de munte (secția bicicliști, schiori, mitraliori și aruncători de mine), care a fost atașat unui regiment de vânători de munte deja existent, format de români regățeni. Acest regiment se găsește la Neamț, având drept comandant pe prințul Carol.

Comandant de corp este colonelul Olteanu, comandantul Regimentului 1 este Buricescu, ambii români regățeni.

Ofițerii care au intrat voluntar sunt de regulă lăsați în gradul lor, totuși timpul prizonieratului lor este luat în considerare la promovări.

Pentru a asigura promoția de ofițeri , s-a înființat pentru voluntarii cu stagiul de un an o școală de ofițeri la Botoșani cu durata cursurilor de 6 luni, totuși cei care au absolvit deja o școală de ofițeri în Austro-Ungaria fac în această școală un curs de numai o lună.

Subofițerii sunt instruiți într-o școală pentru mijloace speciale de luptă de aproape; aruncare de mine, grenade de mână și arme automate franțuzești.

Soldații sunt avansați numai dacă se disting în modul deosebit pe câmpul de luptă.

Aprovizionarea este foarte proastă, din care cauză numărul dezertărilor spre Rusia crește de la o zi la alta.

Stații de concentrări mai mari pentru voluntari români se găsesc la Bachmud și Elez.

Așa cum s-a anunțat la mijlocul lui ianuarie 1918 într-un ordin al comandantului de batalion, corpul de voluntari români va pleca în curând în Franța.

În ultimul timp s-a făcut cu zel propagandă pentru Antantă, mulți emisari au și plecat în acest scop în țările Antantei.

Astfel un preot din Transilvania ar fi fost trimis în America, din însărcinarea Comitetului din Kiev , cu misiunea de a determina pe românii care locuiesc acolo să intre în Legiunea franceză a străinilor.

Urmează mai jos lista ofiterilor austro-ungari intrați în corpul voluntarilor români.

A. Din Transilvania

B. Din Bucovina

sublt.	Isopescul	Reg. 41 Inf., profesor din Rădăuți
sublt.	Braha Esrebiu	Reg. 41 Inf., învățător
cand.	Luca	Reg. 41 Inf
cand.	Lutyc	Bat. 18 Vânători de câmp
cand. asp.	Zugrav	Reg. 3 Artilerie
cand. dr. phil.	Repka	din Cernăuți

cand.	Zălean Cazimir	Reg. 22 Artilerie
stegar	Buzdei	Reg. 22 Artilerie
?	Telaga Petro	Reg. necunoscut, învățător din Rădăuți
?	Cubotar Nicolaie	Reg. necunoscut, învățător din jud. Suceava
sublt.	Silean	Reg. necunoscut, în Biroul Propagandă din Iași
plutonier	Ianovici Mircea	Corpul de artilerie cezaro-crăiesc
sublt.	Voronca	Reg. 63 Inf. activ, din Suceava precum și fratele său civil Voronca Traian
sublt.	Strugar Dimitrie	Reg.76 Inf. din Pănčești, jud. Câmpulung
sublt.	Gribovski	Reg.necunoscut, judecător
E.F.fruntaș	Bocancea Victor	Reg.95 Inf
cand.asp.	Ieremie	Reg.95 Inf era în permisie în tipul ocupării Rădăuților
cand.	Larionescu Ghe.	Reg.41 Inf. din Rădăuți și fratele
cand.	Larionescu	Reg.22 Artilerie
șef de pluton E.F.	Nastasia Cornel	Reg.22 Inf. din Siret
stegar	Gherman	Reg.41 Inf. din Crasna Putna, jud.Storojineț
stegar	Holca	învățător din Tereblești
caporal rez.	Cojocar	Reg.22 Artilerie, învățător din Vicov de Sus sau de Jos
cand.asp.	Holenschi	Reg.22 Inf
cand.	Hopolete	Reg.36 Art. din Cacica, jud. Gura Humorului
sergent major de jandarm	Tota	din brigada Papp; ambii se află în Serv. Inform.
sergent major de jandarm	Ursulean	rus din brigada Papp
cand.	Halip	Reg.22 Artilerie
cand.	Davidean	Reg.22 Artilerie sau Reg.41 Inf.
cand.asp.	Kolomicki	Reg.36 Artilerie, din Siret
sergent major	Vicovan	din Cernăuți, s-a aflat în timpul

de siguranță		invaziei ruse în serviciul Ochranei.
--------------	--	---

Col. Ronge m.p.

(Arh. Stat. Buc, Colecția Microfilme Austria, Rola 222, c. 548-559, Haus-Hof-und Staatsarchiv, Politisches Arhiv I, K.940, lb. germană).

ANEXA NR. 4

1918 iulie 24, Roma. Propunerile „Comitetului de acțiune al românilor din Transilvania, Banat și Bucovina” către guvernul italian în privința formării legiunii militare române pe teritoriul Italiei.

Comitetului de acțiune al
românilor din Transilvania,
Banat și Bucovina.
Roma, Palazzeto Venezia
Via S. Marco, 52

Roma, 24 iulie 1918

Înaltului Guvern Italian
Roma

Comitetul de acțiune al românilor din Transilvania, Banat și Bucovina, având în vedere faptul că militarii români supuși ai altui stat, care se află în orașul Roma, la 18 iulie 1918 au fost declarați liberi cu scopul de a forma legiunea română, își permite să prezinte Înaltului Guvern Italian următoarele propuneri, destinate să ducă la dezvoltarea acestui fapt împlinit.

De a decreta Legiunea ca „Legiune a românilor supuși din Transilvania și Bucovina” pentru că România oficială, încheind pacea, chiar dacă i s-ar da posibilitatea reală, n-ar putea fi reprezentantă, din motive de drept internațional.

Pentru același motiv și pentru motivul că legiunea a fost instituită pentru românii supuși ai altui stat, aceasta va fi reprezentată de „Comitetul de acțiune al românilor din Transilvania, Banat și Bucovina”, fără amestecul românilor din România, aceasta fiind în acord cu declarația Excelenței Sale Președintele Consiliului de Miniștri cu ocazia primirii „Comitetului pentru români”.

Încorporarea și promovarea militarilor legiunii se va face la propunerea acestui comitet, exceptând ordinul „Pentru merite de război”.

Legătura între guvern și Comandamentul Suprem Italian, de o parte și între legiunea românilor supuși altui stat, aceasta ca existență națională și formațiunea militară, pe de altă parte, va fi realizată de sus-numitul comitet.

La propunerea comitetului în legătură cu uniforma se adaugă că aceasta va fi cea italiană, dar cu însemnele tricolorului românesc puș orizontal; sub beretă, în același loc unde se găsește stema italiană, va fi aplicată o rozetă din tricolorul românesc și însemnele gradului se vor aplica la ofițeri pe beretă, cum au și ofițerii italieni și prin trese pe epoieți, iar pentru subofitieri, numai pe mânecă.

Comitetul va face ulterior propunerile sale privind toate problemele legiunii românilor supuși ai altui stat, fie de ordin general, fie special, Înaltului Guvern Italian sau Comandamentului Suprem, de fiecare dată când împrejurările o vor cere.

Președinte
Mândrescu

(Arh. St. Buc. Colectia Microfilme Italia, rola 10/3, c. 124-125, Fond Ministero dell Interno, Presidenza del Consiglio dei Ministri, fascicola 19.3.8, lb. italiană).

ANEXA NR. 5

1918 iunie 19, Cittàducale. Procesul verbal al ședinței de instituire a Comitetului de acțiune al românilor din Transilvania, Banat și Bucovina.

PROCES-VERBAL

de instituire a Comitetului de acțiune al românilor
din Transilvania, Banat, Bucovina.
Cittàducale, 19 iunie 1918.

Subsemnații, îndurerați pe de o parte de soarta care ni s-a creat nouă românilor din teritoriile Imperiului habsburgic prin pacea impusă României, pe de altă parte de lipsurile care apar și care se pot crea din totala noastră lipsă de organizare, aceia

dintre noi care avem nu numai dreptul, dar și datoria de a continua lupta inițiată de România pentru unitatea națională a tuturor românilor, ne-am adunat azi, sub președinția ad-hoc a d-lui Zaharia Babeu, și după discuții la care au luat parte dl. prof. univ. S. Mândrescu, dl. dr. Socaciu, dl. Toacă și alții, am luat în unanimitate următoarele decizii:

1. Să se instituie un „Comitet de acțiune al românilor din Transilvania, Banat și Bucovina ” cu scopul de a uni într-un unic mănunchi toți românii subjugați din Austro-Ungaria care se găesc în țările aliate, astfel încât să fie organizați în legiuni și de a face propaganda necesară pentru realizarea unității noastre naționale.

2. Sediul Comitetului va fi la Roma, centrul din care au plecat legionarii români pentru a pune în Carpați și la gurile Dunării sentinela culturii și civilizației latine în fața barbariei și împotriva acesteia și de unde astăzi se adună din mai multe părți legionarii români pentru a pleca să elibereze pe frații lor asupriți.

3. Comitetul se va compune din 16 membri, o parte din aceștia vor fi delegați ca trimiși speciali la Paris, Londra și Washington.

Acesta va avea dreptul să se mărească cu alte personalități române provenite din Austro-Ungaria care se vor afla încă în țările aliate.

Se vor cere guvernelor aliate, în primul rând guvernului italian, de a recunoaște în mod oficial Comitetul ca singurul competent să ne reprezinte pe noi cei 18.000 de români care ne aflăm pe teritoriul italian, pe acei din țările aliate și de asemenea pe aceia care au rămas acasă.

5. În acest comitet sunt delegați și domnii prof. univ. Simion Mândrescu, Zaharia Babeu, funcționar; Ștefan Bidnei publicist; doctor Ion Câmpean, avocat; Aron Cotruș publicist; Claudiu Isopescu publicist; Ioachim Obadă, profesor; dr. Atanasie Mârza, avocat; Mihail Mironovici, maestru; Ștefan Oțel, funcționar de bancă; Valeriu Pop, notar; Ion Rișcă, specialist în drept; dr. Alexandru Socaciu, avocat; Nestor Săhleanu, publicist; dr. Tit Liviu Triff, avocat și Emil Turtureanu, avocat.

Cu aceasta Comitetul de acțiune al românilor din Transilvania, Banat și Bucovina se consideră instituit /Semnăturile participanților la ședința inaugurală/.

(Arh. St. Buc, Colecția Microfilme Italia, Rola 10/3, c.130-135, Fond Ministero dell Interno. Presidenza del Consiglio dei Ministri, fascicola 19.3. 8, lb. italiană).

1	Simeon Mândrescu,	<i>profesor univ., președintele. Societății românilor din Transilvania, Banat și Bucovina, existent în România.</i>
2	Zaharia Babeu	<i>ofițer activ, Banat</i>
3	Octavian Balomir,	<i>student, Transilvania</i>
4	Aurel Bocea,	<i>student, Bucovina</i>
5	Traian Botez,	<i>student, Bucovina</i>
6	Sofronie Brădățeanu,	<i>maistru București</i>
7	Ovidiu Coautor,	<i>maistru Transilvania</i>
8	Corneliu Cinghița,	<i>student ing., Banat</i>
9	Traian Cheșcheș,	<i>student, Transilvania</i>
10	Pampeo Băcilă,	<i>stud.drept. Transilvania</i>
11	Ștefan Bidnei	<i>publicist, București</i>
12	Victor Bochiș,	<i>student ing. Transilvania</i>
13	Nicolae Boliș,	<i>maistru Transilvania</i>
14	doctor Ioan Câmpean,	<i>Transilvania</i>
15	Romulo Cărpinișan,	<i>student Transilvania</i>
16	Artemie Ciubotariu,	<i>student, București</i>
17	Lazăr Cehulcă,	<i>student, Bucovina</i>
18	Dumitru Cordoș,	<i>student, Transilvania</i>
19	Ioan Dersidan,	<i>student, Transilvania</i>
20	Iosif Domșa,	<i>student, Transilvania</i>
21	Cornel Dregheciu,	<i>student Transilvania</i>
22	Andrei Gavru,	<i>antreprenor Transilvania</i>
23	Dumitru Giosan,	<i>student, Bucovina</i>
24	Mihail Horbaniuc,	<i>student, Bucovina</i>
25	Claudiu Isopescu,	<i>student lector și publicist. Bucovina</i>
26	Ion Istrati,	<i>student, Transilvania</i>
27	Gheorghe Iureș,	<i>student, Transilvania</i>
28	Andrei Lazarovici,	<i>student, Transilvania</i>
29	Ioan Metca	<i>student, Transilvania</i>
30	doctor Atanasie Mârza,	<i>avocat, Transilvania</i>
31	Gheorghe Montea,	<i>notar Transilvania</i>
32	Ioachim Obadă,	<i>prof. Bucovina</i>

- 33 Ștefan Oțel, *funcționar bancă*
Transilvania
- 34 Valeriu Pop, *notar* Transilvania
- 35 Vasile Pop, *maistru* Transilvania
- 36 Ioan Râșcă, *candidat avocat* Transilvania
- 37 Cornel Muntean, *student*, Transilvania
- 38 Albert Sanța, *student* Bucovina
- 39 Temistocle Secescu, *student* Bucovina
- 40 Virgil Stan, *student* Transilvania
- 41 Gheorghe Toacă, *maistru* Bucovina
- 42 Ioanichie Creangă, *student*, Transilvania
- 43 Grigore Drăgan, *maistru* București
- 44 Coriolan Feir, *student*, Transilvania
- 45 Mircea Diaconovici, *student dr.*, București
- 46 Eusebiu Gemenariu, *maistru*, București
- 47 Emil Iliminciuc, *maistru*, București
- 48 Anton Iliese, *student*, Bucovina.
- 49 Modest Isopescu, *student* Bucovina
- 50 Iustin Iuga, *student*, Transilvania
- 51 Pantelimon Ioan, *student*, Transilvania
- 52 Ioan Mărginean, *student*, Transilvania
- 53 Mihail Mironovici, *învățător*, București
- 54 Ioan Mega, *student*, Transilvania
- 55 Mihail Maxim, *ofițer activ* Transilvania
- 56 Petre Nastase, *maistru*, București
- 57 Ioan Olariu, *student medicină*,
Transilvania
- 58 Romulus Pinteș, *student drept*, Transilvania
- 59 Candiu Pop, *student*, Transilvania
- 60 Prelipceanu Gabriel, *student*, București
- 61 Nistor Săhlean, *student litere publicist*
București
- 62 Aurel Șerban, *student*, Transilvania
- 63 Victor Stoian, *notar*, Transilvania
- 64 doctor Ioan Teleguț, *medic*, Transilvania
- 65 Alexandru Socaciu, *candidat avoc.*, Transilvania
- 66 Coriolan Tudor, *student*, Transilvania
- 67 Emil Turtureanu, *student drept*, București
- 68 Petru Ugliș, *maistru-director* Banat.
- 69 Victor Vancea, *absolvent școală normală*,
Transilvania

70	doctor Tit Liviu Triff,	<i>avocat</i> , Transilvania
71	Silviu Ungur,	<i>student</i> , Transilvania
72	Gheorghe Vardovici	<i>student</i> , Bucovina

Au aderat

1.	doctor Aurel Breban,	<i>avocat</i> , Transilvania
2.	Emil Cotuțiu,	<i>student</i> , Transilvania
3.	Ioan Haica,	<i>ofiter activ</i> , Transilvania
4.	dr. Dumitru Covary,	<i>avocat</i> , Transilvania
5.	C-tin Piteiu,	<i>maistru</i> , Bucovina
6.	Dumitru Radu,	<i>student filosofie</i> , Banat
7.	Aurel Spătar	<i>student drept</i> , Banat
8.	Vasile Cisteanu,	<i>student</i> , Transilvania
9.	Aron Cotruș,	<i>publicist</i> , Transilvania
10.	Mihai Cosmiuc,	<i>maistru</i> , Bucovina

(*Arh. St. Buc. loc. cit. rola 14, nr.130-135; Arh. Centrale ale St. Roma, fond Președenția Consiliului de Miniștri, fasc. 19.38*).

1917, iunie 19, Cittăducale

În același timp am decis ca din delegațiile care vor fi trimise la Paris, Londra și Washington să facă parte următorii membri ai comitetului:

1. La Paris, domnii: Ioan Câmpean, Claudio Isopescu și Emil Turtureanu;
2. La Londra, domnii: Ioachim Obadă, dr.Tit Liviu Triff și Nistor Sahleanu;
3. La Washington, domnii: Ștefan Bidnei, Ștefan Oțel și dr. Alexandru Socaciu.

(*Arh. St. Buc. Colecția Microfilme Italia, Rola 10/3, c.130-135, Fond Ministero dell Interno. Presidenzenza del Consiglio dei Ministri, fascicola 19.3.8, lb. italiană*).

ANEXA NR. 6

CONTRACTUL SECRET AUSTRO-UCRAINEAN

„În cursul pertractărilor reprezentanții monarhiei austro-ungare au căzut de acord cu acei ai Republicii Populare Ucrainene, că ambele state sunt pătrunse de bine simțita dorință de a trăi în prietenie adevărată și în relațiile cele mai bune.

Această tendință trebuie întărită și aprofundată îndată ce minoritățile reciproce ce se află în ambele state vor primi deplina garanție pentru dezvoltarea lor națională și culturală. Ministerul de externe i. și r. ia cu satisfacție cunoștință că Republica Populară Ucraineană a luat dispozițiuni care garantează cercurilor populației poloneze, germane și evreiești drapturile lor cetățenești, pe de altă parte reprezentanții Republicii Populare Ucrainene, iau cunoștință că guvernul austriac, în sensul intențiilor exprimate în mesaj, cu ocazia suirii pe tron a împăratului Carol, a înțeles să lărgească instituțiunile prezente în acea direcție ca ele să ofere poporului ucrainean în Austria o garanție și mai mare pentru dezvoltarea sa materială și culturală.

În acest sens guvernul austriac ia asupra sa îndatorirea ca să realizeze până la 15 iulie anul curent, un proiect de lege prin care să se despărță teritoriile Galiției de Est, a cărei populațiune este în majoritate ucraineană, de la Galiția de până acum și să le împreune cu Bucovina într-o țară a coroanei.

Datorința guvernului austriac este de a exopera pentru acest proiect, valoarea de lege. Până atunci va avea grijă din răspuțeri, să lucreze pentru realizarea acestui scop. Ambele părți sunt de acord că această convențiune este o parte integrantă a Contractului de pace din Brest și că neîmplinirea vreunei hotărâri a întregului contract din partea uneia sau alteia va avea drept consecință anularea întregii convențiuni”.

ANEXA NR. 7

RAPORTUL FELDMAREȘALULUI PFEFFER CĂTRE CURTEA IMPERIALĂ DIN VIENA ASUPRA PROCLAMĂRII INDEPENDENȚEI STATULUI VEST-UCRAINEAN

Lembreg - Comandamentul General 4, fără, 21/X, ora 8 a.m. tn. 3-km, biroul de presă, Viena- km- 5 -Secția Viena. Cancelaria militară a Majestății Sale - Informare situație. Pe 18-19 octombrie s-a constituit Consiliul Național Ucrainean și a hotărât formarea Galiției de Est San, apoi ținuturile: Strij, Jasl, Sambor, Gorlice până la Carpații de Nord, apoi ținuturile ungare locuite de ruteni - în stat național cu anexare la Austria. Pe 20 octombrie la 9.30 a.m. înaltul reprezentant din partea Poloniei în catedrala romano-catolică, din partea Ucrainei în catedrala greco-catolică, o mare ședință politică. Totul a decurs în mare liniște, fără demonstrații. Un batalion de asistență, care a fost pregătit pe 19 și 20, putea în orice moment să fie retras la primele ore ale amiezii. Nu s-au ivit ieșiri suspecte de conducerea statului. În după amiaza zilei de sâmbătă au avut loc mari procesiuni religioase romano-catolice pentru pace și combaterea gripei spaniole. Și acest eveniment a avut loc fără incidente.

Comandamentul militar Lemberg. Feldmareșal Pfeffer.

ANEXA NR. 8

RAPORTUL DEPUTATULUI NICOLA WASILKO CĂTRE ARHIDUCELE WILHELM AFLAT LA CERNĂUȚI

Lemberg - Comandantul General 4-2-3-19/10, ora 9 a.m.
Arhiducele Wilhelm, conducerea locală Cernăuți - delegatul (deputatul) Wasilko prezintă concluziile ședinței de astăzi: pornind de la punctul privind dreptul de autodeterminare al populației, Consiliul național ucrainean stabilește drept constituțional:

1. Întregul ținut ucrainean austro-ungar și în special Galiția de Est, cu râul de graniță San, inclusiv ținutul Lemke, nord-vestul Bucovinei, cu orașele Cernăuți, Storojineț și Siret, precum și fâșia ucraineană din nord-estul Ungariei, formează un teritoriu rutean unitar.
2. Acest teritoriu național ucrainean se constituie prin aceasta ca stat ucrainean și se vor lua măsuri de pregătire pentru aplicarea acestei decizii.
3. Toate minoritățile naționale de pe acest teritoriu, cum ar fi evreii, vor fi recunoscute ca nație proprie și vor fi invitate să constituie și să trimită reprezentanții lor la Consiliul Național Ucrainean, corespunzător numărului populației respective.
4. Consiliul Național Ucrainean va redacta o constituție a statului astfel întemeiat, în baza votului individual, secret și direct cu o reprezentanță proporțională cu legea unei autonomii național-culturale și legea reprezentării minorităților naționale în guvernare.
5. Consiliul National Ucrainean solicită ca acest teritoriu ucrainean să fie neapărat reprezentat la Congresul Păcii.
6. Actualul minister austro-ungar - conte Burian - va delibera denumirea legală a acestui teritoriu ucrainean (Brakuje slowa). Puterea acestei decizii a fost proclamată de președintele statului ucrainean, Petruszewicz, format din toate teritoriile ucrainene, austriece și ungare.

ANEXA NR. 9

SCRISOAREA ARHIDUCELUI WILHELM CĂTRE MITROPOLITUL SZEPTYCKI

18 martie 1918

Scrisoarea din 18 martie 1918 poartă antetul „Corpul de Cavalerie Arhiducele Wilhelm” și se adresa „Excelenței Sale Mitropolitul conte Szeptycki Andre la Lwow”.

Excelență! Îmi pare foarte rău că nu v-am putut întâlni. De aceea sunt nevoit să vă comunic prin scris multe lucruri, cerându-vă în același timp să le țineți secrete. Este vorba despre faptul că țara va fi împărțită. Bineînțeles, data nu este încă fixată. Majestatea Sa a fost foarte mulțumită de călătoria mea și a binevoit să-mi primească propunerile. Astfel, de exemplu, generalul Fischer este deja numit comandantul jandarmeriei.

Apoi vă fac cunoscut Excelenței Voastre că în această după amiază plec la Odesa. Majestatea Sa m-a însărcinat să comand un grup aici care este alcătuit dintr-un batalion de infanterie (ucraino-austriac) și din Legiunea ucraineană. Sunt foarte fericit. Majestatea sa mi-a oferit această comnadă fără ca eu să fi cerut asta.

Majestatea Sa mi-a arătat o bunăvoință specială prin faptul că mi-a permis să desfășor în Ucraina o activitate nu numai militară ci și politică, lăsându-mi libertatea deplină în aceste privințe. Iată o nouă dovadă de încredere. Sunt convins că voi putea obține cu timpul tot ceea ce doresc ucrainenii. Am o mare speranță în viitor. Sunt fericit că vă pot comunica asta, Excelența Voastră, cu toate că mă doare că nu pot vorbi personal cu Dvs.

Vă rog, Excelență, să-mi dați binecuvântarea. Având încredere deplină în Dumnezeu și în realizarea tuturor dorințelor națiunii, rămân recunoscător Excelenței Voastre.

Al Dvs. devotat,

Wilhelm, căpitan de cavalerie

ANEXA NR. 10

SCRISOAREA ARHIDUCELUI WILHELM CĂTRE MITROPOLITUL SZEPTYCKI

26 aprilie 1918

Alexandrowsk, 26 aprilie 1918. Excelență! Vă mulțumesc din toată inima că mi-ați scris despre ajutorul care trebuie dat populației rutene din Galiția Orientală. Voi face tot posibilul ca această acțiune să reușească, căci mă preocupă mult binele poporului vostru.

Cam acum două săptămâni, eram la Viena, chemat de Majestatea Sa. Acum sunt din nou cu legiunile mele pe malul Niprului (regiunea numită Zaporoje), unde ținuturile sunt admirabile.

Locuitorii sunt ucraineni conștienți de naționalitatea lor, care-și păstrează tradițiile de foști cazaci din „Zaporoje”. Sunt fericit că mă aflu aici, fiindcă sunt multe de făcut. Am legat o prietenie apropiată cu locuitorii și cu „primarul” lor. Se poate lucra foarte bine. Acum sunt ocupat cu organizarea cazacilor liberi.

Vă rog să-mi scuzați, excelență, scrisul urât, mă grăbesc, am foarte multe de făcut.

La Alexandrowsk se găsește un teatru ucrainean bun, care dă reprezentații în fiecare zi, mai ales numai piese naționale. Vă asigur, Excelență, că mă voi ocupa din toate puterile de treburile din Galiția Orientală și Vă rămân profund recunoscător și devotat.

Wilhelm, căpitan de cavalerie

ANEXA NR. 11

MEMORIU ASUPRA COMPLICITĂȚII AUTORITĂȚILOR AUSTRIECE LA LOVITURA DE STAT DATĂ DE PARTIDUL UCRAINEAN LA LWOW

Noiembrie 1918

Imediat după efectuarea loviturii de stat de către partidul ucrainean în Galiția Orientală, în toată țara s-a răspândit vestea că abuzul acesta de forță a fost pregătit în complicitate cu comandantul șef al armatei austriece. De altfel, ucrainenii nu neagă acest lucru. Din contra, ei au anunțat că guvernul de la Viena le-a cedat puterea în partea orientală a țării.

De aceea, nu a fost ușor să înțelegem toate legăturile dintre autoritățile austriece și șefii partidului ucrainean, datorită secretului care învăluia aceste afaceri complexe și haosului care se produsese în teritoriul Austriei. Acum însă, din întâmplare, ne-au căzut în mâini documente importante.

Printre aceste hârtii care se găsesc în siguranță departe de câmpul de luptă, sunt câteva care explică clar, raporturile de complicitate între autoritățile militare austriece și legiunea ucraineană, a cărui ilustru comandant a fost arhiducele Wilhelm. Și în plus, că au fost făcute pregătiri pentru a-i asigura arhiducelui un rol în lovitura de stat.

Iată care sunt faptele certificate de aceste documente:

- a) Arhiducele Wilhelm a fost numit comandant al Legiunii ucrainene, care legiune, cu toate formațiunile de rezervă, va purta din acel moment numele oficial de „Grupul căpitanului de cavalerie arhiducele Wilhelm”. Acesta trebuia să fie nucleul armatei noului stat rutean.
- b) Mobilizarea legiunii ucrainene.
- c) Grupul arhiducelui Wilhelm a fost scos de sub comanda Armatei a 4-a și subordonat celei mai importante forțe militare din Galiția Orientală: Comandamentul din Lwow.
- d) Apoi, grupul arhiducelui a fost transferat din Bucovina la Czartkow (Tschartkoff) în Galiția Orientală, iar Legiunea ucraineană la Leopold.

Ad.A). Comandamentul Legiunii Ucrainene care se găsea în toamna lui 1918 la Cernăuți, cere, printr-o telegramă dată în 13 octombrie 1918, nr. 1310/4, generalului comandant al Armatei a 4-a, din Leopold, să-i permită să folosească titlul oficial „Grupul de cavalerie arhiduce Wilhelm”. În mod sigur, comandantul Legiunii s-a înțeles asupra acestei chestiuni cu arhiducele. Drept răspuns, generalul comandant al Armatei a 4-a (în 14 octombrie 1918, nr.32948/7) permite ca întreaga legiune (detașamentele de front, compania cadetilor și cea a recruților) să poarte acest nume.

În felul acesta, primul pas în întemeierea armatei Statului Ucrainean Occidental a fost făcut. Această armată era alcătuită din voluntari favorizați în special de politica ucrainofilă din Austria. Arhiducele Wilhelm a fost ales șef al acestei armate și a fost desemnat să domnească într-o zi, în acest stat.

Ad.B). Grupul arhiducelui continuă pentru moment să păzească granița Bucovinei. Răspunzând ordinului primit de la generalul comandant al Armatei a 4-a (nr. 52948) se întocmește un raport detaliat despre numărul de combatanți din Legiunea ucraineană. Din acest raport rezultă că Legiunea ucraineană, cu excepția detașamentelor de recruți, putea fi folosită pe câmpul de luptă.

Comandantul șef al întregii forțe armate și generalul comandant al Armatei a 4-a încep să se intereseze despre starea Legiunii. Astfel comandantul Armatei a 4-a face cunoscut comandantului șef alcătuirea Legiunii ucrainene printr-un raport din 19 octombrie 1918, nr.53501/1:

- a).numărul de persoane, grup de front: 24 ofițeri, 960 soldați.
grup de instrucție:20ofițeri, 640 soldați.
grup de recruți: 26 ofițeri, 522 soldați
din care 11 ofițeri și 176 soldați prizonieri de război, care sunt pe moment în permisie.
- b). pregătiți de luptă: grup de front: 19 ofițeri, 663 soldați.
grup de antren.: 18 ofițeri, 581 soldați.

Printr-un ordin trimis de comandantul șef tuturor forțelor armate (Nr.148433) generalul comandant al Armatei a 4-a informează în amănunt despre echipament, aprovizionare și serviciul medical al legiunii. El adaugă că se poate folosi Legiunea și la paza frontierei și la luptă.

Printr-un ordin al comandantului Armatei a 4-a, Legiunea primea solda de război (ordinele din 12.X.1918, nr. 52948/2 și din 15.X.1918, nr. 52948/8).

Aceste ordine care trebuie puse în legătură cu evenimentele care aveau să se petreacă, dovedesc că se pregătea deja de atunci Legiunea pentru a îndeplini o anumită misiune, despre care încă nu se știa nimic.

Ad.C). În 22 octombrie 1918, comandantul șef al forțelor armate din Austria (prin ordinul nr.148668) scoate Legiunea din subordinea Armatei a 4-a, pentru a subordona comandamentului militar din Leopold. Acest ordin a fost dat în deplin acord cu Ministerul de Război.

Suntem frapați de faptul că un corp militar care a fost în ultimul timp pregătit pentru luptă este subordonat unui comandament militar ale cărui sarcini sunt pur administrative și care nu are nimic în comun cu operațiile de război.

În felul acesta, comandamentul militar din Lwow putea să dispună de Legiunea ucraineană pe teritoriul Galiției Orientale, spre a o folosi într-o misiune specială. Evenimentele care au urmat nu mai lasă nici o îndoială asupra naturii acestei misiuni. Să reținem că comandantul militar din Lwow era locotenent-mareșalul Pfeffer, care din primele zile ale lunii noiembrie 1918, „s-a așezat” drept aliat fidel al partidului ucrainean.

Mare parte a Legiunii ucrainene, cu excepția Grupului arhiducelui Wilhelm trebuia să opereze pe 20 octombrie, pentru moment la Radowce, lucru confirmat printr-un ordin telegrafic al comandantului șef al forțelor austriece, pe 22 octombrie 1918 (nr. 53501/1). Acesta se referă la un ordin al comandantului șef (nr.148724) pe care nu l-am putut găsi (a se vedea apendicele 29 nr. 5852/1 din 19.XI.1918). S-a găsit doar o mențiune în protocolul statului major al comandamentului. Se poate presupune, după conținutul acestei depeșe și după mențiune în jurnalul Armatei a 4-a, 5 și 4 G.K. din 23.X.1918, că comandantul șef a ordonat înlocuirea Legiunii din serviciul său de frontieră cu alte trupe și concentrarea ei la Radowce. Fără îndoială că aceste ordine nu erau bazate pe motive militare, căci comandantul Armatei a 4-a nu-i poate înțelege rostul. El îl roagă pe comandantul șef de două ori să-i explice intențiile sale și să-l informeze asupra scopului transferului Legiunii pentru ca aceasta să fie în stare să execute bine aceste ordine.

Ad.D.) Comandantul Armatei a 4-a, de acord cu comandantul militar din Lwow, a dispus pe 23 octombrie 1918 (nr. 53699) ceea ce urmează:

- 1). întregul grup al arhiducelui Wilhelm trebuie să fie gata să se pună în mișcare.
- 2). trebuie să plece imediat la Tschortkoff unde se va ocupa de serviciul de frontieră. Acest ordin conține și niște dispoziții altor detașamente militare înlocuite de Legiunea ucraineană, detașamente care trebuiau să înlocuiască Legiunea ucraineană în Bucovina. Pe 24.X.1918, comandantul șef al armatei dă ordinul nr.148750 să se transfere compania de întărire a Legiunii ucrainene la Lwow (mențiune ce se găsește în protocolul statului major și în jurnalul Armatei a 4-a din 24.X.1918).

Memoriul Radei ucrainene, deja bine cunoscut și publicat în presa poloneză („Pobudka”, nr.9 din 14 noiembrie 1918) care propune guvernului austriac să transfere în Galiția Orientală regimentele rutene, face o copie a acestor documente militare austriece.

Este curios că acest memoriu a fost găsit la abatele Vladimir Hanyckij la Rudno. Acest preot servea între 1903 și 1919 drept intermediar între Comitetul național ucrainean și Ostmarkverein prusac. Aceste legături au fost revelate de redactorul François Krzysiak și sunt relatate și în nr.111 (3 ianuarie 1914) din „Rzeczpospolita”. În noaptea dintre 31 octombrie și 1 noiembrie 1918, lovitura de stat a fost executată de Rada ucraineană.

Locotenentul mareșal Pfeffer, comandant militar la Lwow s-a purtat în așa fel încât a „plăcut” Radei. Nu s-au povestit încă toate faptele meritorii pe care le-a făcut acest general pentru cauza ucraineană. Totuși a fost dovedit că el s-a pus la dispoziția Radei (Consiliu) și că a avut funcții importante în acest consiliu ucrăinean. În plus, pe 3 noiembrie 1918, i-a adunat pe toți ofițerii austrieci și le-a cerut să-i urmeze exemplul făcând afirmația că aceasta este voința împăratului Carol. (A se compara raportul directorului poliției din Leopold din 24.XII.1918, nr. 193 și articolul lui „Kuryer Lwowski” din 7.XI.1918, nr.514 cu titlul „Aliatul”). Ar fi util să adăugăm că locotenentul mareșal Pfeffer avea ca sarcină specială să informeze curtea și comandantul șef despre afacerile rutene, cu toate că aceste lucruri l-ar fi privit mai degrabă pe guvernatorul regiunii, contele Huyn.

Acesta din urmă trebuie, în același timp, să merite încrederea curții, în calitatea sa de general și aristocrat austriac

(a se vedea raportul generalului Pfeffer adresat cancelariei militare a împăratului Carol, pe 20 octombrie 1918, nr.15898 despre hotărârea „Radei” ucrainene votată pe 27 octombrie 1918 și despre ceea ce s-a petrecut în zilele următoare la Lwow. Generalul Pfeffer a rămas la Lwow sub guvernul ucrainean până la 16.XI.1918. În acea zi, după cum mărturisește protocolul adresat Cracoviei, pe 22.XI.1918, pleacă din Leopold, fiindcă i se părea imposibil să mai rămână, datorită faptului că pe 18.XI.1918, șeful cartierului general arhiducele Wilhelm sosea la Leopold.

Arhiducele Wilhelm, apărătorul cauzei rutene la curtea Vienei, care trebuia să ocupe într-o bună zi tonul ucrainean, acționează în această afacere, așa după cum se vede din ordinul său emis în calitate de comandant al Grupului - pe 1 noiembrie 1918, compania huțulă căreia îi ordonă să plece la Rarancea pentru a aștepta aici ordinele sale ulterioare.

Se poate desprinde cu ușurință atitudinea acestui tânăr, din cele două scrisori pe care le-a adresat mitropolitului ruten, contele Szeptycki (Cheptzcki), pe 28 martie 1918 și pe 26 aprilie 1918. Aceste scrisori ale căror originale se găsesc la ap.25 și 26, merită să fie citite. Ele prezintă un comentariu excelent al evenimentelor recente și relevă intriga țesută de dinastia habsburgilor cu șefii partidului ucrainean.

În aceste două scrisori se vede credința naivă că soarta ucrainenilor se va hotărâ în funcție de dorințele și visele personale ale arhiducelui și apoi încrederea că prințului îi va reveni în mod obligatoriu rolul principal. Remarcați de asemenea, că se subliniază consimțământul împăratului Carol, șeful dinastiei habsburgilor care aderă la aceste proiecte. În sfârșit, observați că aceste proiecte politice îl aseamănă pe ilustrul corespondent cu arhiepiscopul Szeptycki.

Sigur că rolul important al prințului Wilhelm în afacerile rutene a fost recunoscut și de alți oameni politici, nu numai de arhiepiscopul ruten din Lwow. A se vedea în acest sens sinteza hotărârilor adunării constituante ucrainene, făcută de comandantul Armatei a 4-a.

Autoritățile militare austrice erau foarte serviabile în privința oamenilor politici ruteni, nu numai în ce privește politica, ci le făcea servicii și de natură privată. Într-o telegramă (din 6 oct. 1918 nr. 53596), generalul comandant al Armatei a 4-a prezintă comandantului șef al forțelor austriece, rezultatul

intervențiilor sale în privința unei calește pe care șeful statului major general (nr. 13281/4) o puse la dispoziția contelui Wassilco (apendice 1, deputat la Camera din Viena).

După lovitura de stat din 1 noiembrie 1918 executată de partidul ucrainean, autoritățile militare austriece se grăbesc să servească „Rada” și să sprijine noua putere. Iată dovezile:

1) O depeșă a Ministerului de Război din Viena, 2.nov.1918, nr.109194 a 4 XII, adresată generalului comandant al Armatei a 4-a și comandantului serviciului de ariergardă Vladimir Wolynski, prin care el ordonă transportarea imediată a oricărui material militar care se găsește sub ordinele sale în Galiția Orientală, în funcție de dispozițiile „Radei” ucrainene și ungurești.

2) O telegramă a șefului de serviciu a telegrafelor militare (din 4.XI. 1918, nr.64675) adresată „Radei” ucrainene despre întreținerea serviciului poștal de război.

3) o depeșă a șefului căilor ferate militare din 5.XI.1918, nr. 28870 (apendice 23) directorului transportului de război nr.5 la Leopold, pentru a-i ordona să se pună la dispoziția „Radei” ucrainene și să o servească bine.

Dacă remarcăm nu numai conținutul acestor documente, ci și data lor, se va vedea că interesul viu pe care autoritățile militare austriece îl aveau pentru afacerile (treburile de stat) rutene, crește de atunci pentru Adunarea Constituantă Ucraineană.

Se crează în Galiția Orientală o situație militară care să poată asigura reușita loviturii de stat pregătită.

ANEXA NR. 12

ORGANIZAREA LEGIUNII UCRAINESE ȘI PLANUL EI DE OPERAȚIE

1.

Generalkommando Lemberg — S. Czernowitz 5024 — 68 — 13 — 7 — Da mit prä. No. 13512 (Generalstab des Militärkommandos Lemberg getroffene Mitteilung der Grenzsicherungsabschnitte durch 52948/2 des 4. Generalkommandos außer Kraft gesetzt wurde, um Verwechslungen mit dem Legionskommando und eventuellen Missverständnissen vorzubeugen, wird gebeten, die bisherige Bezeichnung des Kommandos als Gruppe Rittmeisters Erzherzog

Wilhelm beibehalten zu dürfen und diese Bezeichnung für den dienstlichen Verkehr festlegen zu wollen. — Kommando der ukrainischen Legion, Operations-No. 1310/4.

2.

K. u. k. 4. Generalkommando.
Feldpost 354.

No. 52948/7.

Inhalt.

Umbenennung der ukr. Legion in „Gruppe Rittm. Erz. Wilhelm“.

- 2) I. R. 203,
2. Ukr. Legion,
- 3) Mst. Et. Baon IV/13,
- 4) Etapp. Gr. Kdo Vladimir Wol. 187. Lstmbgd.

1—5.

Die aus ukrainischen Legionen bestehende — aus Front-Ausbildungsgruppe u. Ersatzkomp. bestehende Gruppe — hat von nun an, um Verwechslungen vorzubeugen, die Bezeichnung „Gruppe Rittm. Erzherzog Wilhelm“ zu führen.

Gicht an I. R. 103 — ukr. Legion Lst. Et. Bat. IV/13 und zur Kenntnis an 187. Lst. Inf. Brig. u. Etapp. Gr. Komdo Vladimir Wol.

3.

K. u. k. Grenzsicherungs-Abschnittskommando Bukowina N. Oo. N. 1510/1.

An das k. u. k. Generalkommando

Lemberg.

Hauptfeldpost 444/III am 15./X. 1918.

Au. No. 52948 wird bezüglich der materiellen Verfassung der unterstehenden Truppen und Formationen gemeldet:

1. Baon der U. Legion :

- a) Mit Rücksicht auf Grenzsicherungsaufgaben :
1. Stand an Pferden : Komplet.
  2. Stand an Fuhrwerken : (12) Fuhrwerke unbrauchbar, werden gleichzeitig angefordert, der Rest der Fuhrwerke reparaturbedürftig ; hierzu erforderlich : 10 vordere Räder, 10 hintere Räder, 10 Achsenkapsel, 12 Achsenbüchsen, 9 Achsen, 8 Reifen. 350 Räderschrauben, 1 Bund Quadrateisen, 1 Bund Rundeisen.
  3. Fahrküchen : Kochkisten : 6 Fahrküchen vorhanden. Reparaturbedürftig. Mit Rücksicht darauf, daß die im Grenzschutzdienst stehenden Komp. aufgestellt sind und die Fahrküchen derzeit nicht benötigen, werden dieselben zurückgezogen und einer gründlichen Re-

„Gruppe Rtm. Erz Wilhelm — ukr. Legion, Infanterieregiment 203 — exclusive II. Baon, ferner Landsturm-Etappen-Baon IV/13 — denn die im Grenzschutzdienste stehende Gendarmerie und Finanzwache treten in Kriegsgebühren.“

5.

Lemberg 4. Generalkommando 166 19/10 9.20 VII — Armees Oberkommando (Operations-Abteilung) Gruppe r.

Im Nachhange zu herstelligem Nr. 53501 wird der genaue Stand der ukrainischen Legion gemeldet.

a) Verpflegszustand — Frontruppe 24/960 — Ausbildungsgruppe : 20/540 — Ersatzkompanie — 26/562, hiervon 11/176 Heimkehrer derzeit beurlaubt.

b) Kampfstand — Frontruppe : 19/663 — Ausbildungsgruppe 18/581.

4. Generalkommando No. 53501/1.

6.

Lemberg Generalkommando 4 — 190 — 21/10 6 vm. — Armees-Oberkommando (Operations-Abteilung) Gruppe r.

Bei der Überprüfung der Stände wurden keine wesentlichen Unterschiede gegenüber der vom Gruppenkommando Erzherzog Wilhelm gemeldeten Ständen gefunden. Die mit herstelligem No. 53501/1 gemeldeten Stände sind daher richtig, genaue Gliederung folgt schriftlich.

4. Generalkommando Nr. 53501/2.

7.

K. k. 4. Generalkommando.

S. Lemberg Generalkommando 4 — 193 — 21/10 — 6.39 vm. Dringend — Armeesoberkommando (Operationsabteilung). — Zur Armeesoberkommando Operations No. 148.483 wird über die materielle Situation der unterstellten Truppen gemeldet :

a) 187 Landsturm-Infanterie Brigade (Bessarabien) eigener Schlagfertigkeitbericht wurde unter herstelligen No. 52.627 vorgelegt. Von den mit Beilage zum genannten No. gemeldeten Erfordernis wurden bereits zugewiesen und ist das Abrollen gemeldet von loco Stahlhelmen 137 Stück mm. 95, Karabiner 169 Stück mm. 12 rep. Pistolen Taschen — 8 St. kompl. 9 cm. mm. 14 m. w. 8-St. f. 9 cm. m. w. kompl. Requisitionenverschläge — 6 St. P. 1 cm. m. 14. mm. w. Richtscheiter — 6 St. f. f. St. m. 14 Schutzkappen und 24 St. f. 9 cm. m. w. Traggurt n. 1 kompl. Kroquiertasche. 2 St. Schwimmsäcke — 2300 St. Gasmasken, 904 St. Bereitschaftsbüchsen — 1174 St. Verwahrungsbüchsen und 2 St. i. s. s. für Landsturm-Infanterie Bataillon 42 und 75 werden in der monatlichen Anforderung stets zugewiesen) wurden noch nicht zugewiesen.

paratur unterzogen werden. Für die Versorgung aller im Grenzschutzdienst stehenden Teile werden 24 Kochkisten benötigt. Um wenigstens den dringenden Bedarf zu decken, wurde die Fassung von 15 Kochkisten beim Monturmagazin in Sniatyn-Zalucze bereits veranlaßt. Um Anweisung der restlichen Kochkisten wird gebeten.

4. Bäckerei und Schlächterei: keine.

5. Sonstiger Bedarf.

I. Beschirrmungs- und Hufbeschlagsmaterial:

20 St. Sielen-Geschirre, 100 Zugstränge, 10 St. Wiederhaltkette, 80 St. Anbindungsstricke, 12 St. Gurtenhalter, 6 St. Leitselle, 20 St. Pferddecken, 40 St. Kardatschen, 40 St. Striegel, 40 St. Futterbeutel, 30 St. Wagenplachen, 10 St. Plachenbogen, 4000 St. Hufnägel No. 3, 2000 St. Hufnägel No. 4, 200 St. Hufeisen No. 1, 200 St. Hufeisen No. 2, 50 St. Hufeisen No. 3, 2 St. Hufaspeln, 100 kg. Blättersteinfett, 300 kg. Schmiedkohle.

Baumaterial. Zur Instandsetzung von Ubikationen, Stallungen, Magazinen werden benötigt: 500 St. Bretter, 100 kg. Nägel, 20 Rollen Dachpappe, 30 St. Fensterscheiben.

b) Mit Rücksicht auf eine mobile Verwendung. Das Baon ist in allen Teilen mobil verwendbar. Hierzu der unter I. P. 2 und P. 5 (Beschirrmungs- und Hufbeschlagsmaterial) gemeldete Bedarf. Außerdem an Telephonmaterial benötigt: 18 St. Doppel-dura-Elemente und 50 km Telephondraht.

II. Ausbildungsgruppe der U. Legion:

Von diesem ist bloß die 45. Marschkomp. (Komp. Lt. Kupoczynski) einreihungsfähig und daher nur diese sowohl für den Grenzschutzdienst, als auch mobil verwendbar. Diese Komp. ist für beide Zwecke verwendbar.

III. Ersatz-Komp. der U. Legion:

Dieselbe besteht zum Teil aus Frontdienst (untauglichen), zum Teil aus Heimkehrern, die derzeit noch beurlaubt sind.

Die Ersatz-Komp. kommt daher weder für den Grenzschutzdienst, noch für eine mobile Verwendung in Betracht.

Erzherzog Wilhelm, Rittm. m. p.

4.

K. u. k. 4. Generalkommando.

Feldpost 354 — am /10 1918.

Inhalt: Beitrag zu Nr. 52948/8 Verottagung.

Ustep I.

referatu znalczionego w aktach 4. Gen.-Komendy — przez Komendy Brygady Lwowskiej (referat z dnia 15/10 1918.).

b) Infanterie Regiment 203 und ukrainische Legion (Bukowina) Verpflegungsrüstung: der größte Teil der Anforderung wurde durch das Militär Kommando realisiert bzw. wird noch zugewiesen. Für die ukrainische Legion werden noch 24 Kochkisten benötigt. Wegen Bäckerei, Schlachtviehdepot und Verpflegung Fassungsstelle wurde mit hierstelligem l. No. 814497 bereits Antrag gestellt. Montur und Mannesausrüstung; ebenfalls durch Militärkommando teilweise zugewiesen. Nach beendeten Fassungen wird eventuell noch nötiger dringender Bedarf gemeldet werden. Sanitätsausrüstung: die sanitäre Feldausrüstung des Infanterie Regiment 203 wurde vom Militär Kommando Lemberg beim Kriegsministerium telegraphisch angesprochen, falls dieselbe nicht zugewiesen werden oder rechtzeitig eintreffen sollte, wird sie vom 4. Generalkommando aus der Sanitäts-Feldpost zugewiesen. — ebenso die Anforderungen der ukrainischen Legion. Technische Materialien, Werkzeuge und technische Ausrüstungsgegenstände für Infanterie Regiment 203 werden vom Militärkommando Lemberg zugeschoben, nicht vorhandene Gegenstände wurden vom Militärkommando beim Kriegsministerium angefordert. Train: das für die Gruppe Erzherzog Wilhelm erforderliche Trainmaterial, Hufbeschlagmaterial sowie Konservierungsmittel und Schmiedekohle wurden unter einem beim Militärkommando Lemberg angesprochen und wird selbst zugewiesen werden. Beitrag zu No. 52948/10.

c) Last-Bataillon IV/13 (Dreiländerecke). — Schriftliche Meldung des Bataillons bisher noch nicht eingelangt. Verzögerung ist durch die mangelhafte Verbindungen in der Dreiländerecke sowie die im Zuge befindliche Umgruppierung begründet. Bei der Inspizierung durch den General-Kommandanten wurde konstatiert, daß die materielle Ausrüstung des Bataillons für die von diesem zu lösende Aufgabe vollkommen unzulänglich ist. Das Bataillon hat keine Maschinen-Gewehr-Abteilung, keinen technischen Zug, kein Telefon, einen unzulänglichen Train und dergl. Die Vorlage der vorstehenden Meldung an das Armeekorps-Oberkommando verzögerte sich infolge mehrtägiger an Ort und Stelle vorgenommener Orientierung über die diesbezüglichen Verhältnisse durch den Generalkommandanten. Als Gesamteindruck dieser Besichtigung kann gemeldet werden, daß Infanterie-Regiment 203 und die ukrainische Legion sowohl für den Grenzschutzdienst als auch für eine mobile Verwendung geeignet, das Landsturm-Etappen-Bataillon IV/13 hingegen selbst, für den Grenzschutzdienst ungeeignet ist, wie dies mit hierstelligem Nr. 5187/22 bereits gemeldet wurde.

4. Generalkommando Nr. 52948/10.

8.

4. Generalkommando.

S. S. Armeeoberkommando 14653 22/10 10 — vrn. sehr dringend. — Ukrainische Legion und Bataillon II/203 sind in Einvernehmen zwischen 4. Generalkommando und Militärkommando Lemberg ehestens zu wechseln — Kriegsministerium ist in Kenntnis — geht an 4. Generalkommando Militärkommando Lemberg, Kriegsministerium, 5. Abteilung.

Armeeoberkommando, Chef des Generalstabes
Operations Nr. 148668.

9.

SS. Lemberg, 4. Generalkommando 204 22/10 4 hn Armeeoberkommando, Operations-Abteilung sehr dringend — Ad Armeeoberkommando, Chef des Generalstabes, Operations Nr. 14824. kaiserliche Hoheit Erzherzog Wilhelm kommandiert die ganze ukrainische Formation die aus dem Gruppenkommando, Legions-Bataillon Ausbildungs-Gruppe und Ersatzkompagnie besteht.

Das Legions-Bataillon steht im Grenzsicherungsdienste beiderseits des Pruth, der Gruppen-Kommandant ist Abschnitts-Kommandant mit dem Sitze in Czernowitz. Um in den Intentionen des Armeeoberkommandos handeln zu können, wird gebeten, bekannt geben zu wollen, was in dem genannten Armee-Oberkommando-Befehl unter Legionskommando zu verstehen ist — bezw. ob die ganze Gruppe des Erzherzogs Wilhelm aus der Front zu ziehen und nach Radautz zu verlegen ist. In diesem Falle beabsichtigt das Generalkommando das als Reserve bestimmte Bataillon III/203 an Stelle des ukrainischen Legions-Bataillons einzusetzen und Ersteres als Reserve in Radautz zu konzentrieren. Die Verlegung des Gruppenkommandos Rittmeisters Erzherzog Wilhelm allein, nach Radautz ist nicht tunlich, weil sonst das Abschnittskommando ganz ausserhalb seines Sicherungsabschnittes disloziert wäre.

Schließlich wird gebeten das Generalkommando über den Zweck der beabsichtigten Verlegung orientieren zu wollen um sinngemäß handeln zu können.

4. Generalkommando Nr. 53502/I.

10.

K. u. K. Generalkommando, Feldpost 358 — am 23/X. 1018 No. 53699 — Inhalt — Wechsel zwischen ukr. Legion- und II/203 — und zwischen S. W./2 und Landsturm-Etappen-Bataillon IV/13:

1—3. Infanterie-Regiment 203 — Gruppe Rittmeister Erzherzog Wilhelm. Bataillon II/203 (Czortków Telegramm) Hughes.

4—5. Etappen-Gruppen-Kommando Wladimir Wolynski, Landsturm-Etappen-Bataillon IV/12 — 4 Hughes. 5: Hughes — Gruppe Erzherzog Wilhelm.

6. Militär-Kommando Lemberg — schriftlich.

7. A. O. K. (operative Abteilung) Nr. 218 — 23./X. — 6 Uhr Nachmittag, Hughes.

1—3.

Auf A. O. K. op. Nr. 148668 sind ukr. Legion und Baon II/203 ehestens zwischen Mil. Kommando und Gen.-Kmdo zu tauschen. Hiezu wird in Einvernehmen mit Mil. Kmdo Lemberg verfügt:

1. Ganze Gruppe Rtm. Erz. Wilhelm nimmt sofort Marschbereitschaft an. Transport Daten (Marschbereitschaftstag, Einwaggonierungsstation, Transportstände, Waggon-Bedarf) umgehend an Gen. Kmdo drahten.

2. Grup.-Kmdo, 4. Komp. M. G. Zug, I. R. 14—16 und 47 Makomp., haben so rasch als tunlich nach Czortkôw abzugehen und die in Grenzsicherungsdienst stehenden drei Komp. Baon II/203 abzulösen.

3) Baon II/203 ist sofort mit allen Teilen marschbereit zu stellen und meldet Transportdaten umgehend dem Gen.-Kmdo.

Das Baon entsendet nach erlangter Marschbereitschaft, ohne das Eintreffen der ukrainischen Legion abzuwarten, die in Reserve stehende Komp. und M.G.-Komp. in die Dreiländergruppe, welche die im Grenzsicherungsdienste stehenden Teile des L.-S. Et. Baon IV/13 abzulösen haben. Nach Ablösung der ukr. Legion sind sofort die restlichen drei Komp. III/4 nachstehenden, damit Baon IV/13 frei wird.

4. Der jetzt von der ukr. Legion besetzte Grenzabschnitt ist durch Baon S. W. 2 zu übernehmen, welches aus Wolhynien zugeführt wird und angewiesen ist, ehestens mit Baons-Kmdo einer Front und M. G.-Komp. nach Czernowitz abzugehen. Rast folgt so bald als möglich. Landst.-Et.-Baon IV/13 gelangt dann nach Wolhynien.

5) Details der Ablösung im Abschnitt Czernowitz und Dreiländerecke vom 1. B. III/203 vorübergehend bel.

Geht an Gruppe Rtm. Wilhelm, welche diesen Befehl auch an I. R. 203 weiterzuleiten hat, Baon II/203 ist angewiesen, Empfang ist vom Grup.-Kmdo Erz. Wilhelm, I. R. 203 und II/203 telegraphisch zu bestätigen.

4.

Auf Op. No. 148762 hat Baon S. W./2 sofort an Stelle des Ldst. Et. Baons 18/13 in die Bukowina abzugehen; das Baon IV/13 steht dann das Et. Gr. Kmdo zur Verfügung.

Ad 4. Baon S. W./2 und Lst. Wt. Baon 18/13 sind sofort

marschbereit zu stellen und melden Transportdaten: (Marschbereitschaftstag, Einwaggonierungsstation, Transportstände, Waggonbedarf) telegraphisch dem Gen.-Kmdo. Das Baon S. W./2 übernimmt den derzeit von der ukr. Legion besetzten Grenzabschnitt zwischen Dniester und Sereth und entsendet ehestens das Baons-Kmdo eine Front und M. G. Komp. nach Czernowitz um die im Grenzschutzdienste stehenden Teile frei zu machen. Rest hat möglichst rasch zu folgen.

Details der Ablösung im Abschnitt Czernowitz und Dreiländerecke regelt das Rgts-Kmdo I. R. 203 in Radautz als Grenzschutz-Kmdo und stellt auch nötige Aushilfe (1 Komp. für Abschnitt Czernowitz und event. noch nach Dreiländerecke) vom I. R. 2 III/203 vorübergehend bei.

5

Das Baon IV/13 wird durch das jetzt bei Czorkow im Grenzsicherungsdienste stehende Baon II/203 abgelöst und ist Letzteres angewiesen eine Front und die M. G. Komp. ehestens in die Dreiländerecke zu entsenden und die im unmittelbaren Grenzschutzdienste stehenden Teile vom IV/13 abzulösen – den Rest sobald als möglich folgen zu lassen. Details der Ablösung in Abschnitt Czernowitz und Dreiländerecke regelt das Rgt-Kmdo I. R. 203 in Radautz als Grenzschutz-Kmdo und stellt auch nötige Aushilfe (1 Komp.) für Abschnitt Czernowitz und event. auch Dreiländerecke vom I. R. III/203 vorübergehend bei.

Baon IV/13 gelangt nach erfolgter Ablösung durch II/203 nach Wladimir Wolhynski wo es dem Et.-Gr.-Kmdo untersteht.

4.

Geht in verschiedener Fassung an Et.-Gr.-Kmdo Wladimir und Lst.-Et.-Baon IV/13 an Letzteres durch Gr. Rittm. Erz. Wilhelm welche diesen Befehl sofort weiterzuleiten hat. Empfang ist vom Et.-Gr.-Kmdo und Baon IV/13 telegraphisch zu bestätigen.

6.

In der Einlage werden die in Verfolg des A.-G.-K. Nr. 149668 bezüglich des Wechsel der ukr. Legion mit Baon II/203 von hier aus erg. Befehle in Abschrift zur gefl. Kenntnisnahme diensthöfflich übersendet.

7

Auf A.-O.-K. op. 148764 – Lst.-Et.-Baon IV/13 wird durch Baon S. W. 2 ersetzt, welches den bisher von ukr. Legion besetzten Abschnitt zwischen Dniester und Sereth übernimmt – in die Dreiländerecke gelangt das Baon IV/203. – 4. General-Kmdo Nr. 53699.

11.

4. General-Kommando.

SS. A.-O.-K. 14697 — 22./10. 8.30 vrn.

Auf Nr. 51872/22 Ldst.-Etappen-Bataillon 17/13 ist ehestens durch ein süd-westl. Bataillon des Etappen-Gruppen-Kommandos Wladimir Wolynski abzulösen. Nr. des s.-w. Bataillons melden das abgelöste ist. Etappen-Bataillon steht dem Etappen-Gruppen-Kommando zur Verfügung.

Armee-Oberkommando, Operations-Nr. 148764.

12.

Depesza arc. Wilhelma Habsburga znaleziona u oficera ruskiego (ukrainskiego) wziętego do niewoli przez wojska polskie w listopadzie 1918 r./Odpis.

Gruppe Rittmeister Erzherzog Wilhelm, dringend.

No. 238. An Kommando der Huzulenkompagnie in Czahor.

Absendungsort: Hauptfeldpost 44/111 — Zeit am 1 November 1918 um 2 Uhr Nachm. Die Huzulenkompagnie hat heute den 1. November noch nach Raranca abzumarschieren über den Weg Czahor Ostritze — Raranca. — In Raranca quartiert sie ein und meldet Eintreffen dem Gruppenkommando — Erzherzog Wilhelm Rtm.

13.

tm. 2. 4. General Kommando — Lemberg — Etappengruppen Kommando Wladimir Wolinski.

Kriegsministerium Wien — 6633 — 2/XI.

Im Bereich des Etappengruppenkommandos Wladimir Wolinski befindliche Heeresvorräte aller Art sogleich nach Weisung öst.-ung. Nationalrates in Lemberg nach Ostgalizien abschieben und für Truppen des Generalkommandos verwenden. — Geht an 4. Generalkommando und Etappengruppenkommando Wladimir. — Kriegsministerium 12. Abt. No. 109194.

14.

Ukrainischer Nationalrat Lemberg.

Armeeoberkommando Zentrale 503/503 — 4/XI. 8:35

Armeeoberkommando glaubt Aufmerksamkeit P. T. National rates auf eminentes Interesse sowohl der Frontruppen als Bevölkerung an Weiterbestand Feldpostbetriebs denken zu müssen Armee oberkommando trachtet Feldpost Zu- und Abschub lediglich auf Briefpost beschränkt aufrecht zu halten und bittet um tündliche

Unterstützung seitens P. T. Nationalrates wegen unbehinderter Beförderung Feldpost auf allen Bahnlinien dortigen Gebietes — Stop. Ergeht an alle Nationalräte und an ungarische Regierung.

A. O. K. Chef Feldtelegraphenwesens. Tel. No. 64575.

15.

bbs. Lemberg für f. t. l. 5 Lemberg.

Armee Oberkommando Zentrale 10253 5 10 40 m.

Auf f. t. l. 5 Chef Nr. 300 f. t. l. 5 zum Zwecke der einheitlichen Leitung der Militärtransporte ist bei der Ztl. ein Verkehrskomitee Bildung bei der alle Nationalräte vertreten sein werden: dieses dürfte in nächster Zeit versammelt sein — dann wird auch die Tätigkeit der Militärbahnbehörden wieder in geregelte Bahnen kommen — hat unter allen Umständen als solche in Lemberg zu verbleiben mit ukrainischem Nationalrate in Fühlung treten und gute Dienste anbieten Vertreter zur ltl. 5 anfordern um weiteres Funktionieren zu ermöglichen Einfluß auf Eisenbahnverkehr durch stete Fühlungnahme mit vollgesinnten Bahnbehörden möglichst erhalten. ltl 6. und elk Bucowina mit Kurier abs. Schrift dieses Befehles als auch für dieses bindend zustellen. Möglichst häufige und konkrete Situationsmeldungen über Eisenbahnverkehr soweit deutsche Leitung benützlich erstrecken.

Armee Oberkommando Chef des Few. op. No. 26870.

ANEXA NR. 13

TABEL NOMINAL

CU SOLDAȚII ȘI OFIȚERII ROMÂNI BUCOVINENI CARE AU FĂCUT PARTE DIN LEGIUNEA ROMÂNĂ DIN ITALIA, ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

1.	Aurite Apollo	- învățător
2.	Asaftei Dumitru	- agricultor
3.	Bidnei Ștefan	- funcționar
4.	Brăteanu Constantin	- învățător
5.	Bocăneț Constantin	- învățător
6.	Boca Mihai	- contabil
7.	Bzovei Ioan	- învățător
8.	Bolocan Gheorghe	- învățător
9.	Brădătan Sofronie	- învățător
10.	Bumbac Dragoș	- avocat
11.	Bendescu Victor	- funcționar
12.	Buzuleac Alexandru	- agricultor
13.	Chira Vasile	- învățător
14.	Cuciurean Pamfil	- învățător
15.	Ciuprun Anton	- funcționar
16.	Carp Emilian	- profesor
17.	Căilean Haralambie	- agricultor
18.	Ciurlă Constantin	- învățător
19.	Dolinschi Liviu	- notar
20.	Dumencu Vasile	- profesor
21.	Drișcu Mihai	- agricultor
22.	Grigorovici Aurelian	- medic
23.	Grijincu Teodor	- funcționar
24.	Giurumia Gheorghe	- funcționar
25.	Gheorghită Gheorghe	- funcționar
26.	Gheorghită Nicolae	- agricultor
27.	Gemănaru Gheorghe	- agricultor
28.	Horbaniuc Mihai	- inginer
29.	Halip Gheorghe	- învățător
30.	Isopescu Claudiu	- profesor universitar
31.	Ițcuș Nicodim	- profesor
32.	Ionet Eusebie	- învățător
33.	Isopescu Modest	- colonel

34.	Ignătescu Aurelian	- profesor
35.	Jacotă Gheorghe	- învățător
36.	Mironovici Mihai	- funcționar
37.	Mitric Atanasie	- colonel
38.	Marcu Orest	- profesor universitar
39.	Maslovschi Petru	- contabil
40.	Marcian Pancratie	- medic veterinar
41.	Mercheș Orest	- funcționar
42.	Moraru Petru	- agricultor
43.	Moraru Gheorghe	- agricultor
44.	Nandriș Grigore	- profesor universitar
45.	Nicolaevici Mihai	- învățător
46.	Naharneac Dumitru	- învățător
47.	Naharneac Pamfil	- învățător
48.	Obadă Ioachim	- profesor
49.	Obadă Dumitru	- inginer
50.	Onoi Gheorghe	- agricultor
51.	Oniga Pamfil	- agricultor
52.	Prelipceanu Andrei	- învățător
53.	Prelipcean Andoni	- învățător
54.	Prelipcean Gavril	- funcționar
55.	Palievici Gheorghe	- funcționar
56.	Pascaru Ion	- funcționar
57.	Pohoată Alexandru	- avocat
58.	Piru Vasile	- funcționar
59.	Paicu Nicolae	- funcționar
60.	Podușcă Dumitru	- agricultor
61.	Popovici Nicolae	- agricultor
62.	Percec Claudiu	- bibliotecar universitar
63.	Rusu Dumitru	- avocat
64.	Rusu Gheorghe	- avocat
65.	Rusu Aurel	- economist
66.	Rusu Leonte	- învățător
67.	Săveanu Emanoil	- maior
68.	Sahlean Nistor	- profesor
69.	Ștefaniuc Mihai	- funcționar
70.	Săveanu Vasile	- profesor
71.	Socoliuc Gheorghe	- profesor
72.	Simionovici Nicolae	- învățător
73.	Smerecinschi Eusebie	- învățător
74.	Stărcuț Dumitru	- agricultor

75.	Saghin Gavril	- agricultor
76.	Saghin Mitrofan	- agricultor
77.	Saghin Grigore	- agricultor
78.	Savu Samuil	- agricultor
79.	Sărman Haralambie	- agricultor
80.	Turturean Emil	- maior
81.	Tircu Gheorghe	- funcționar
82.	Ursuleanu Octavian	- colonel
83.	Urmă Gheorghe	- profesor
84.	Ungureanu Mihai	- funcționar
85.	Ursescu Ifenie	- agricultor
86.	Ungureanu Alexandru	- agricultor
87.	Volrap Wilhelm	- medic
88.	Vișan Ilie	- profesor
89.	Vasilovici Gheorghe	- magistrat
90.	Vorobchievici Nistor	- agricultor
91.	Zugrav Modest	- colonel

ANEXA NR. 14

1918 noiembrie 1, Baden. Depeșa telefonică a contelui Trauttmansdorff către Ministerul de Externe al Austriei despre Adunarea Națională Română care a proclamat unirea Bucovinei cu România.

Comandamentul de jandarmerie pentru Galiția și Bucovina anunță la 28 octombrie din Cernăuți:

„Ieri după amiază Adunarea Națională Română, sub președinția moșierului dr. O. Iancu cavaler de Flondor a fost redactată următoarea rezoluție în rezumat:

1. Reprezentanții poporului român din Bucovina se declară în virtutea suveranității naționale, ca Constituantă a Bucovinei.

2. Constituanta hotărăște unirea întregii Bucovine cu celelalte provincii românești într-un stat național independent și va proceda în acest scop în deplină solidaritate cu românii din Transilvania și Ungaria.

3. În acest scop, Constituanta stabilește un Consiliu Național de 150 de membri, care va reprezenta, prin împuterniciți provincia la Conferința păcii și nu va admite nimănui dreptul de a decide sau de a trata.

4. Constituanta respinge cu hotărâre orice încercare ce ar intenționa nimicirea Bucovinei, dorește însă să se înțeleagă cu celelalte popoare conlocuitoare.

Azi, 28 octombrie, a apărut Flondor cu deputatul Serbu și cu consilierul consistorial la președintele provinciei, contele Ezdorf și a cerut de la acesta predarea puterii guvernamentale către Consiliul Național care s-a constituit ieri, ai căror împuterniciți s-au declarat. La dorința de a preda puterea guvernamentală către Consiliul Național, președintele provinciei a replicat că, potrivit manifestului imperial, precum și instrucțiunilor ministeriale care i-au sosit, el va continua neschimbată în forma de până acum puterea guvernamentală și de aceea nu poate garanta nici predarea puterii guvernamentale, nici influențarea ei, dar că totuși el va transmite mai departe guvernului central această cerere. Flondor a luat la cunoștință acest lucru, observând că predarea se va săvârși, de la sine înțeles, pe calea tratativelor cu guvernul.

Mai departe, Flondor cere retragerea soldaților români de pe front și lăsarea la vatră în Bucovina, deoarece lupta mai departe a acestor soldați după încetarea existenței de până acum a Austriei nu mai are nici un sens și nici un scop și nu mai poate fi utilă decât poate altor naționalități, însă nu celei române.

Președintele provinciei a replicat că el stă neclintit pe poziția statului federal austriac, în sensul manifestului imperial și că lupta mai departe a soldaților are sensul pe deplin justificat și scopul apărării statului federal austriac, dar că el va supune guvernului central și această dorință. Și acest lucru l-a luat la cunoștință Flondor. La aceasta, Flondor a accentuat că el consideră ca deosebit de urgentă predarea puterii guvernamentale, pentru ca, în cazul unei invazii inamice, guvernul național să fie deja constituit și pentru a se evita un regim militar, legat eventual de brutalizări. Apoi Flondor a discutat măsuri de evacuare și înainte ca președintele provinciei să treacă la un răspuns, a pus întrebarea dacă Flondor are informații cu privire la invazia inamică. Flondor a declarat că nu are nici un fel de

informații. a spus însă că, după combinațiile sale, va urma din partea României un atac dublu din Moldova asupra Transilvaniei și Bucovinei și, după presupunerile sale, ocuparea provinciei până în cel mult 14 zile. Apoi, președintele provinciei a discutat măsuri de evacuare, rămânând la punctul său de vedere de până acum în privința predării puterii guvernamentale. Deputăția a luat la cunoștință toate declarațiile președintelui provinciei și a cerut ca, în scopul menținerii liniștei și ordinii, după retragerea trupelor austro-ungare, până la ocuparea provinciei de către români, să lase la vatră, în sate, soldații de naționalitate română sau să lase aici jandarmeria și să o subordoneze Consiliului Național.

Președintele provinciei n-a lăsat nici o îndoială deputăției că acest lucru este imposibil și a promis să raporteze guvernului central și în privința aceasta. Deputatul Serbu s-a oferit că va aproviziona Bucovina din România cu făină, fără deosebire de naționalitate. Președintele provinciei s-a arătat sceptic față de această ofertă și a asigurat că se gândește să înceapă tratative imediat în această privință.

Deputatul din Parlamentul Imperiului (Reichsrath), Aurel cavalier de Onciul, n-a luat parte la Adunare, deoarece el se află pe poziția austriacă. Deputații din Parlamentul Imperiului, Isopescul Grecul, Simionovici și conducătorul provincial (Land eshauptmann) baronul Hurmuzachi n-au apărut la adunarea națională de ieri. Deputatul Grigorovici a asistat la adunare, a susținut totuși împărțirea națională a provinciei".

(Arh. Stat. Buc. Colecția Microfilme Austria, Rola 119, c. 173-175, Haus -Hof -und Staatsarchiv Wien, Staatskanzlei, Politisches Archiv I, 10. Krieg 1914-1918, Krieg 75, 1057, lb. germană).

ANEXA NR. 15

Cernăuți, 1918 Noiembrie 5

Iancu Flondor către d-l Sever Zotta din Iași.

TELEGRAMĂ

Mihăileni 4655, 5.4. data 5/XI, ora 16.20

Rog comunicați imediat următoarele agentului nostru diplomatic d-l Bodnărescu. Situația din ce în ce mai critică reclamă imperios neîntârziat intervenția armatei române. La din contra mișcarea bolșevică dezlănțuită va avea cele mai grave urmări pentru chestia românească.

Președintele Consiliului Național Iancu Flondor

Secretarul Sbere.

ANEXA NR. 16

Herța, 1918, Octombrie 27/Noiembrie 9

Iancu Flondor cere intervenția armatei române.

TELEGRAMĂ

No. 544. Herța No. 58 - cl - cuv. 80 - data 9/XI, ora 12 min. 40
transmisă - data - ora - min 13
D-lui Sever Zotta, Arhiva Statului Iassy

Rugăm comunicați agentului nostru diplomatic Dr. Bodnărescu următoarele: Rutenii au acaparat cu forța guvernul țării. În urma aceasta pretutindeni bande în plină revoltă cu caracter bolșevist. Viața și averea locuitorilor iminent amenințate. Cerem fără întârziere punerea la dispoziție a unei armate de 10.000, alminterea (!) nu răspundem pentru gravele urmări și va fi nevoit

Consiliul Național să demisioneze. Așteptăm imediat răspuns prin comandantul garnizoanei Burdujeni.

Președintele Consiliului Național Dr. Iancu Flondor

Secretarul Dr. Radu Sbiera.

ANEXA NR. 17

Iași, 1918 Octombrie 28/Noiembrie 10

D-l Sever Zotta din Iași către Vasile Bodnărescu,
agentul diplomatic al Bucovinei.

Domnule Bodnărescu

Am onoarea a vă face cunoscut că astăzi la ora 9 a.m. am primit următoarea telegramă din partea cumnatului meu Iancu Flondor.

[Urmează telegrama din 27 octombrie/9 noiembrie, în care se cere intervenția armatei românești].

Cu privire la telegrama aceasta de al cărei cuprins am luat încă ieri pe cale indirectă cunoștință, am luat de urgență următoarea măsură. Am cerut intervenția D-lui Prof. N. Iorga la M. S. Regele și D-sa a avut amabilitatea de a cere imediat o audiență care i-a fost acordată la orele 5 1/2 p.m. M. Sa avea deja cunoștință de telegrama în chestie și a binevoit a-l încredința pe d-l Iorga că se vor lua toate măsurile spre a satisface cererea Consiliului Național. Totdeodată a binevoit M. Sa să-și noteze chestia spre a o discuta cu d-l Ministru de război. În aceeași chestie au intervenit și d-nii I. Mavrocordat deputat și d. Vasile cav. de Grigorcea pe lângă d-l Prim Ministru care a dat asigurări în același sens ca și M. Sa Regele, motivând întârzierea în ocuparea Cernăuțului prin lipsa momentană de trupe în această regiune a țării relevând totodată că guvernul are pe d-l Flondor „foarte aproape de sufletul său”. De asemenea a mai intervenit Mavrocordat cu insistență pe lângă d-l Ministru de Interne căruia într-o lungă convorbire i-a dat diferite lămuriri necesare cu privire la situația din Bucovina.

Cu acest prilej mai am onoarea de a vă face cunoscut că atât M. Sa Regele cât și celelalte persoane oficiale sunt deplin informați asupra rolului politic al d-lui Aurel Onciul.

Vă rog să primiți ...

Sever Zotta

ANEXA NR. 18

București, 1918, Noiembrie 11

Telegrama regelui Ferdinand către Iancu Flondor

Cu cea mai adâncă emoțiune și cu inima plină de bucurie patriotică primesc știrea că trupele mele au intrat în capitala Bucovinei române, aducând ordine și liniște sufletească pentru toți aceia care în aceste momente istorice au simțit și au lucrat pentru îndeplinirea visului secular. Îmi închipuiesc bine cum inima voastră caldă de români a tresărit de bucurie patriotică la vederea tricolorului național purtat de ostașul român, frate de sânge și de suflet. Din adâncul inimii îți sunt recunoscător pentru munca patriotică ce ai depus și pentru iubirea de neam ce ai arătat cu bărbăție. Îți mulțumesc cum și tuturor aceluia care te-au ajutat cu inima curată în aceste timpuri mărețe. Să dea Atotputernicul ca tot poporul din Bucovina să găsească mereu ocrotire, dreptate și libertate sub cutele drapelului național.

Ferdinand

ANEXA NR. 19

Iași, Palatul Regal, 1918, Noiembrie 28, ora 20 seara

Regele Ferdinand către Iancu Flondor

D-lui Iancu Flondor președintele Congresului General al
Bucovinei, Cernăuți

Palatul Regal, Iassy, 106, 158, 28/XI, 20 seara.

Salut cu nespusă bucurie actul măreț prin care Congresul General al Bucovinei ca expresiune a voinței poporului întreg al acestui vechi pământ românesc a hotărât unirea complectă a Bucovinei cu Regatul Român. Din adâncul sufletului meu mulțumesc proriei cerești că mi-a îngăduit ca sub domnia mea, fiica răpită acum 144 ani să se întoarcă la sânul țării-mume aducând noi forțe pentru propășirea neamului. În această clipă înălțătoare gândul meu se îndreaptă către oamenii patriotici care cu toate suferințele îndurate în cursul vremurilor au știut să țină vii în inimile poporului memoria lui Ștefan cel Mare și Sfânt și sentimentul național, pregătind astfel fără șovăire și însuflețite de un patriotism cald ziua binecuvântată de azi.

Cu adâncă recunoștință primesc dar în numele poporului meu întruparea Bucovinei la Regatul Român asigurând pe populațiunea bucovineană că în mine va găsi mereu un sprijin tare și o dragoste părintească.

Ferdinand

ANEXA NR. 20

Raportul Regimentului 3 Grăniceri asupra arestării arhiducelui Wilhelm

5 iunie 1919

Comandantul Companiei 2-a din Regimentul 3 Grăniceri, Locot. Bânciulescu, pleacă la 6 dimineata la Cosov (Galiția) însoțit de sublocotenentul Teodorescu Mihai, spre a inspecta trupele sale, aflate în sectorul de pază respectiv.

La Cosov, plutonierul Ciubotariu raportează că e proiectată o întrunire la casa comisarului Uhrin cu mai mulți deputați, între care și un oarecare Siclesy.

De la persoanele civile de origine poloneză, primește informațiuni că în comuna Jabia, satul Scheea, la casa preotului Hlibowschy se află persoane civile și o doamnă și că între aceste persoane, ar fi și Arhiducele Wilhelm de Habsburg, care poartă numele de Vasile Veșivan și ajutorul său maiorul Veșirany cu soția sa.

Compania hotărăște a aresta pe acești suspecți din Jabia, cum de asemenea să aresteze și persoanele, ce voiau să facă întrunirea la Cosov, între care se aflau: deputatul Siclesy, comisarul Uhrin și fostul ajutor sublocot. Apanovici, comandantul depozitului de muniții Jabia.

Cu această operație, la Jabia se însărcinează sublocotenentul Theodorescu Mihai, care pleacă cu un detașament spre executarea însărcinării.

6 iunie 1919

În această zi, la ora 17, detașamentul se înapoiază cu însărcinarea îndeplinită, transportând pe Arhiducele Wilhelm.

7 iunie 1919

În ziua de 7 iunie, Arhiducele este transportat la Colomeea, însoțit de comandantul companiei, locot. Bânciulescu.

De la Colomeea, Arhiducele este adus la Cernăuți, de unde este apoi transportat la București.

Sub pază a fost condus la Colomeea, iar de acolo cu un tren special la Cernăuți, de unde a fost transportat cu celelalte trei persoane la București unde au fost predați M.C.G.

Arhiducele Wilhelm de Habsburg e în vârstă de 28 de ani și e vărul fostului împărat al Austriei, Carol.

ANEXA NR. 21

RAPORT CONFIDENȚIAL ASUPRA ARESTĂRII ARHIDUCELUI WILHELM LA JABIE

Fiind informat că fostul Arhiduce Wilhelm de Habsburg Lothringen a fost arestat în ziua de 5 iunie de către grăniceri în Pocuția și că va fi adus în Cernăuți.

Am căutat să aflu amănunte, punându-mă în contact cu d-l Lt-colonel Mihail și Marin Ionescu din Reg. 3 Grăniceri care în puține cuvinte mi-au spus că fostul arhiduce a fost arestat la Jabie de către grăniceri, fără a-mi putea da alte detalii.

Fostul arhiduce și însoțitorii săi fiind adus la Cernăuți de către d-l căpitan Dinculescu din grăniceri după ce s-au luat de către Divizia locală toate măsurile de a fi instalat la Hotel Gottlieb din str. Poștei, măsuri la care am fost pornit, am intrat în contact cu susnumitul domn căpitan, care mi-a dat următoarele informațiuni:

Fiind comandantul zonei în care a fost arestat fostul arhiduce, fusesem încunoștințat că fostul arhiduce s-ar afla în împrejurimi travestit și acoperit de către populația ucraineană, care îi este foarte devotată.

D-l căpitan Dinculescu a organizat urmărirea fostului arhiduce ajutat la atingerea scopului și de polonezii locali, care și-au oferit serviciile lor.

În ziua de 5 iunie a dat peste un automobil la marginea șoselei aflat nu departe de localitatea unde a fost prins fostul arhiduce.

Șoferul, după oarecari ezitațiuni i-a comunicat domnului căpitan că fostul arhiduce, lăsându-l cu mașina în șosea, i-a spus că se duce într-o localitate unde are niște afaceri.

În urma acestora d-l căpitan a arestat pe șofer, trimițându-l cu automobilul la comandament, iar pentru găsirea locului unde s-a

ascuns fostul arhiduce, a trimis mai multe echipe. Una din ele condusă de un domn ofițer a găsit pe fostul arhiduce și însoțitorii săi în casa preotului din comuna Jabie, aflată la 40 de km depărtare de Colomeea, în regiunea Koslovasia, localitate păduroasă.

Au fost arestați 1. fostul arhiduce de Habsburg - Lothringer zis colonel Vasile Vașevani, zis Kniaz Stefanovici și cunoscut sub pseudonimul Cerus Hovska; 2. Adjutantul său, fostul căpitan de artilerie austriac Rubesch von Lariș cu soția sa Eugenia, ucrainean; 3. Poetul popular Petre Sekerek, deputat al Radei ucrainene și 4. fostul comisar al orașului Kosov, anume Uhrin, ucrainean.

Toți cei de sus au fost aduși în ziua de 7 iunie a.c., instalați în două camere de la hotelul sus arătat și pus sub strictă supraveghere până a doua zi dimineață când au fost permutați la Divizie, iar de acolo la 12,20, cu un tren special, porniți la Marele Cartier General București.

Alți doi din foștii însoțitori ai fostului arhiduce și anume fostul ofițer Hapanovici și Profesorul Ustianovici, un agitator bolșevic, implicat în delapidarea sumei de 500.000 coroane de la Narodnaia Cassa, împreună cu preotul și alții, au fost reținuți arestați la Comandament din Colomeea, de unde probabil în urma cercetărilor făcute, împreună cu șoferul ar fi fost înaintați la Marele Cartier General.

De reținut este că fostul arhiduce se bucură de o mare popularitate la ucraineni și împreună cu Koko Wasilco și alții, ce lucrează înverșunați pentru realizarea aspirațiilor iridente ucrainene în toate ținuturile unde sunt ucraineni.

Guvernul autorizând pe arhiducele Wilhelm - Habsburg și pe însoțitorii săi să plece la Kamenet Podolski prin Hotin sau Ataki s-a hotărât trimiterea prin Cernăuți sub escorta comisarului Hârlescu, sunteți rugați ca împreună cu Comandamentul Div. respective să dați tot concursul necesar pentru transportul la frontieră și trecerea peste graniță, trimițându-l complet fără cheltuieli și necesitate.

Lascăr LUȚIA

Ion GRĂMADĂ

Sit. Dimitrie MARMELIUC

Silvestru NETEA

Gheorghe BĂIȚAN

Emil TURTUREANU

George FEDOROVICI

Grigore NANDRIȘ

Ilarion MÂNĂȘTIREANU

Calistrat MORARIU

Voluntari bucovineni în
Regimentul 2 „ALBA - IULIA“

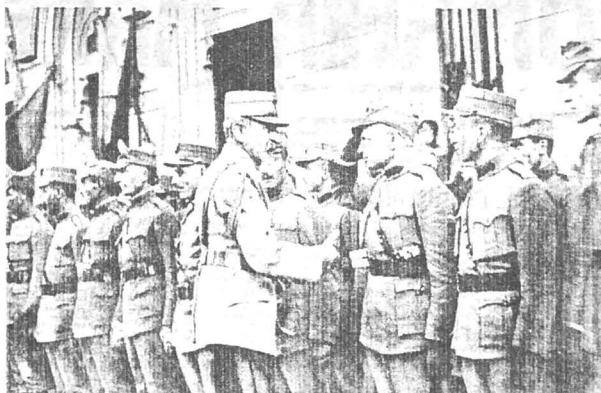
Grup de ofițeri români bucovineni

Voluntari români bucovineni

Alt grup de voluntari bucovineni din Regimentul 2 „ALBA - IULIA“

Regele FERDINAND întâmpinând, în gara Iași (6 iunie 1917), ostași ai corpului de voluntari români ardeleni - bucovineni

Voluntari bucovineni la Școala de ofițeri din Botoșani (februarie 1917)

în dreapta — st. Alex. ROSMETENEANU

Anul I. — No. 20

10 copaci numari

Kiev, 5 Decembrie 1917

ROMANIA MARE

Foiaș Voluntarilor Români din Austro-Ungaria

<p>ABONAMENTUL</p> <p>6 luni ..... 2 1 an ..... 4</p>	<p>Prețuri cotate pe săptămână</p> <p>Exemplarele trasee îngrădite de prețurile sunt gratuite</p>	<p>REDACTIA ȘI ADMINISTRATIUA</p> <p>Kiev, Corpul Voluntarilor Români</p> <p>Știri, Măștiș și Pensiunea Școlii</p>
---	---	--

Adunarea Națiunilor din Austro-Ungaria în Kiev

pe 29 Noiembrie va rămâne în memorabilă în istoria luptelor independenței a popoarelor sudice din biestația munitivă războiului. În această zi che au să se adună într-o adunare mare găsul lor de protestare conștientă păcă, din care ar putea să se în picioră încă, temerită se a aditor popoare, care este în Ungaria, și să-l facă să răsună asupra pește întregul Univers. Într-o adunare de 5000 delegați, cîș și aliați, ai națiunilor Cehice, Slovace, Polone, Croate, Serbe și Române, din Adu a, din Kiev, au fost într-adăv

ancarea poporului rus. Popoarele au- pite din Austro-Ungaria, se mai încred în, venită lor, și înțele lor ar- moie chiar. Ele vor ridica 250.000 de oameni cu arma în mână pentru continuarea războiului. Aceste armate nu vor depune armele, che și vor căuta aliați, unde-i vor găsi acolo unde precepțiile vechi onoare au mai rămas încă în război și vor continua lupta pînă la izbândă. A- ceastă izbândă va veni, nei știm cî va veni, revoluția în Imperiul central va veni însă, nu depunînd armele, cum și-a închipuit-o simpla naivitate a soldatului rus, și ducîndu-l la o doborîre păcîr în lume. Acesta va da naștere la o mare mișcare în lume.

Meetingul

Meetingul voluntarilor din Austro-Ungaria a avut loc în ziua de 29 Noiembrie. După războiul mondial, numeroși voluntari s-au adunat în sala de spectacole din Kiev pentru a se aduna într-o adunare mare. În această adunare au participat reprezentanți ai tuturor națiunilor din Imperiul central. Discuțiile au fost foarte interesante și au dus la deciziuni importante. Deciziunile au fost să se continue lupta împotriva Imperiului central și să se caute aliați în toată lumea. Deciziunile au fost să se continue lupta pînă la izbândă și să se caute aliați în toată lumea. Deciziunile au fost să se continue lupta pînă la izbândă și să se caute aliați în toată lumea.

Într-o adunare mare au fost discutate și alte probleme importante. Discuțiile au fost foarte interesante și au dus la deciziuni importante. Deciziunile au fost să se continue lupta împotriva Imperiului central și să se caute aliați în toată lumea. Deciziunile au fost să se continue lupta pînă la izbândă și să se caute aliați în toată lumea.

— Ziarul „ROMÂNIA MARE”
(Kiev, nr. 1, 5 decembrie 1917)

Timpul Nou

Foia Soldaților români

Apare odată pe săptămână ca organ al Senatului central al ofițerilor și soldaților români în Viena.

Destinată Romanilor
Din numărul celui de înainte...

Anul I.

Viena în 8-21 Noiembrie 1918.

Nr. 1.

Impăratul Carol se mulțamește de domnie.

România cere Ardealul.

Camrații!

Senatul ofițerilor și soldaților
români.

Ziarul „TIMPUL NOU“ frontispiciu

Anul I, Nr. 1

Viena în 8-21

Noiembrie 1918

ROMANIA NOUA

Revista de propagandă a mișcării românești în Austria-Hungaria

Director: Dr. ANASTAS CEBU

Tipografia: „Luceafărul“ din BUCUREȘTI

Subscripțiile se fac la: BUCUREȘTI, Șosea 10

Preț abonament: 100 BANI

Unirea întregului neam românesc

Ardelenii și Bucovinenii se rup de Austro-Ungaria și se unesc cu România

Marea manifestație de la Chișinău, în prezența ministrului American și a consulului Francez

Chișinău, în noaptea lui 27 decembrie, când au avut loc cele două sesiuni de lucru ale comitetului de organizare al manifestării, au avut loc două sesiuni de lucru ale comitetului de organizare al manifestării, au avut loc două sesiuni de lucru ale comitetului de organizare al manifestării...

În ziua de 27 decembrie, în Chișinău, a avut loc o mare manifestație în prezența ministrului American și a consulului Francez...

Prezența, în ziua de 27 decembrie, în Chișinău, a ministrului American și a consulului Francez...

Manifestația de la Chișinău, în prezența ministrului American și a consulului Francez...

Ziarul „ROMÂNIA NOUĂ“

Atitudinea românilor din Bucovina

Adunarea reprezentanților români din Bucovina cere alipirea Bucovinei la țările românești

În ziua de 27 decembrie s'a ținut la Cernăuți, în Palatul Național, adunarea reprezentanților românilor din Bucovina, care s'a declarat Constituțională și a luat următoarele decizii:

1. Reprezentanții poporului român din Bucovina, alinați astfel în 27 decembrie 1918, în capitala Bucovinei, se declară, pe baza suveranității naționale, drept Constituțională

David adunare, toți participanții s'au dat în corpore la guvernul țării, cântând „Deșteaptă-te Române“ de același timp în Palatul Național și apoi s'au înmărmărit.

O delegație a noilor Constituționali, în frunte cu d-ii Iancu Ștefan Feleț, a fost la președinția țării, în ziua de 27 decembrie, în capitala Bucovinei, și a adus la cunoștința guvernului țării, în capitala Bucovinei, și a adus la cunoștința guvernului țării...

de: Gheorghiu Octavian dr. Gheorghiu Gheorghiu, Hognișă Cornel dr. Hormuzachi Nicodan dr. Hormuzachi Constantin, Iacoban Mihail, Ilut Ion, Popescu-Gheorghiu Constantin dr. Joneș Constantin (Udvoștii), Leuștina Teodor (Pant-Mold), Lupu Florea dr. Miron Vasile dr. Mihalache Nicolae, Obleșanu Bog (Orșani), Obleșanu Popovici Dumănișan dr. Popovici

Presa vremii despre „CONSTITUANTA BUCOVINEI“

ORA ȘANȚA SE APROPIE!

Apărătorii Patriei!

Vor să vă spun că în ziua de azi, în România, se pregătește o revoluție. O revoluție care va schimba fața țării și va aduce în fruntea ei un guvern care va fi capabil să apere și să conducă țara noastră în fața tuturor pericolelor care ne amenință. Pentru că în ziua de azi, în România, se pregătește o revoluție...

UNITE-OR ÎN MOARTE

În ziua de azi, în România, se pregătește o revoluție. O revoluție care va schimba fața țării și va aduce în fruntea ei un guvern care va fi capabil să apere și să conducă țara noastră în fața tuturor pericolelor care ne amenință. Pentru că în ziua de azi, în România, se pregătește o revoluție...

Dr. V. G. Muntean

JOS CU MĂ

În ziua de azi, în România, se pregătește o revoluție. O revoluție care va schimba fața țării și va aduce în fruntea ei un guvern care va fi capabil să apere și să conducă țara noastră în fața tuturor pericolelor care ne amenință. Pentru că în ziua de azi, în România, se pregătește o revoluție...

JOS CU MĂ

În ziua de azi, în România, se pregătește o revoluție. O revoluție care va schimba fața țării și va aduce în fruntea ei un guvern care va fi capabil să apere și să conducă țara noastră în fața tuturor pericolelor care ne amenință. Pentru că în ziua de azi, în România, se pregătește o revoluție...

Ziarul „ARDEALUL“

Publicațiunile senatului central al ofițerilor și soldaților români în Viena.

Din ședințele senatului.

Viena, 31 Octombrie 1918. Deciziunile ședinței constituive:

1. Toți ofițerii și soldații români vor sta neclintuți în serviciul cauzei sfinte a națiunii române.
2. Pentru organizarea și conducerea militarilor români se va alege un senat al ofițerilor și soldaților români, constând din 12 membri. Adunarea primește și alege în senatul numit pe următorii domni: căpitan Luca, căpitan Colbasi, Dr. Muntean, Tanine, Trămbișoni, Alvirescu, Raca, E. Colbasi, Reus, Pahone, Popovici și căp. Popa.
3. Acest senat militar român își va putea câștiga membri noi după necesitate și ca organ central va avea între membrii săi și reprezentanți ai diferitelor corpuri de armată, la cari se află Români.
4. Ofițerii și soldații români vor fi datorți a urma întru toate ordinele acestui senat, care se va pune fără amânare în legătură cu militarii români din întreaga monarchie și a face un apel potrivit către toți ofițerii și soldații români.

Pagină din ziarul „TIMPUL NOU“ (Viena, 1918)

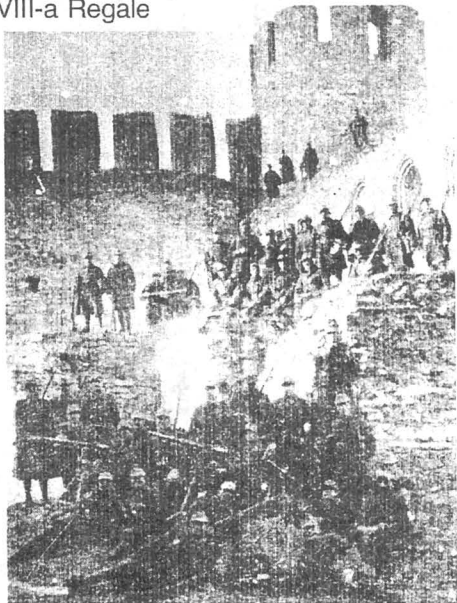
Vasile BODNĂRESCU

General Iacob ZADIK,
comandantul
Diviziei a VIII-a Regale

General GREENLY, șeful
misiunii militare engleze

Ostași români în cetatea HOTIN
(noiembrie 1918)

CUPRINS

Cuvânt înainte	5
Unirea Bucovinei cu România (aspecte militare)	7
1. Golgotha românilor bucovineni (1914-1918)	8
2. În țara-mamă, acționând pentru un ideal: România Mare	13
3. Corpul de Voluntari Români Ardeleni-Bucovineni	19
4. Legiunea română din Italia	24
5. Misiunea română în Franța	27
6. Senatul central al ofițerilor și soldaților români din Viena	29
7. Imperiul habsburgic se prăbușește	31
8. Constituanta Bucovinei: 27 octombrie 1918	36
9. Pretențiile ucrainenilor asupra Bucovinei ...	38
10. Armata română eliberează Bucovina	49
11. Visul împlinit: 28 noiembrie 1918	59
12. România, apărătoare a Europei împotriva bolșevismului	59
13. Recunoașterea internațională a Unirii Bucovinei cu România	62
Note	63

Anexa nr. 1	69
Anexa nr. 2	75
Anexa nr. 3	77
Anexa nr. 4	83
Anexa nr. 5	84
Anexa nr. 6	89
Anexa nr. 7	90
Anexa nr. 8	91
Anexa nr. 9	92
Anexa nr. 10	93
Anexa nr. 11	94
Anexa nr. 12	100
Anexa nr. 13	109
Anexa nr. 14	111
Anexa nr. 15	114
Anexa nr. 16	114
Anexa nr. 17	115
Anexa nr. 18	116
Anexa nr. 19	117
Anexa nr. 20	118
Anexa nr. 21	119

I.S.B.N. 973 - 97840 - 7 - 0

